

ΕΥΑΝΓΕΛΙΔΕΣ ΤΡΥΦΟΝ Ε.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ
ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ

Tryphon Euangelides

**Ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου
Κυβερνήτου της Ελλάδος**

«Public Domain»

Euangelides T.

Ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου Κυβερνήτου της Ελλάδος /
T. Euangelides — «Public Domain»,

Содержание

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	6
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'	59
Конец ознакомительного фрагмента.	67

Tryphon E. Euangelides
Ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου
Κυβερνήτου της Ελλάδος

ΤΩ ΕΠΑΞΙΩΣ

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΦΕΡΟΝΤΙ

ΓΕΩΡΓΙΩ Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εξακολουθώντας το ούπερ από διετίας προκατηρξάμεθα έργον της συγγραφής της Εθνικής Ιστορίας μονογραφικώς, σπεύδομεν εις την έκδοσιν της Ιστορίας του πρώτου της νεωτέρας Ελλάδος κυβερνήτου, του αιδίου κόμητος Ιωάννου Καποδιστρίου, του ανδρός εκείνου, όστις τας εν Ρωσία τιμάς και μεγαλεία καταλιπόν και υπό της χήρας αυτοκρατείας του αυτοκράτορος πασών των Ρωσιών Αλεξάνδρου (1827) παρακαλούμενος να παραμείνη εν Πετρούπολει, εν ρωσική υπηρεσία, είπε το λόγιον εκείνο, όπερ εν προμετωπίδι του παρόντος έργου προυτάξαμεν: «Δύναμαι κάλλιστα να προσφέρω εις την Ελλάδα το γηραλέον σαρκίον μου».

Την ιστορίαν του Καποδιστρίου διττώς θεωρούμεν αναγκαίαν· πρώτον μεν, διότι αυτός υπήρξεν ο ανήρ εκείνος, όστις εν τη ελληνική αυτού καταγωγή ετίμησε το Ελληνικόν όνομα, μέγα διαδραματίσας, κατά τας τρεις πρώτας δεκαετηρίδας του προς το τέρμα δολιχοδρομούντος ΙΘ' αιώνος, πρόσωπον, γενόμενος ο διαιτητής της Ευρώπης, ο Βίσμαρκ της εποχής αυτού· δεύτερον δε, διότι αυτόν, πάντων των συγχρόνων Ελλήνων άριστον διπλωμάτην γενόμενον, εξέλεξεν η τρίτη εν Τροιζήνι εθνική συνέλευσις (2 Απριλίου 1827) ως πρώτον της ελευθερουμένης Ελλάδος κυβερνήτην, εις χείρας αυτού εμπιστευθείσα τους οίακας του υπό της αλλοπροσάλλου διπλωματίας κλυδωνιζομένου εθνικού σκάφους. Και όντως, πόσας αναμνήσεις δεν διεγείρει το όνομα του Καποδιστρίου! Το όνομα του Μπάρμπαγιάννη, ως απεκάλει τον σεπτόν γέροντα Κυβερνήτην ο ελεύθερος Ελληνικός λαός, όστις νυχθημερόν εν τω εν Αιγίνη εισέτι περισωζομένω μεγάρω της Κυβερνήσεως ειργάζετο υπέρ του εθνικού μεγαλείου, υπέρ της ευρύσεως των στενών μέχρις αποπνιγμού της αναγεννωμένης Ελλάδος ορίων, άπερ η ανθελληνική διπλωματία των περί τον Μέττερνιχ επέβαλεν αυτή.

Πλείσθ' όσα έχουσι γραφή περί του πρώτου της Ελλάδος κυβερνήτου παρά τε ημετέρων και ξένων και ίσως πολλά άλλα θα γραφώσιν εν τω μέλλοντι, διότι η ιστορία εισέτι δεν εφιλότηχνησε το αληθινόν και αθάνατον του ανδρός εκείνου μνημείον, όστις πρώτος αυτός έθηκε τα θεμέλια της εν Ελλάδι ελευθέρας πολιτείας, αλλά και δεν ενόμισε πρέπον να οينوχοήση άκρατον την ελευθερίαν προς άνδρας χώρας επί μακρόν ταλαιπωρηθείσης, ής το μεν ήμισυ κατείχετο εισέτι υπό των Τούρκων, το δ' έτερον είχε καταστή έρμαιον εσωτερικών πολέμων και ολεθρίων αντεγκλήσεων.

Ο βίος του Ιωάννου Καποδιστρίου δύναται να διαιρεθί εις τρεις ιδίως περιόδους, καθ' άς ανεφάνη, ανεπτύχθη και ωρίμασεν ο έξοχος εκείνος νους της Ελλάδος. Και εν μεν τη πρώτη υπηρετεί το κρατίδιον, εν ώ εγεννήθη, άρτι ανακύναντι της μακράς βενετικής δουλείας, εν δε τη δευτέρα, εν τοις ευρωπαϊκοίς συνεδρίοις παρακαθήμενος παρά τοις διασημοτέροις των πολιτικών και διπλωματικών ανδρών της εποχής, συσκέπτεται περί των τυχών των λαών, εν δε τη τρίτη δημιουργεί την πολιτικήν Ελλάδα, ής πολλοί μεν παρεσκεύασαν την ελευθερίαν και ανεξαρτησίαν αντί πάσης θυσίας, αλλ' εκείνος εδημιούργησεν, ως επιτήδειος αρχιτέκτων το πολιτικόν οικοδόμημα αυτής.

Τοιούτου γενομένου του κυβερνήτου Καποδιστρίου, και ως βάσιν της εργασίας ημών πάσας τας μέχρι τούδε περί αυτού εκδεδομένας ιστορικής πραγματείας ημετέρων τε και ξένων λαβόντες, προβαίνομεν επί την έκδοσιν της ιστορίας του κυβερνήτου (1828 – 1831), τα μεν από της γεννήσεως αυτού μέχρι του 1828, εν τη Εισαγωγή συντόμως διεξερχόμενοι, τα δε από του θανάτου αυτού, ήτοι από του 1831 μέχρι της αντιβασιλείας, εν παραρτήματι δια βραχέων διεξιόντες.

Έγγραφον εν Αιγίνη κατ' Αύγουστον 1893

ΤΡΥΦΩΝ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*«Εἴτε ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμῆς τιμάσθαι,
τὴν πόλιν ὠφελήτεον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος
πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν
Ἑλλάδα πειρατέον ἐν ποιεῖν».*

[Ξενοφώντος Απομνημονεύματα Β'. Ι.]

Πριν ἡ περί του πρώτου της αναγεννωμένης Ελλάδος ἄρχοντος τον λόγον ποιησώμεθα, ἀνάγκη να εἰπώμεν ὀλίγα τινά περί του τις ἦτο ὁ *Ιωάννης Καποδίστριας*, εἰς ὃν ἡ ἐν Τροιζήνι Γ' Εθνικὴ Συνέλευσις ἐνεπιστεύθη τας τύχας των ὑπὸ του μακροῦ πολέμου καταπεπονημένων Ελλήνων καὶ ὁποῖα τις ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ελλάδος, κατόπιν του ἐξαετοῦς πολέμου, ἣν ἐκλήθη να κυβερνήσῃ, πρῶτος αὐτὸς Ἕλλην κυβερνήτης μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν καταστροφὴν του Βυζαντινοῦ Κράτους γενόμενος.

Ὁ *Ιωάννης Α. Καποδίστριας* ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα τῇ 31ῃ Ἰανουαρίου 1776¹ ἐν τῷ παρὰ τὴν *Σπιανάδαν*, κατὰ τὴν παραλίαν, κειμένῳ οἰκογενειακῷ μεγάρῳ². Πατὴρ αὐτοῦ ἦν ὁ *Αντώνιος Μαρίας Καποδίστριας*, μήτηρ δὲ ἡ *Αδαμαντίνη Χριστοδούλου Γονέμη*. Ἡ οἰκογένεια Καποδιστρίου εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀναγομένη μέχρις αὐτοῦ του ΙΓ' αἰῶνος μ. Χ. Πρόγονός τις αὐτῆς ἀνδραγαθήσας κατὰ τὸ 1250 παρὰ τῷ αυτοκράτορι τῆς Γερμανίας Φρειδερίκῳ τῷ Β' ἔλαβε τὸν τίτλον καὶ τὴν κομητείαν τῆς *Ιουστινουπόλεως*, τῆς εἴτα ὑπὸ των Βενετῶν ὡς πρωτεύουσας καταστάσεως τῆς ὑπ' αὐτῶν καταληφθείσης *Ιστρίας*³ «Καποδίστριας» κληθείσης (*Capo d' Istria* = πρωτεύουσα τῆς *Ιστρίας*). Δύο δὲ ἀδελφοί – πιθανόν οἱ τούτου υἱοί – *Βίκτωρ* καὶ *Νικόλαος Βιτόρη* (Καποδίστριαι) ἀφίκοντο τῷ 1329 ἢ 1373, κατ' ἄλλους, εἰς *Κέρκυραν* καταδιωκόμενοι παρὰ του *υπερισχύσαντος* ἐν τῇ πόλει *Καποδίστρια κόμματος* του *Πατριάρχου τῆς Ακυλίας*, οὗτινος ἐπὶ κεφαλῆς ἴστατο ἡ κραταιὰ οἰκογένεια *Γουέρκη*, ἥτις, τῇ ἀρωγῇ του πατριάρχου, ἐπεδίωκε τὴν κυριαρχίαν τῆς πόλεως *Καποδίστριας*⁴. Ἐν

¹ Πολλοὶ των βιογραφησάντων αὐτὸν ἔτος γεννήσεως του Καποδιστρίου ὥρισαν τὸ 1779, ἐνίοι δὲ τὸ 1780, ὡς ὁ Κρέμος, ὁ Γούδας καὶ ὁ Κούμας, ἀλλ' ὁ Μάρκος Θεοτόκης ἐν τῷ ἐν ἔτει 1889 ἐκδοθέντι ἔργῳ αὐτοῦ: Ὁ *Ιωάννης Καποδίστριας* ἐν *Κεφαλληνία* κτλ. σελ. 195 καὶ ἄλλοι ἀποδέχεται τὸ 1776, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ *H. Thiersch*, *Griechenlands Schicksale*, *Frankfurt a. M.* 1863 σελ. 49 λέγει ὅτι ἐγεννήθη τῷ 1772.

² Κατὰ τὰ βιβλία βαπτίσεως του ἐν Κερκύρα ναοῦ τῆς «*Αντιβουνιώτισσης*», ὁ *Ιωάννης Α. Καποδίστριας* ἐβαπτίσθη τῇ 11 Φεβρουαρίου 1776. Σημειούσθω δ' ὅτι τὸ ὄνομα Καποδίστρια ἢ Καβοδίστρια φέρουσι μέχρι σήμερον πολλοὶ ἐν Κερκύρᾳ οἰκογένειαι πάσης τάξεως. Ὁ δὲ ιστοριογράφος τῆς Κερκύρας [*Ἀνδρέας Μαρμοράς* (*Della Historia di Corfù* σελ. 312) ἀπαριθμῶν 112 κερκυραϊκὰς οἰκογενείας συγκαταλέγει μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τὴν των Καβοδιστρίων (*Cavodistria*).

³ Ἡ *Ιστρία* εἶναι ἐπαρχία τῆς Αὐστρίας κειμένη πρὸς τὰ ΝΑ αὐτῆς, ἥτις σχηματίζει μίαν των τριῶν περιφερειῶν του Κυβερνείου των Μεθοριῶν καὶ ἀποτελεῖται ἐκ χερσονήσου κειμένης ἐν τῷ μυχῷ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 240,000 ψυχῶν πλην δὲ του Πισίνου πρωτεύουσας αὐτῆς ἔχει καὶ τὰς ἐξῆς σημαντικὰς πόλεις: τὴν Πόλιν, τὸ Ροβίνον, τὴν Καποδίστριαν (Ιουστινούπολιν) καὶ τὸ Πίρανον. Κατὰ τὰς μαρτυρίας των ἀρχαίων συγγραφέων (*Στράβων*, 5, 209. – *Δίων Κάσσιος* 54, 20. – *Πτολεμαῖος* 3, 1, 27, 28. – *Παυσανίας* 10, 32, 19. – *Στέφανος Βυζάντιος* ἐν λέξει), φαίνεται ὅτι ἡ *Ιστρία* κατοικήθη, ὡς καὶ ἡ γείτων αὐτῇ *Ιλλυρία*, ὑπὸ Πελασγικοῦ τινος φύλου, ἐξ ἐκείνων, ἀπὲρ κατώκησαν καὶ ἐν τῇ κυρίῳς Ἑλλάδι.

⁴ Ἡ πόλις Καποδίστρια πρότερον καλουμένη *Αἰγίς*, κατὰ τον Μελέτιον, κατεστράφη, ἀνοικοδομηθεῖσα δὲ ὑπὸ του αυτοκράτορος *Ιουστίνου* ἀπεκλήθη ἀπὸ του ὀνόματος αὐτοῦ *Ιουστινούπολις*: «*Ιουστινούπολις*, ἡ ὁποία τανὺν Καποδίστρια καλεῖται, τὴν ὀνομασίαν λαβοῦσα ἀπὸ *Ιουστίνου* του αυτοκράτορος, ὅστις ἀνωκοδόμησε καλουμένην *Αἰγίδα*». Ἰδὲ Μελετίου *Γεωγραφίαν* Τόμ. Β'. 137-138 ἐκδ. Βενετίας 1807. – Κατ' ἄλλους ὅμως *Ιουστινιανούπολις* καλεῖται (Παρβλ. *N. Σπηλιάδην*, *Απομνημονεύματα* κτλ. Τόμ. γ', σελ. 477 καὶ ἄλλους). Ἡ Καποδίστρια εἶναι λίαν σχυρὰ πόλις, ἔχει δὲ καὶ λιμένα ὁμώνυμον ἐν τῷ κόλῳ τῆς *Τεργέστης*. Εἶναι ἐπισκοπὴ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του Οὐδίνου καὶ ἔχει ὠραίαν μητρόπολιν, δημαρχεῖον καὶ

Κερκύρα αποκαταστάτων των δύο τούτων αδελφών, ο Βίκτωρ ενυμφεύθη την μονογενή θυγατέρα του πλουσίου και ευγενούς Κερκυραίου κόμητος *Κονδόκαλη*· εκ του γάμου δε τούτου έλκει το γένος η οικογένεια Βιττόρη η είτα Καποδιστρίου επικληθείσα⁵. Το γένος τούτο τω 1477 προσεγράφη μεταξύ των ευγενών οικογενειών της Κερκύρας και εν έτει 1689 έλαβε τον τίτλον των ευπατριδών: *Κόμητος*⁶ παρά του Καρόλου Εμμανουήλ, Δουκός της Σαβοΐας και επιτίμου βασιλέως της Κύπρου. Ουτωσί τιμηθείσης της οικογενείας ταύτης⁷, ο Νικόλαος Καποδίστριας μετέβη εις Κωνσταντινούπολιν προς εξαγοράν Ελλήνων αιχμαλώτων, τω δε 1690 ο Γεώργιος, Αλοΐσιος και Σταύρος Καποδίστριαι ηγούμενοι Χειμαρριωτών, ιδία δαπάνη στρατολογηθέντων, αντεπεξήλθον γενναίως κατά των Τούρκων. Βραδύτερον δε (1716) ο Φραγκίσκος και ο Βίκτωρ Καποδίστριαι διεκρίθησαν εν τη πολιορκία της Κερκύρας και τέλος ο Αντώνιος Μαρίας Καποδίστριας πατήρ του Ιωάννου Καποδιστρίου, του δοξάσαντος το γένος αυτών, διάσημος νομολόγος γενόμενος, κατέλαβεν ύψιστα αξιώματα εν Κερκύρα γενόμενος μάλιστα πρεσβευτής της Γερουσίας, σταλείς μετά του Νικολάου Γρεναδίνου Σιγούρου εις Κωνσταντινούπολιν προς επικύρωσιν του νέου Ιονίου συντάγματος υπό της Υψηλής Πύλης. Η πρεσβεία ανεχώρησε λαβούσα ως γραμματέα αυτής τον νεώτατον των υιών του Καποδιστρίου Αυγουστίνον.

Είναι δε περίεργος η υποδοχή, ής ηξιώθησαν οι δύο εκείνοι Έλληνες έκτακτοι απεσταλμένοι της Ιονικής Γερουσίας, κατά την εις Βυζάντιον άφιξιν αυτών προς επικύρωσιν του συμφώνως τη υπό του Σουλτάνου Σελίμ του Γ', του Τσάρου Παύλου και του βασιλέως της Αγγλίας, 21 Μαρτίου 1800, υπογραφείση συμβάσει γενομένου Συντάγματος. Της επικυρώσεως του *Βυζαντιανού συντάγματος* επικληθέντος γενομένης εν τη Υψηλή Πύλη, ο Σουλτάνος ανέθηκεν αυτοίς, όπως εγχειρίσωσι το *Σύνταγμα* εκείνο προς τον πρόεδρον της Ιονικής γερουσίας ήδη διά του τίτλου *Ηγεμόνος* τιμηθέντος και προσπαθήσωσι να εφαρμοσθή οριστικώς. Λίαν δε συγκινητική υπήρξεν η σκηνή, καθ' ήν ο Αυγουστίνος Καποδίστριας εν θριάμβω έφερε την Ιονικήν σημαίαν, σημαίαν ελευθέρου ελληνικού κρατιδίου, μετά τετρακοσιετή τουρκικήν δουλείαν, από της Υψηλής Πύλης μέχρι του εν Φαναρίω Πατριαρχικού ναού, παρακολουθούμενος υπό των απεσταλμένων και πολλού χριστιανικού πλήθους. Ο Πατριάρχης Νεόφυτος ο Ζ', το δεύτερον τότε πατριαρχεύων, ψαλείσης δοξολογίας, ηυλόγησε την σημαίαν, ήν αύθις αναλαβών ο Αυγουστίνος εν πομπή

μεγάλας αλυκάς. Άλλοτε υπό τους Βενετούς υπαγομένη ην πρωτεύουσα της Ιστρίας (Capo d' Istria).

⁵ Τινές επί τη ευκαιρία των αποκαλυπτηρίων του εν Κερκύρα ανδριάντος του Καποδιστρίου (12 Απριλίου 1887) εκ των δημοσιογραφούντων εν Αθήναις (Βασίλειος Ζώτος ο Μολοσσός, εν τη «Νέα Εφημερίδι» της 10 Μαΐου 1887 και εφεξής, ο Θ. Μπόβος αυτόθι, της 12 Μαΐου και εντεύθεν και Αθ. Πετρίδης εν τη «Εφημερίδι» του αυτού μηνός), έγραψαν ότι ο κυβερνήτης κατήγετο εξ Αργυροκάστρου της Ηπείρου, αλλ' οι τοιοῦτοι, ως παρατηρεί ο κ. Φρ. Αλβάνας (Αττικόν Ημερολόγιον 1888 σελ. 273) φαίνεται, ότι ηπατήθησαν εκ τούδε: Οι Κερκυραίοι Γονέμη, εξ ών και η μήτηρ του Ιωάννου Καποδιστρίου Αδαμαντίνη, ένεκεν της προς τους Βενετούς υπηρεσίας αυτών έλαβον εις ανταμοιβήν μεγάλην έκτασιν γαιών μετ' επαύλεως και παροικίας σωζομένης μέχρι του 1798 εν τω Ηπειρωτικώ Εξαμιλίω, εν Βρύσει και εν Βουθρωτώ. Εκ τούτου λοιπόν υπέλαβον ότι ο Καποδίστριας ήτο ηπειρώτης εκ θηλυγονίας. Αλλ' ουδέν παράδοξον, αφ' ου και η Biographis Générale του Michaud εν λέξει λέγει, ότι ο πατήρ του κυβερνήτου ήτο κρεωπώλης!

⁶ Ο τίτλος ούτος ανεγνωρίσθη υπό της Βενετικής κυβερνήσεως ως αληθής (vera titola)· ιδέ Αρχείον της Γερουσίας Κερκύρας Decreti del Conti 1796. Εκείνο δ' όπερ ο καθηγητής Κάρολος Χοφφ εν τη Εγκυκλοπαιδεία του Ersch-Gruber, εν άρθρω Goth, ανέγραψεν ότι ο Ιωάννης Καποδίστριας κατήγετο από των ομωνύμων τιμαριωτικών βαρώνων, φαίνεται, κατά τας εν Κερκύρα χειρογράφους σημειώσεις της γενεαλογίας του Καποδιστρίου και κατά τον Κάρολον Μένδελσον Βαρθόλδυν, όστις συνέγραψεν ιστορίαν του Καποδιστρίου: Graf Johann Kapodistrias, Berlin 1864 επί τη βάσει χειρογράφων πολλών, ουχι αληθές. Το Οικόσημον του γένους των Καποδιστρίων αποτελείται εξ αργυράς ασπίδος τεμνομένης διαγωνίως υπό ταινίας ερυθράς, εκ τριών χρυσών αστέρων και εκ σταυρού γεγραμμένου εν δεξιά προς τα άνω της ασπίδος. Ο σταυρός ούτος είναι των ιπποτών του Αγίου Ιωάννου της Ιερουσαλήμ.

⁷ Παρά Κ. Ν. Σάθα, εν Νεοελληνική Φιλολογία, Αθήναι 1868 σελ. 343 αναφέρεται Άγγελός τις Καποδίστριας ως μέλος της Κερκυραϊκής συγκλήτου (1681) εν σελίδι δε 419 και 421 αναφέρονται ως μαθητεύσαντες εν τω εν Παταβίω Γυμνασίω, ο Λαυρέντιος Καποδίστριας Κερκυραίος και ο Ιερώνυμος Καποδίστριας Κερκυραίος. Αναφέρονται δε προσέτι και ο Αντώνιος Καποδίστριας προπάππος του Ιωάννου, όστις τω 1700 εοτάλη εκτάκτως παρά της πόλεως Κερκύρας, ίνα συγχαρή τω Πελοποννησιακώ Μοροζίνη, επί ταις κατά των Τούρκων νίκαις αυτού.

έφερεν εις το εφ' ού επέβαινον οι απεσταλμένοι πλοίων, όπερ ο ναύαρχος του τουρκικού στόλου εχαιρέτησε δι' είκοσι και ενός κανονοβολισμών⁸.

Κατά την εκ Κωνσταντινουπόλεως της εκτάκτου πρεσβείας εις Κέρκυραν επιστροφήν, ο πατήρ του Ιωάννου Καποδιστρίου, διωρίσθη παρά της Υψηλής Πύλης τη 25 Οκτωβρίου 1800 (19 Τζεμάζιουλ Αχέρ 1215) Αυτοκρατορικός επίτροπος μετά του Νικολάου Σιγούρου κόμητος Δεσύλλα προς διοργάνωσιν των Επτά νήσων συμφώνως προς το επιβληθέν Βυζαντιανόν Σύνταγμα. Αλλά περί τούτων μεν άλις· επανέλθωμεν δε εις τον ημέτερον ήρωα.

Ο Ιωάννης Α. Καποδίστριας αυξηθείς την ηλικίαν εσπούδασε το μεν πρώτον εν τοις σχολείοις της Κερκύρας, τοσαύτην δ' επεδείξατο μάθησιν και ευφυίαν, ώστε προσείλκυσε την προσοχήν Κερκυραίου τινός, όστις λέγεται, ειπών: «Κρίμα ότι είναι Έλλην !» Βραδύτερον δε δεκαεπταέτης γενόμενος (1794) απελθών εις Ιταλίαν ενεγράφη εν τοις μητρώοις του Πανεπιστημίου Παταβίου, εν ώ εσπούδασε την ιατρικήν. Περί δε το τέλος του 1797 αποπερατώσας τας σπουδάς αυτού επέστρεψεν εις Κέρκυραν, περιηγηθείς πρότερον διαφόρους πόλεις της Ιταλίας και επισκεψάμενος τα επισημότερα αυτής Νοσοκομεία. Εν Κερκύρα αποκαταστάς μετήρχετο το επάγγελμα αυτού υπέρ των ενδεών τους εαυτού πόρους διατιθέμενος. Αλλ' ότε επέστρεψεν εις Κέρκυραν ο Ιωάννης, δεν εύρε πλέον την πατρίδα εν ομαλαίς περιστάσει. Κατά το έτος 1797 η Κέρκυρα ευρίσκετο εν δειναίς μεταπολιτευτικαίς περιπλοκαίς, διότι οι Δημοκρατικοί Γάλλοι του Ναπολέοντος πολεμούντες την Ενετικήν Αριστοκρατίαν, έθηκαν τέρμα εις την ύπαρξιν αυτής, και, κυριεύσαντες την Ενετίαν και τας κτήσεις αυτής, ήλθον και εις τας Ιονίους νήσους και εις Κέρκυραν, αίτιοι πολλών κακών γενόμενοι, ζητούντες διά πυρός και σιδήρου να υποτάξωσι και αναγκάσωσι πάντας, μάλιστα δε τους αριστοκρατικούς, οίτινες επί Ενετοκρατίας είχαν προνομία τινα, να ασπασθώσι τας δημοκρατικάς αυτών αρχάς. (Συνθήκη του *Κάμπο Φόρμιο*, 17 Οκτωβρίου 1797). Ανηρπάγησαν περιουσίαι, εφυλακίσθησαν αδίκως έντιμοι πολίται, απεγυμνώθησαν ναοί και μοναστήρια, εφονεύθησαν αθώοι πολίται. Μεταξύ των φυλακισθέντων, ήτο και ο πατήρ του Ιωάννου Καποδιστρίου κατηγορούμενος ότι μετ' άλλων αντέπραττε κρυφίως κατά των Γάλλων. Μετά παρέλευσιν δύο ετών (1799) συμμαχήσασαι η Ρωσία και η Τουρκία επολέμησαν από κοινού κατά των Γάλλων, ούς εκδιώξασαι των Ιονίων νήσων, έλαβον αυτάς υπό την κατοχήν και την προστασίαν αυτών. Η Κέρκυρα όμως των εν αυτή Γάλλων μη υποχωρούντων, αλλ' επί τέσσαρας σχεδόν μήνας εναντιουμένων, πολιορκηθείσα τέλος ηναγκάσθη ένεκεν ελλείψεως τροφών, να παραδοθή τοις συμμαχοις. Αρχηγοί των στρατιών των δύο συμμάχων δυνάμεων ήσαν ο ρώσος ναύαρχος *Ουζακώφ* και ο τούρκος ναύαρχος *Κατήρ Μπέης*. Αλλ' εκάτερος αξιών να εξουσιάζη της Κερκύρας, υπέθαλπε μεταξύ των Κερκυραίων την διχόνοιαν, επί ιδία εθνική ωφελεία.

Εν τούτοις, ότε ο ναύαρχος *Ουζακώφ*, αρχηγός των συνηνωμένων δυνάμεων Τουρκίας και Ρωσίας, μετά την άλωσιν της Κερκύρας, ενησχολήθη εις την διοργάνωσιν του τόπου, ο Ιωάννης Α. Καποδίστριας ήρξατο γινόμενος γνωστότερος. Ο ναύαρχος μάλιστα *Κατήρ Βέης* διώρισεν αυτόν αρχίατρον του Στρατιωτικού Τουρκικού Νοσοκομείου, και ως τοιούτος ανεγνωρίσθη και παρά της προσωρινής Γερουσίας διά θεσπίσματος αυτής (5 Σεπτεμβρίου 1799).

Αι παρά των πρακτόρων του Γαλλικού Διευθυντηρίου συστάσαι νομαρχιακαί και δημοτικά διαχειρίσεις κατηργήθησαν, η δε κυβέρνησις των Ιονίων νήσων ανετέθη εις το συμβούλιον των Ευγενών, ανορθωθέν μεν, ως υπήρχεν επί Ενετών, αλλ' έχον πολύ ευρύτεραν δικαιοδοσίαν, διότι η εν τω συμβουλίω τούτω είσοδος εγένετο μάλλον προσιτή διά μέτρων

⁸ Μήνας τινας μετά την συγκινητικήν διά πάντα Έλληνα τελετήν ταύτην κατέπλευσεν εις Κωνσταντινούπολιν και το πρώτον εμπορικών πλοίων φέρον την ιονικήν σημαίαν, όπερ προϋπήντησαν, κατά διαταγήν του Σουλτάν Σελίμ του Γ', ο πατριάρχης, ο μέγας διερμηνεύς, οι υπουργοί και ο αρχηγός των σωματοφυλάκων αυτού δωρησαμένου προς το νέον κρατίδιον και τον ετήσιον φόρον, λόγω της επικυριαρχίας, εξ 75,000 γροσίων.

τεινόντων να καταστήσωσιν ευκολωτέραν την εις το σώμα των ευγενών κατάταξιν πάντων των απολαυόντων υπολήψεως ένεκα της ικανότητος ή του πλούτου αυτών.

Αλλά το πολίτευμα τούτο ήτο προσωρινόν· αι κυβερνήσεις της Ρωσίας και της Πύλης επεφυλάχθησαν το δικαίωμα να ρυθμίσωσιν οριστικώς, εκ συμφώνου, την τύχην των Ιονίων. Εγένετο δε τούτο, ως είπομεν, διά συμβάσεως υπογραφείσης εν Κωνσταντινουπόλει (21 Μαρτίου 1800). Διά της συμβάσεως ταύτης, αι νήσοι Κερκύρας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Λευκάδος, Ιθάκης, Παξών, Κυθήρων, ως και άπασαι αι νήσοι, μικραί και μεγάλαι, κατωκημέναι και ακατοίκητοι, κείμεναι απέναντι των παραλίων της Πελοποννήσου και της Αλβανίας, απετέλεσαν, υπό το όνομα «*Δημοκρατία των ηνωμένων επτά νήσων*», πολιτείαν κατά πάντα ομοίαν προς την της Ραγούζης, τουτέστιν υποκειμένην τίτλω υποτελείας εις την Υψηλήν Πύλην, αλλά κυβερνωμένην ελευθέρως υπό των προκρίτων της χώρας. Ούτω δε πρώτην ταύτην φοράν η Επτάνησος υπεβλήθη υπό την επικυριαρχίαν της Τουρκίας.

Εν τούτοις, η από 21 Μαρτίου 1800 σύμβασις εδημοσιεύθη και αι διάφοροι νήσοι εξελέξαντο τους αντιπροσώπους αυτών, επιτετραμμένους να υποβάλωσιν εις την επιδοκιμασίαν των αυλών Πετρουπόλεως και Κωνσταντινουπόλεως το προ έτους υπό του Ουζακώφ δημοσιευθέν σύνταγμα. Αλλ' οι αντιπρόσωποι παραβιάζοντες την εντολήν αυτών συνήλθον ίνα συντάξωσιν άλλο σχέδιον συντάγματος πολλώ ήττον φιλελεύθερον του εν ισχύι προσωρινού· διότι πάσα εξουσία δι' αυτού ανετίθετο εις την αρχαίαν αριστοκρατίαν και ουδείς πλέον ηδύνατο να εισχωρήση εις τας τάξεις αυτής, καθότι αι προς τον σκοπόν τούτον παραχωρηθείσαι ευκολίαι ανεκλήθησαν. Το σύνταγμα τούτο παρουσιάσθη εις Κωνσταντινούπολιν ως η ομόθυμος έκφρασις της ευχής των Ιονίων νήσων, επικυρωθέν δε υπό του υπουργού των εξωτερικών (Ρεΐζ – Εφένδη), εκηρύχθη σύνταγμα της πολιτείας και αμέσως εφηρμόσθη (Βυζαντιανόν σύνταγμα). Διοργανωθείσης της τοπικής της Κερκύρας κυβερνήσεως υπό των αυτοκρατορικών επιτρόπων Καποδιστρίου και Νικολάου Γρεναδίνου Σιγούρου, ο έτερος των αυτοκρατορικών επιτρόπων Αντώνιος Μαρίας Καποδίστριας δικαιούμενος να διορίση αντικαταστάτην προς διοργάνωσιν και των άλλων νήσων, διώρισε τον υιόν αυτού Ιωάννην, όστις μετά την αποπεράτωσιν του έργου επανέκαμψεν εις Κέρκυραν, ένθα εξήσκει το ιατρικόν επάγγελμα. Αύτη είναι η πρώτη, μετά τον διορισμόν αυτού ως αρχιάτρου του στρατιωτικού τουρκικού νοσοκομείου, δημοσία υπηρεσία του ημετέρου Ιωάννου Καποδιστρίου, εν ή έδειξεν ου μόνον ζήλον αλλά και διορατικότητα μεγίστην, τιμήσανσαν αυτόν⁹.

Το δημοτικόν όμως κόμμα ηρνήθη να αποδεχθή το σύνταγμα τούτο, όπερ παρέδιδε τας Ιονίους νήσους εις την δεσποτείαν ολιγαρχίας παραπλησίας της Ενετικής αριστοκρατίας. Μεταξύ των δύο κομμάτων εξερράγη εμφύλιος πόλεμος· η Λευκάς, η Ιθάκη και η Κεφαλληνία συνέταξαν ίδια πολιτεύματα. Η Ζάκυνθος προέβη περαιτέρω· απωθήσασα τα στρατεύματα, άπερ κατ' αυτής απέστειλεν η, δυνάμει του βυζαντιανού συντάγματος, ιδρυθείσα κυβέρνησις, απεχωρίσθη της Ιονίου Ομοσπονδίας, αποβαλούσα δε την Ρωσικήν προστασίαν, εξήτησεν εν ετέρα δυνάμει την ελευθερίαν, ής εισέτι δεν είχεν απολαύσει, και τη 7η Φεβρουαρίου 1801, οι Ζακύνθιοι ανεπέτασαν την βρεττανικήν σημαίαν.

Επί τοσούτον δε προέβη η αναρχία, ώστε η Γερουσία ηναγκάσθη να συγκαλέση εθνικήν συνέλευσιν. Αύτη συνήλθε κατά Νοέμβριον 1801 και παρεδέξατο σύνταγμα συνάδον προς το δημοκρατικόν πνεύμα. Η μεταξύ αριστοκρατών και δημοκρατών πάλη υπήρξε διαρκής, των μεν υποστηριζόντων το βυζαντιανόν σύνταγμα, των δε το της *Αξιολτίμου* (Onoranda), δι' ής επικλήσεως διεκρίνετο η συνέλευσις του 1801.

Τα πολιτικά πραξικοπήματα και αι μεταβολαί διεδέχοντο αλλήλας. Τέλος κατά Σεπτέμβριον 1802, οι Ρώσοι γενόμενοι αποκλειστικοί προστάται της Δημοκρατίας

⁹ Τα κατά την αποστολήν αυτού ταύτην ιδέ εν εκτάσει εν τω υπό Μάρκου Θεοτόκη εκδοθέντι εν Κερκύρα τω 1889 έργω, ένθ' ανωτέρω.

απεφάσισαν να δώσωσι πέρας εις την κατάστασιν ταύτην, ήν οι πάντες απέστεργον. Προς τούτο δε εδόθη ήδε η ευκαιρία. Η Γερουσία της Δημοκρατίας ωφεληθείσα της ευκαιρίας της εις τον θρόνον αναβάσεως του Αυτοκράτορος πασών των Ρωσιών Αλεξάνδρου Α', απέστειλεν εις Πετρούπολιν έκτακτον απεσταλμένον, όστις έμελλε πρώτον μεν να προσφέρη τα συγχαρητήρια της Δημοκρατίας, έπειτα δε να ζητήσει την επάνοδον του ρωσικού στρατού, όστις είχε αναχωρήσει, συντηρουμένου αναλώμασι της Δημοκρατίας. Απεσταλμένος τοιούτος εστάλη ο Ζακύνθιος κόμης Γεώργιος Μοτσενίγος, γνωστός τοις Ρώσοις και υιός του άλλοτε πρέσβεως της Ρωσίας εν Φλωρεντία και εν ενεργεία σύμβουλος της Επικρατείας (22 Μαΐου 1801). Ο απεσταλμένος αφίκετο εις Μόσχαν, ένθα έμενεν ο αυτοκράτωρ, προς όν παρουσιασθείς ωνομάσθη *πληρεξούσιος υπουργός* της Ρωσίας· παρά τη εν Επτανήσω Πολιτεία και *Αρχηγός του αποσταλησομένου επικουρικού στρατού*. Ο στρατός ούτος έμελλε να μεταβεί εις Κέρκυραν εκ Νεαπόλεως δι' εξόδων της «Αυτού Σικελιανής Μεγαλειότητος», επειδή όμως αύτη τότε δεν ευρίσκετο εν ευαρέστω οικονομική θέσει, ως εκ τούτου, η άφιξις του στρατού και του Μοτσενίγου παρετάθη μέχρι τέλους Αυγούστου του 1802.

Μόλις αφίκετο εις Κέρκυραν ο επικουρικός στρατός, και η Γερουσία διελύθη και η εξουσία αυτής έμεινε τω ηγεμόνι Σπυρίδωνι Γεωργίω Θεοτόκη, όστις την 1ην Σεπτεμβρίου (1802) διά θεσπίσματος διώρισε τους επτά αντιπροσώπους αυτού εν ταις επτά νήσοις. Επειδή δε η Κεφαλληνία ην εν εξαιρετική θέσει, και μέχρι της εκείσε μεταβάσεως του διορισθέντος αντιπροσώπου, απέστειλε προσωρινόν αντιπρόσωπον τον Ιωάννην Καποδίστριαν, εις όν και ο Μοτσενίγος ως αρχηγός του ρωσικού στρατού ενεπιστεύθη την αρχηγίαν της σταλείσης φρουράς υπό την διοίκησιν του συνταγματάρχου Σωροκίν. Ο Καποδίστριας διέμεινεν εν Κεφαλληνία μέχρι μέσων Οκτωβρίου, και μεταβάς εις Ιθάκην αφίκετο εις Κέρκυραν περί τα τέλη του αυτού μηνός, όπου διέτριβεν ιδιωτεύων μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1803, ότε συνέστη προσωρινή τις Γερουσία, ήτις διώρισεν αυτόν *Γραμματέα της Επικρατείας*, μόλις το εικοστόν έβδομον έτος της ηλικίας άγοντα.

Εν τω μεταξύ όμως ο φιλοτιμότητα εκείνος νέος δεν κατέτριβε τον πολύτιμον χρόνον αυτού εφ' ά μη έδει, αλλ' ησχολείτο περί πολλών τε άλλων και περί της ελληνοπρεπούς διαπαιδαγωγήσεως των Ελλήνων, οίτινες ως εκ της μακραιώνου ξενοκρατίας απέστησαν, κατά πολλά, των πατρίων. Οπαδός δ' ων της σοφωτάτης θεωρίας ότι «*έπρεπε πρώτον να μορφωθώσιν Έλληνες και είτα να ιδρυθή Ελλάς*», κατά Μάιον του 1802 συνενωθείς μετά 10 ή 12 συνομηλίκων φίλων, οι οποίοι βραδύτερον διεκρίθησαν διά την παιδείαν αυτών, παρεκίνησε τούτους να συστήσωσι, και συνέστησαν, ιδιωτικόν φιλολογικόν σύλλογον υπό τον τίτλον «Εταιρίας των φίλων», εν τω καταστήματι του οποίου συνερχόμενοι εμελέτων και διεσκέπτοντο περί πολλών και ωφελίμων τη πατρίδι πραγμάτων, μάλιστα δε περί του τρόπου της επιδόσεως και προαγωγής των ελληνικών γραμμάτων. Εκ του συνεταιρισμού τούτου προήλθεν ο μετ' ολίγον συστάς και περιώνυμος καταστάς *Εθνικός Ιατρικός Σύλλογος*, ούτινος η σύστασις αποδίδεται τω Καποδίστρια εκλεγέντι αμέσως και Γραμματεί του Συλλόγου. Ενώπιον του Συλλόγου τούτου ανέγνω διάφορα επιστημονικά μελετήματα, άτινα είχε γράψει ιταλιστί. Σπουδαιότερα δε πάντων τούτων εκρίθησαν υπό των αρμοδίων το «*Περί της αρχής των ατομικών διαφορών τον οργανισμού*» αναγνωσθέν κατά Μάιον του 1803, και το «*Επί τη περιπτώσει του τοκετού Ισραηλίτιδος γεννησάσης ομού 5 επταμηνιαία τέκνα*,» όπερ ανεγνώσθη κατά το 1806.

Η τοιαύτη του νέου Κερκυραίου δραστηριότης και το άγαν φίλεργον, έδωκαν αυτό, ως είπομεν, την θέσιν του γραμματέως της Επικρατείας, θέσιν ήτις εθεωρείτο μέγιστον απόκτημα εν ιονίω Πολιτεία.

Πρώτον του Καποδιστρίου μέλημα εν τω νέω υπουργήματι υπήρξεν η διευθέτησις της Γραμματείας της Επικρατείας, συμφώνως προς τον πρό του διορισμού αυτού ψηφισθέντα «*Οργανισμόν της Γραμματείας της Επικρατείας*.» Την δε πρώτην Ιουνίου, επειδή η Γερουσία

διά θεσπίσματος αυτής διώρισε Επιτροπήν, ίνα ακολουθήσῃ τῷ πληρεξουσίῳ τῆς Ρωσίας Μοτσενίγῳ επισκεπτομένῳ τὰς νήσους, ἢς μέλη διωρίσθησαν ὁ ἐκ Ζακύνθου Γερουσιαστής Σπυρίδων Ναράντης, ὁ Σπυρίδων Βατάλιας ευπαίδευτος πολίτης Κερκυραῖος καὶ ὁ Ὑπαρχος ἐκάστης νήσου, ἐν ἣ διέτριβεν ὁ πληρεξούσιος, ὁ Καποδίστριας ὡς Γραμματεὺς τῆς Επικρατείας ηκολούθησεν αὐτή, ίνα ἐκτελή παρ' αὐτῇ τὰ καθήκοντα Γραμματέως τῆς Επικρατείας ὡς καὶ παρὰ τῇ Γερουσίᾳ.

Πάνθ' ὅσα ἐνήργησαν ἐν ταῖς νήσοις ἡ Επιτροπή, ὁ Καποδίστριας καὶ ὁ Μοτσενίγος καθυπέβαλον αὐτὰ τῇ Γερουσίᾳ δι' ἐκτεταμένων ἐκθέσεων.

Ὁ δὲ Καποδίστριας ἐπανελθὼν εἰς Κέρκυραν μετὰ τοῦ πληρεξουσίου καὶ τῆς Γερουσιαστικῆς Επιτροπῆς ἐξηκολούθει ἐκτελὼν τὰ καθήκοντα τοῦ Γραμματέως τῆς Επικρατείας, ὅτε τῇ 12 Νοεμβρίου 1803 ἐτελεύτησεν ὁ ηγεμὼν καὶ ἡ Γερουσία ἐνετείλατο αὐτῷ νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπικήδειον λόγον, οὗτινος ἡ ἀξία καὶ ἡ ἐντύπωσις, ἣν ἐνεποίησεν εἰς τὸ κοινόν, ὑπῆρξε μεγίστη διὰ τε τὴν ευγλωττίαν καὶ τὴν ἄλλην οἰκονομίαν¹⁰.

Ὁ Καποδίστριας ἔμεινε Γραμματεὺς τῆς Επικρατείας μέχρι τῆς 15 Μαΐου 1806, ὅτε διεδέξατο αὐτὸν ὁ Σπυρίδων Βατάλιας· διότι ἡ Γερουσία διὰ θεσπίσματος αὐτῆς (7 Ἀπριλίου 1806) διώρισε τὸν Καποδίστριαν ἐπιτετραμμένον παρὰ τῇ Αὐλῇ τῆς Πετροπόλεως, ἀντὶ τοῦ τότε παραιτηθέντος Δημητρίου Ναράντη Ζακυνθίου, ἀλλὰ τὴν 18 Ἰουνίου, διὰ διακοινώσεως τοῦ πληρεξουσίου τῆς Ρωσίας, πρὸς τὴν Γερουσίαν, ἐγνωστοποιεῖ αὐτή, ὅτι: «*ἡ Αὐλὴ τῆς Πετροπόλεως ἐδέχετο μὲν ευχαρίστως τὸν διορισμὸν τοῦ Καποδιστρίου ὡς διαδόχου τοῦ Ναράντη, ἀλλ' ὅτι ἡ θέσις αὕτη εἶναι ἀσυμβίβαστος μετὰ τῆς τοῦ ἐπιτίμου Συμβούλου, ἣν ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀπονείμει πρότερον πρὸς τὸν Καποδίστριαν.*»

Συνεπεία τῆς διακοινώσεως ταύτης ἡ Γερουσία ἀπήλλαξε τὸν Καποδίστριαν τῆς θέσεως ταύτης διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους θεσπίσματος αὐτῆς, ὅτε διωρίσθη «*Επιθεωρητὴς τῶν προσωρινῶν σχολείων τῆς Τενέδου*»¹¹, θέσιν, ἣν διετήρησε μέχρι τῆς 15ης Μαρτίου 1807, ὅτε ἡ Γερουσία διὰ θεσπίσματος ἐπέτρεψεν αὐτῷ ιδιωτεύοντι ν' ἀπάρῃ τῆς νήσου πρὸς διάσωσιν τῆς Λευκάδος ἀπειλουμένης ὑπὸ τοῦ Ἀλή-Πασά, καὶ διώρισε προσωρινόν ἐπιθεωρητὴν, διαρκούσης «*τῆς βραχείας ἀπουσίας αὐτοῦ*», τὸν Εὐμανουὴλ Θεοτόκην.

Ἀνεχώρησεν ὁ Καποδίστριας μετὰ πολλῶν Κερκυραίων περὶ τὰ μέσα Μαρτίου¹² διευθυνόμενος εἰς Λευκάδα καὶ ἀναλαβὼν τὰ τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ πληρεξουσίου Μοτσενίγου ἐμπιστευθέντα αὐτῷ ὑψηλά καθήκοντα, ἐξετέλεσε τὰ ὑπὸ μεγίστου ἐθνικοῦ αἰσθήματος, πατριωτισμοῦ καὶ αυταπαρνήσεως, νυχθημερόν εργαζόμενος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐν τῷ *Ἰονικῷ στρατοπέδῳ*, ὅπερ συνεκροτεῖτο ἐξ Ἑλλήνων ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν¹³ ἐκ τε τῆς Ἀκαρνανίας, τοῦ ἠρωικοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πελοποννήσου ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἀγώνος κατὰ τοῦ Ἀλή Πασά, ὑπὸ τῶν Γάλλων βοηθουμένου, προσδραμόντων. Μεταξὺ τῶν ἀνδρείων ἐκείνων μαχητῶν ὑπῆρξαν καὶ οἱ μετέπειτα ἐν τῷ κατὰ τῶν Τούρκων μεγάλῳ ἐθνικῷ ἀγῶνι διαπρέψαντες στρατηλάται: ὁ Οὐδυσσεύς, ὁ Βότσαρης, ὁ Τσόγκας, ὁ Μακρὴς, ὁ Τσαβέλλας, ὁ Νικήτας, ὁ Κολοκοτρώνης, οἵτινες ἐθαύμασαν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν ἄκρον τοῦ Καποδιστρίου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐνθουσιασμόν καὶ ἔκτοτε ἤρξαντο νὰ ἀνορώσιν ἐν αὐτῷ τὸν μέλλοντα συναγωνιστὴν ἐν τῇ μελλούσῃ ἀπελευθερώσει τῆς πατρίδος. Δυστυχῶς ὁμῶς τὰς ἀμοιβαίας ταύτας συμπαθείας τῶν ἐν Λευκάδι συναγωνιστῶν διέκοψεν ὁ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Γαλλίας πόλεμος, ὅστις κατέληξεν εἰς τὴν ἐν Τίλοϊττ συνθήκην¹⁴ (25/7 Ἰουλίου 1807).

¹⁰ Ὁ λόγος οὗτος ἐδημοσιεύθη ἐν Κερκύρᾳ ἐκ τοῦ δημοσίου Τυπογραφείου τῷ 1883.

¹¹ Περί αὐτῶν ἰδὲ τὴν ἡμετέραν Ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας», Ἀθήναι 1894, τόμ. Β', σελ. 383-389.

¹² Ἰδὲ τὴν κατὰ μετάφρασιν ἡμῶν «Ἱστορίαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος», Ἀθήναι 1893, σελ. 452-454.

¹³ Ἀρχαία Μονὴ τῶν καθολικῶν Καπουτσίνων ἐν Κερκύρᾳ μεταβληθεῖσα τότε εἰς Ἐκπαιδευτήριον.

¹⁴ Τὸν Καποδίστριαν ἠκολούθουν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ Τιμόθ Αἰεργῆς, Οὐγγαρος κόμης Βούλγαρις, Βατάλιας καὶ Ριζακάρης, ὡς καὶ τινες ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται. Γραμματεὺς αὐτοῦ εἶχε διορισθῇ ὁ Παῦλος Πεδεμόντης, προγυμναστής δὲ τῶν πολιτοφυλάκων πυροβολητῶν ὁ λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Πιέρρης

Διά της Συνθήκης ταύτης η Ρωσία παρεχώρα την προστασίαν της Επτανήσου προς τον Αυτοκράτορα Ναπολέοντα, όστις απέστειλεν εις Κέρκυραν τον αυτού υπασπιστήν αντισυνταγματάρχην Τερριέ (28 Ιουλίου), ίν' αναγγείλῃ τη Γερουσία την πολιτικήν ταύτην μεταβολήν της Επτανήσου, τη 29 δε Ιουλίου ο Πληρεξούσιος Μοτσενίγος ανήγγειλεν επισήμως τη Γερουσία ότι: *«διά της αυτής Συνθήκης η Πολιτεία της Επτανήσου τίθεται υπό την προστασίαν της Α. Μ. του Αυτοκράτορος Ναπολέοντος και ότι γαλλικός στρατός φρουρήσει τας νήσους»*.

Συνεπεία των συμβάντων τούτων, η Γερουσία εξέδοτο (31 Ιουλίου) θέσπισμα, δι' ού διέταττε τον Καποδίστριαν να διαλύσῃ την πολιτοφυλακίην, ν' αποπέμψῃ τα ναυλωθέντα πλοία, και να καταλίπῃ την Λευκάδα.

Ο Καποδίστριας επανελθών τη 31 Αυγούστου εκ Λευκάδος παρέμενεν έκτοτε εν Κερκύρα ιδιωτεύων και συχνάζων εις την κατ' εκείνην την εποχήν αυτόθι ιδρυθείσαν, ταις ενεργείαις αυτού και βραδύτερον (1824) διοργανισθείσαν υπό του λόρδου Γκίλφορντ *«Ιόνιον Ακαδημία»*, ής μέλη ετύγχανον αυτός τε και οι αδελφοί αυτού Βιάρος και Γεώργιος¹⁵, περί τα τέλη δε του έτους 1808 ανεχώρησεν εις Ρωσίαν, μη στέρξας την υπό του Μεγάλου Ναπολέοντος διά του αντιστρατήγου Καίσαρος Βερτιέ και του Δονζελό προσενεχθείσαν αυτό υπηρεσίαν εν τη οικεία πατρίδι «ως ακροατού εν τω της Επικρατείας Συμβουλίω». Και δεν είχεν άδικον ο Καποδίστριας μη αποδεξάμενος την νέαν υπό την γαλλικήν προστασίαν θέσιν, εν ή οι Γάλλοι υπέσχοντο αυτό λαμπρόν στάδιον διότι διά ταύτης αι υπό των Γάλλων εν έτει 1797 εις δημοκρατίαν ανυψωθείσαι Ιόνιοι νήσοι ήδη διά των γαλλικών και αύθις όπλων απώλεσαν την εθνικήν αυτών κυβέρνησιν και υπήχθησαν υπό την γαλλικήν σημαίαν.

Τοιαύτα είναι της αλλοπροσάλλου διπλωματίας τα τεχνάσματα και ούτως αι τύχαι των λαών κανονίζονται υπό των ισχυρών της γης!

Όπως ποτ' αν η, ο Καποδίστριας μη ανεχόμενος την συντελεσθείσαν εν τη πατρίδι πολιτικήν μεταβολήν, προς δε και διακαιόμενος υπό της θρησκευτικής και πολιτικής της εποχής κείνης ιδέας, ότι η δεδουλωμένη Ελλάς έμελλε να σωθή διά των ρωσικών όπλων, απεφάσισε να αναχωρήσῃ εις Ρωσίαν, οπόθεν, ενόμιζεν, ηδύνατο να υπηρετήσῃ κάλλιον τη πατρίδι. Ούτω δε, ως έφθημεν ειπόντες, περί τα τέλη του 1808, ότε ανεχώρησαν παντάπασι και τα ρωσικά πλοία, ήτοι έν έτος μετά την των Ιονίων νήσων τοις Γάλλοις υπαγωγήν, καθ' ό ο Καποδίστριας ιδιωτεύων επεδόθη όλως εις την μελέτην και την σπουδήν, ανεχώρησεν εκ Κερκύρας και κατ' Ιανουάριον έφθασεν εις την ωραίαν πρωτεύουσαν πασών των Ρωσιών, εις Πετρούπολιν.

Εκεί προσελήφθη αμέσως ως *σύμβουλος της αυλής*, εν τω τμήματι του Υπουργείου των Εξωτερικών· υπό τας διαταγάς του κατά το έτος εκείνο αρχιγραμματέως της αυτοκρατορίας Ρωμαντσόφ. Ενταύθα διαμείνας επί διετίαν, έσχε την ευκαιρίαν να μελετήσῃ καλώς τον χαρακτήρα του ρωσικού λαού καθ' όλας αυτού τας διαστάσεις και να βολιδοσκοπήσῃ τα πνεύματα των εν τοις πράγμασιν, οίτινες εβάνδιζον επί τοις ίχνεσι των σχεδίων του Μεγάλου Πέτρου. Εις τούτο δε μεγάλως υπεβοήθησαν αυτό η ευφυία και η λαμπρά συμπεριφορά του

¹⁵ Του Καποδιστρίου υπήρχον και άλλοι αδελφοί: ο Βίκτωρ και ο Αυγουστίνος· τούτων ο μεν μετά του Γεωργίου είχε σπουδάσει την αγρονομίαν και την φιλολογίαν, ο δε Βίκτωρ την ιατρικήν, αλλ' απέθανε προώρως παθών διανοητικήν διατάραξιν, ο δε Βιάρος εγένετο διάσημος νομικός, ως και τέσσαρες αδελφαί, ών αι μεν δύο εκάρησαν μοναχαί, αι δε άλλαι ενυμφεύθησαν η μεν τον Σπυρίδωνα Πολυλάν, η δε τον Νικόλαου Ροδόσταμον. Ως βλέπει ο αναγνώστης, εκ των πέντε υιών του Αντωνίου Μαρία Καποδιστρίου ουδείς υπήρξε στρατιωτικός· διότι η μακκιαβελική πολιτική της Βενετίας, εξ ής κατεστράφη, δεν επέτρεπε τοις Έλλησιν, ούς διά τίτλων ευγενείας και άλλων προνομίων καθίστα χειροήθεις, να σπουδάζωσι τα στρατιωτικά, ίνα μη ούτω καθίστανται επικίνδυνοι αυτή. Ίνα δε σαγηνεύῃ τους ευγενείς, επέτρεψεν αυτοίς να σπουδάζωσιν εν τω Βενετικώ Πανεπιστημίω της Παδούσης την ιατρικήν και νομικήν, λαμβάνωσι δε τα διπλώματα του διδάκτορος μετά μεγάλης ευκολίας και σχεδόν ανεξετάστως. Ούτω λοιπόν οι Έλληνες εσπούδαζον θεολογίαν, ιατρικήν φιλολογίαν ή νομικήν και αγρονομίαν. Η αισχρά αύτη πολιτική της Βενετικής δημοκρατίας εζήτει, προς τοις άνω, να διαφθείρῃ, ως και κατώρθωσε μέχρι τινός, την γλώσσαν και τα ήθη των Επτανησίων, ίνα επιτύχῃ τον εις τον καθολικισμόν προσηλυτισμόν των ορθοδόξων διά της ιδρύσεως καθολικών ναών και άλλων καθολικών εκπαιδευτηρίων, εις ά προσείλκυον πολλούς.

νέου διπλωμάτου, όστις εντός μικρού είχε κατακτήσει τας καρδίας πάντων των αυλικών. Ακριβώς δε κατά το έτος εκείνο (1809), κατά παράδοξον σύμπτωσιν, είχε εισέλθει εις ρωσικήν υπηρεσίαν καταταχθείς εν τω στρατώ ως ανθυπολοχαγός και ο Αλέξανδρος Υψηλάντης δεκαεξαέτης μόλις, μεθ' ού βραδύτερον τοσούτον συνειργάσθη υπέρ της εθνικής παλιγγενεσίας. Μεγάλως δε ωφέλησε τω Καποδιστρία και η φιλία του Αλεξάνδρου Στούρτσα συναδέλφου αυτού εν τω Υπουργείω των Εξωτερικών, μεγάλην δε έχοντος επιρροήν εν τω πόλει του Πέτρου, χάρις εις την αδελφήν αυτού Ρωξάνην δεσποινίδα της τιμής εν τη αυτοκρατορική αυλή. Διά του Στούρτσα επεξέτεινε τον κύκλον των εν Ρωσία φίλων, ιδίως δ' ηδυνήθη να συστηθή προς τον μέγα τότε ισχύοντα ναύαρχον και Υπουργόν των Ναυτικών Τσιτσακώφ, όστις μεγάλως ευηργέτησε τον Καποδίστριαν, ως θέλομεν ιδεί. Ενταύθα επίσης εγνώρισε και τον είτα γραμματέα αυτού ιδιαίτερον γενόμενον και μέγαν του έθνους ευεργέτην Ιωάννην Δομπόλην ή Τομπόλην, άνδρα ηπειρώτην εκ των άγαν φιλοπατρίδων, μεθ' ού συναπεφάσισε την διάδοσιν της δημοσίας παιδείσεως εν Ελλάδι, ως λέγει αυτός ούτος ο Δομπόλης εν τη διαθήκη αυτού γραφείση τη (4 Φεβρουαρίου 1849)¹⁶:

«Ότε τω 1809 εγνώρισα τον μακαρίτην κόμητα Ιωάννην Καποδίστριαν, υπεσχέθημεν αλλήλοις να μεταχειρισθώμεν παν μέσον προς διάδοσιν της δημοσίας παιδείσεως εν Ελλάδι. Έκτοτε ο σταθερός σκοπός της ζωής μου υπήρξε να κατορθώσω να εκπληρώσω πρεπόντως την δοθείσαν υπόσχεσιν. Προς τούτο προσεπάθησα ν' αυξήσω τα κεφάλαιά μου ουχί διά κερδοσκοπίας, αλλά διά των κόπων μου και μάλιστα διά μεγάλης οικονομίας. Το συναχθέν μοι κεφάλαιον εκ ρουβλίων αργυρών 285,744, ορίζω εις εκπλήρωσιν της υποσχέσεώς μου, δηλονότι εις διάδοσιν της δημοσίας παιδείσεως εν Ελλάδι. Τα χρήματα ταύτα κατατεθήσονται επί τόκω εν πιστωτικοίς καταστήμασι της Ρωσίας μέχρι της 1 Ιανουαρίου 1906, αι δε ληφθησόμεναι ομολογίαι της καταθέσεως ταύτης τηρηθήσονται εν τω Υπουργείω των Εξωτερικών (της Ρωσίας). Εις την ορισθείσαν εποχήν, δηλονότι τω 1906, η ρωσική κυβέρνησις θέλει φροντίσει να συνεννοηθεί μετά της ελληνικής προς μεταφοράν εις την Ελλάδα ολοκλήρου του κεφαλαίου τούτου μετά και των τόκων προς ανίδρυσιν εν Αθήναις ή εν οιαδήποτε άλλη πόλει, ήτις έσται πρωτεύουσα της Ελλάδος τω 1906, Πανεπιστημίου ονομασθησομένου «Καποδιστριακού». Εις την οικοδομήν του Πανεπιστημίου τούτου μετά παρεκκλησίου ορθοδόξου, βιβλιοθήκης καί τινων επιστημονικών συλλογών ορίζω το 1)4 ή το πολύ το 1)3 του όλου κεφαλαίου του αθροισθησομένου μέχρι της 1 Ιανουαρίου 1906, τα δε υπόλοιπα 3)4 ή 2)3 προσδιορίζω εις αγοράν ακινήτων εν Ελλάδι, των οποίων τα εισοδήματα χρησιμεύσουσιν ανεξαιρέτως εις συντήρησιν των καθηγητών, των σπουδαστών και εν γένει ολοκλήρου του «Καποδιστριακού Πανεπιστημίου». Το χρυσούν ωρολόγιον του Κυβερνήτου μετά των εμβλημάτων και της επιγραφής της πόλεως Γενεύης δωρηθέν μοι υπό των αδελφών του μακαρίτου κόμητος Ιωάννου Καποδιστρίου, ως και η χρυσή ταμβακοθήκη, δωρηθείσα μοι υπό του κόμητος Αυγουστίνου Καποδιστρίου, να φυλαχθώσιν εν τω Υπουργείω των Εξωτερικών (της Ρωσίας) μέχρι της αποστολής του κεφαλαίου μου εις την Ελλάδα, τότε δε συναποσταλώσι και κατατεθώσιν εν τη συλλογή των περιέργων αντικειμένων του «Καποδιστριακού Πανεπιστημίου».

¹⁶ Ο Ιωάννης Δομπόλης απέθανεν εν Πετρούπολει τη 28 Οκτωβρίου του 1850 αφήσας διά διαθήκης εις την Αυτοκρατορικήν Τράπεζαν της Ρωσίας ρούβλια αργυρά 285.744, ήτοι φράγκα 1252.274, όπως τη 1 Ιανουαρίου του 1906 το κεφάλαιον και οι τόκοι αυτού αποσταλώσιν εις την Ελλάδα και οικοδομηθή εν τη πρωτεύουση αυτής πανεπιστήμιον φέρον την επωνυμίαν «Καποδιστριακόν». Τα χρήματα ταύτα κατετέθησαν την 17 και 28 Ιουλίου 1851 παρά των εκτελεστών της διαθήκης αυτού εν τη Αυτοκρατορική Τραπέζη της Ρωσίας, δι' αυτών δε και των τόκων ηγοράσθησαν ομολογίαι του εν Ρωσία παγίου δανείου των 4 0)0. Το κεφάλαιον μετά των τόκων και του κληροδοτήματος ήτο εν συνόλω κατά την 15 Ιανουαρίου του 1893 φρ. χρυσά 3.777.155,37. Όστε το άνω ποσόν ανατοκιζόμενον επί 4 ο)ο μέχρι του 1906, ότε θα αποσταλή ενταύθα, θα συμποσώται εις 6.000.000 περίπου φράγκων χρυσών. Περί τούτου ιδέ εν εκτάσει την ημετέραν πραγματείαν εν τη «Νέα Εφημερίδι» της 20 Μαΐου 1894, δι' ής συμπληρούμεν τ' εν τη «Ακρόπολει» της 11ης του αυτού μηνός, γραφέντα. Πρβλ. και «Ακρόπολιν» της 19 Μαΐου και της 30ής, εν ή έγραψε συμπληρωτικά τινα ο ανεψιός του Δομπόλη.

Εν τούτοις δύο παρήλθον από της εν Ρωσία αποκαταστάσεως αυτού έτη και ο Έλλην διπλωμάτης βαρυνθείς τον απράγμονα εκείνον βίον εξήτησε την θέσιν συμβούλου εν τη εν Βραζηλία αυτοκρατορική αποστολή, αλλά χάρις τω Στούρτσα αντί της εις το έτερον ημισφαίριον απομακρύνσεως κατώρθωσε μετά διετίαν (1811) να διορισθή υπεράριθμος υπάλληλος της εν Βιέννη ρωσικής πρεσβείας, διευθυνομένης υπό του βαρώνου *Στάκκελβεργ*, ένθα ηυδοκίμησε μεγάλως¹⁷. Μετά έν έτος (1812) διωρίσθη εν τη ρωσική στρατιά των παραδουναβίων ηγεμονιών διευθυντής του διπλωματικού γραφείου. Εις την νέαν ταύτην θέσιν προσεκλήθη υπό του διαδεξαμένου τον εν ταις ηγεμονίαις στρατηγόν Κουτούζωφ ναυάρχου Τσιτσακώφ, γνόντος, ως είδομεν, την διπλωματικήν δεινότητα του Έλληνος διπλωμάτου, ευθύς άμα τω πρώτη συναντήσσει αυτού μετά του Αλεξάνδρου Στούρτσα. Ο Καποδίστριας έφθασεν εις Βουκουρέστιον και εμφανισθείς προς τον Τσιτσακώφ παρουσίασεν αυτώ *Υπόμνημα* περιέχον πληροφορίας περί των χωρών, άς διήλυσεν από Βιέννης μέχρι Βουκουρεστίου. Το νέον τούτο δείγμα της ευφυίας αυτού κατέστησεν αυτόν αγαπητότερον παρά τω ναυάρχω. Μετ' ου πολύ όμως, της Κρήνης επελθούσης μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας, ο Τσιτσακώφ διατάχθη να συνενωθή προς την μεγάλην των συμμάχων στρατιάν. Ο Καποδίστριας απεφάσισε να ακολουθήσῃ τω προστάτη αυτού, αλλ' εκείνος απέτρεψεν αυτόν, ειπών ότι ο αποχωρισμός ως εκ της εις ξένας χώρας μεταθέσεως ήτο αναπόφευκτος. Συνεστήθη όμως πατρικώς υπ' αυτού προς τον νέον αρχηγόν κόμητα Βαρκλαί Δετολλύ ενώπιον πάντων των αξιωματικών του Επιτελείου ως νέος ευφυής και δραστήριος, κατά πάντα δυνάμενος να υπηρετήσῃ ευδοκίμως παρ' αυτώ. Εν τούτοις ο Καποδίστριας κεκμηκώς εκ των καμάτων της εκστρατείας του 1812, καθ' ήν επεδείξατο ζήλον εν τη υπηρεσία ανυπερέβλητον, ακολουθών τω στρατώ ως άλλος πιστός στρατιώτης, ασθενήσας παρέμεινεν εν Βρόνβεργ νοσηλευόμενος. Ευτυχώς εν βραχεί ανακτησάμενος την κλονηθείσαν προς στιγμήν υγείαν, μετέβη εις Σέφφενμπουργ έδραν του στρατοπέδου του Βαρκλαί Δετολλύ, όστις εδέξατο αυτόν ευμενώς και ανέθηκεν αυτώ την ήν και παρά τω Τσιτσακώφ εξετέλει υπηρεσίαν.

Εντεύθεν η τύχη του Καποδιστρίου μεταβάλλεται επί τα κρείττω. Η διπλωματική ικανότης, ήν επεδείξατο πρότερόν τε διατηρών την πολιτικήν αλληλογραφίαν μεταξύ Βιέννης, Κωνσταντινουπόλεως, Σερβίας και των ανωτάτων συμβουλίων των Παραδουναβίων ηγεμονιών, και νυν εν τη μετά του Βαρκλαί Δετολλύ αποστολή, διήγειρε την προσοχήν του αυτοκράτορος Αλεξάνδρου, όστις αμείβων τας υπηρεσίας του Καποδιστρίου ωνόμασεν αυτόν *πραγματικόν σύμβουλον της Επικρατείας* και εξέφρασεν αυτώ την υψηλήν ευαρέσκειαν αυτού.

Νυν μάλιστα, ότε ο Δετολλύ μετέβη εις την επί του Μάιν Φραγκφούρτην, εδόθη ευκαιρία εις το κατόπιν ευρύ στάδιον του Έλληνος διπλωμάτου. Μετά την κατά του Ναπολέοντος, ούτινος τας στρατιάς διεσκόρπισαν οι ηνωμένοι στρατοί, πάλιν, ο αυτοκράτωρ Αλέξανδρος αφικόμενος εις Φραγκφούρτην έπηξεν αυτόθι το στρατόπεδον. Εντεύθεν εξεδόθη τη 30η Νοεμβρίου 1813 η περιβόητος προκήρυξις προς το Γαλλικόν έθνος, δι' ής οι Γάλλοι προσεκαλούντο να χωρίσωσι τα εαυτών συμφέροντα των του Ναπολέοντος. Ο Βαρκλαί Δετολλύ αφίκετο ίνα συγχαρή τω κυρίω αυτού επί ταις νίκαις, ότε μεταξύ ομιλών ο αυτοκράτωρ εξέφρασε την επιθυμίαν να έχῃ διπλωμάτην τινά πεπειραμένον και ικανόν δυνάμενον να διαπραγματευθεί μετά των ελβετικών τοπαρχιών και να αποσπάσῃ αυτάς της μετά του Ναπολέοντος συμπτράξεως.

¹⁷ Ο Γερμανός διπλωμάτης Στάκκελβεργ το κατ' αρχάς εδέξατο ψυχρώς τον Καποδίστριαν, ως υπεράριθμον ακόλουθον της πρεσβείας μη ζητηθέντα και εφέρετο προς αυτόν καχυπόπτως, νομίζων ότι αφίκετο εις Βιέννην έχων μυστικήν τινα αποστολήν, αλλά βραδύτερον συνειδώς το λάθος και την διπλωματικήν επιτηδειότητα του Έλληνος διπλωμάτου αναγνώρισας, ηγάπησε και εξετίμησεν αυτόν μεγάλως και διώρισεν αυτόν εν τη διεξαγωγή των την Τουρκίαν και τους Χριστιανούς της Ανατολής αφορώντων ζητημάτων, άπερ διεκπεραιούμενα απεστέλλοντο εις Πετρούπολιν υπό του Στάκκελβεργ κατονομάζοντος εν τοις εγγράφοις τον Καποδίστριαν ως συγγραφέα αυτών.

Ο στρατηγός αντί παντός άλλου συνέστησε τω αυτοκράτορι τον ημέτερον Καποδίστριαν, όστις, καθά αυτός τε έγνω και κατά τας συστάσεις του ναυάρχου Τσιτσακώφ, ήτο δραστηριώτατος και εν τη επιτελέσει των δυσχερεστάτων διπλωματικών αποστολών. Ο αυτοκράτωρ ακούσας ταύτα και εκ φήμης γινώσκων τον Έλληνα διπλωμάτην, εδέξατο την σύστασιν επειπών: «*Καλώς, αποστέilate αυτόν παρ' εμοί, διότι θέλω να γνωρίσω αυτόν και προσωπικώς*»¹⁸.

Ο στρατηγός ανήγγειλε τω Καποδιστρία την επιθυμίαν του αυτοκράτορος, ο δε επί τη απροσδοκήτω ταύτη διαταγή σπεύσας παρουσιάσθη προς τον Αλέξανδρον ευσεβάστως. Ο Τσάρος εκπλαγείς επί ταις μεγίσταις αρεταίς του διευθυντού της πολιτικής αλληλογραφίας του κόμητος Δετολλύ, συνεπάθησε προς τον Καποδίστριαν, όν διέταξε να εξακολουθήση την υπηρεσίαν εν τω ιδίω γενικώ στρατοπέδω, παρά τω άρτι τον Ρωμαντσώφ διαδεξαμένω υπουργώ των Εξωτερικών κόμητι Νέσσελροδ. Ο Καποδίστριας και εν τη νέα ταύτη θέσει δεν εφάνη κατώτερος των του Αυτοκράτορος προσδοκιών· τουναντίον μάλιστα επεδείξατο ικανότητα διπλωματικήν τοιαύτην, ώστε πασών των εις αυτόν ανατεθεισών ακανθωδών υποθέσεων την λύσιν διεξήγεν υπέρ του υψηλού κυρίου αυτού. Ούτως, ότε βραδύτερον τω 1814 η ειρήνη αποκατέστη εν απάση σχεδόν τη Ευρώπη, ο Τσάρος ωνόμασε τον Καποδίστριαν *έκτακτον απεσταλμένον και πληρεξούσιον υπουργόν* παρά τη Ελβετική ομοσπονδία μετά της λεπτής αποστολής να συμφιλίωση προς άλλα τα από του 1803 διεστώτα κόμματα εν Ελβετία, τη χώρα ταύτη της κατ' εξοχήν ελευθερίας. Ο Καποδίστριας διέγραψε το σχέδιον των μελλουσών ενεργειών και υποβαλών αυτό τω Τσάρω, έσχε το ευτύχημα να εγκρίνη αυτό ολοσχερώς ο υψηλός αυτού κύριος. Ο Έλλην διπλωμάτης ανεχώρησεν εις Ελβετίαν. Φθας εις Ζυρίχην επελήφθη της ακανθώθους αποστολής αυτού, έχων συνεργάτην τον ιππότην *Λεβζέλτερν*. Τοσούτον δε ευφυώς ενήργησεν, ώστε κατέστησε δυνατήν την ουδετερότητα της Ελβετίας, αλλ' αίφνης ο συνεργάτης αυτού λαμβάνει διαταγάς να ζητήσωσι παρά της ομοσπονδίας άδειαν ελευθέρας διαβάσεως των συμμαχικών στρατευμάτων. Η είδησις αύτη κατεθορύβησε τον Καποδίστριαν φωρώμενον ούτω ψευδόμενον, αλλ' εν τη πολιτική αυτού περινοία, παρά την διαταγήν του αυτοκράτορος, υπέγραψε την διακοίνωσιν του Λεβζέλτερν και ευθύς ανεχώρησε μεταβαίνων εις το στρατόπεδον του Τσάρου. Μετ' ου πολύ τα αυστριακά στρατεύματα διήλθον τον Ρήνον, ο δε Καποδίστριας παρέστη προς τον αυτοκράτορα ως ένοχος παραβάσεως μεν του γράμματος, ουχί όμως και του πνεύματος των οδηγιών αυτού. Ως εκ τούτου δε, εγκριθέντος του ευστόχου και αξιοπρεπούς της διαγωγής του Έλληνος διπλωμάτου, απεστάλη και αύθις εις Ελβετίαν, ένθα μετά τοσαύτης επιτυχίας διεξήγαγε τα της διπλωματικωτάτης αποστολής, ώστε εφείλκυσε την γενικήν των Ελβετών ευγνωμοσύνην, δύο δε ή κατ' άλλους τρεις εκ των ομοσπόνδων πόλεων η Γενεύη, η Βω και η Λωζάνη, ίνα την προς αυτόν ευγνωμοσύνην διατρανώσωσιν, έδωκαν αυτό τω 1815 δικαίωμα πολίτου της Ελβετίας διά του εξής διπλώματος:

«Τω προσφιλεστάτω και τετιμημένω συμπολίτη, πιστώ συμβούλω του μεγάλου Αυτοκράτορος Αλεξάνδρου, τω τιμώντι την απελευθερωθείσαν Επτάνησον, τω ευγενεί απογόνω των Φαιάκων, τω υπό της Αθηνάς εμπνευσθέντι το ευ πράττειν και την σοφίαν, απονέμομεν το δίπλωμα τούτο, εις μνήμην της νέας αυτού πατρίδος»¹⁹.

¹⁸ Αναλυτικότερον τα κατά την διάλεξιν ταν αυτοκράτορος, Βαρκλαί Δετολλύ και Καποδιστρίου ιδέ παρά τω Demetrio Adriotti, *La Vita di Giovanni Conte Capodistria*, Corfù 1859, σελ. 21-24.

¹⁹ Το δίπλωμα τούτο απεστάλη τω κόμητι Καποδιστρία εντός χρυσής πυξίδος απλουστάτης μεν αλλά φερούσης γεγλυμμένην την θέσιν της Γενεύης μετά της λίμνης και των πέριξ. Τα δ' άνω γράμματα ήσαν γεγλυμμένα εν τω βυθώ της πυξίδος ελληνιστί. Επειδή όμως δεν ηδυνήθημεν να εύρωμεν την πρωτότυπον επιγραφήν, μεταφράσαντες εδημοσιεύσαμεν αυτήν ανωτέρω εκ της «Εφημερίδος των Συζητήσεων» των Παρισίων της 16 Ιανουαρίου 1817. Σημειούσθω δ' ότι την τιμήν ταύτην εθεώρησε μεγίστην του βίου αυτού ο Καποδίστριας και αείποτε υπογραφόμενος εν ταις συνθήκαις και συμβάσεσιν, άς εν ονόματι του Τσάρου συνήπτε μετά των διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών, μεταξύ των πολλών τίτλων προσετίθει και ότι ήτο πολίτης της Γενεύης κτλ.

Περαιώσας την εν Ελβετία αποστολήν αυτού ο Καποδίστριας ανεκλήθη υπό του Τσάρου, όπως λάβη μέρος εν ταις συνεδρίασις του εν Βιέννη συγκληθέντος συνεδρίου. Έκτοτε δε το όνομα του περιφανούς Έλληνος διπλωμάτου Καποδιστρίου πασίγνωστον καταστάν ανά τον ευρωπαϊκόν κόσμον συνδέεται μετά της ιστορίας των από της εποχής ταύτης μέχρι του θανάτου αυτού συνυπογραφεισών συμβάσεων και συνθηκών των διαφόρων κρατών της Αγίας Συμμαχίας των αφορωσών την ευρωπαϊκήν ισορροπίαν. Το εν Βιέννη Συνέδριον συνεκλήθη. Τα βλέμματα της Ευρώπης ήσαν προσηλωμένα εις την μεγαλοπρεπή ταύτην σύνοδον, ήτις ήρξατο των συνεδριών αυτής την 1 Νοεμβρίου 1814 και επελάβετο του δυσχερούς έργου της ρυθμίσεως των επί εικοσιπενταετίαν όλην διαταραχθέντων πραγμάτων της Ευρώπης. Η τύχη πολλών εκατομμυρίων ανθρώπων προύκειτο να ορισθή· αι αξιώσεις, ευχαί και ελπίδες των εθνών και ηγεμόνων, ιδίως των στερηθέντων της κυριαρχικής εξουσίας αυτών, οίτινες ουδεμίαν έλαβον αποζημίωσιν να πληρωθώσι, να διαταχθώσι τα προς θεραπείαν των ανεωγμένων πληγών· να τεθώσι βάσεις εις κρείττονα και μάλλον προς τον χρόνον ανάλογα πολιτεύματα και να συσφιγχθώσι στενότερον και επωφελέστερον οι μεταξύ αρχόντων και αρχομένων και οι μεταξύ διαφόρων εθνών δεσμοί. Εις λύσιν λοιπόν τοιούτων δυσκόλων προβλημάτων συνήλθον εν Βιέννη οι αυτοκράτορες της *Ρωσίας* και *Αυστρίας*, οι βασιλείς της *Πρωσσίας*, *Δανίας*, *Βαυαρίας* και *Βυρτεμβέργης* και πλήθος υποδεεστέρων ηγεμόνων, πλείους των οποίων ουδέποτε άλλοτε είδον επί ταυτώ συνηγμένους· συν τούτοις δε και οι πρωτεύοντες πολιτικοί άνδρες της Ευρώπης, εν οίς διέπρεπον ο πρίγκηψ Μέττερνιχ, ο Γάλλος Ταλλεϋράνδ, ο Ρώσος Νέσσελροδ, ο πρίγκηψ Ραζουμόφσκη μετά των συμβοηθών αυτού κόμητος Ιωάννου Καποδιστρίου και του Άρδενμπεργ, ο Πρώσσος Αλέξανδρος Ούμβολδ, ο Άγγλος δουξ Ουέλλινγκτων, ο Δανός Βερνστορφ, ο Βάγερν, ο Βαυαρός στρατηγός Βρεδ, ο κόμης Μύνστερ και άλλοι. Αι μυστικάί διαπραγματεύσεις περιεπλάκησαν τα μέγιστα και αι δυσκολίαι συνεσπαρεύθησαν ότε, προκειμένου να συμφωνήσωσι περί των πρώτων βάσεων του νέου πολιτικού οικοδομήματος, ήρξαντο να επικρατώσιν εν τη συνόδω *φιλαυτία*, *πλεονεξία* και *διαφωνία*. Η επήρεια του Ταλλεϋράνδ εντός αυτής ην τα μάλιστα ολεθρία. Καθ' υπαγόρευσιν αυτού το κυριώτερον υποκείμενον των έργων και σκέψεων αυτής εγένετο ουχί η ελευθερία και η παραγωγή της ευδαιμονίας των εθνών, αλλ' η αποκατάστασις και το απεριόριστον των ηγεμονικών οίκων, κατά την υπ' αυτού επινοηθείσαν αρχήν της *νομιμότητος*. Αι διαπραγματεύσεις προέβαινον βραδέως και απεφασίσθη μόνον η αποζημίωσις της Αυστρίας, η αποκατάστασις του βασιλείου των Κάτω Χωρών, υπό την αραυσικήν δυναστείαν, η αύξησις της Σαρδηνίας διά της Γενούης, η προαγωγή του Αννοβέρου εις βασίλειον και η αναγνώρισις της Κρακοβίας ως ελευθέρας πόλεως. Τας μεγίστας δε δυσκολίας απετέλουν αι απαιτήσεις της Πρωσσίας και της Ρωσίας των κυριωτέρων προμάχων της ελευθερίας της Ευρώπης, εξ ών εκείνη μεν εξήτει την Σαξωνίαν, αύτη δε την Πολωνίαν.

Εν τω συνεδρίω τούτω κατεδείχθησαν όντως άπασαι αι διπλωματικάί αρεταί του ημετέρου Καποδιστρίου. Ούτος ζητών να φανή άξιος της εμπιστοσύνης του Τσάρου, ουδαμώς επαύσατο προσέχων τον νουν εις τα υπό της πολιτικής του Μέττερνιχ τεκταινόμενα, εναντίον των οποίων αντεπεξήρχετο επιτηδειότατα· ουδ' επί στιγμίν έλειψε να συνηγορή υπέρ των υποθέσεων της Ελβετίας μετά του ενδόξου βαρώνου Στάιν και των άλλων της Γερμανίας πρέσβων. Τοσαύτην δ' επεδείξατο ευφυίαν εν τη περιστάσει ταύτη, ώστε υπέδειξε τω συνεδρίω την ανάγκην, όπως αι διάφοροι συνθήκαι επικυρώνται ευθύς αμέσως μετά την αποδοχήν των βάσεων των συμφωνιών και να μη μένωσιν ανεπικύρωτοι μέχρι της αποπερατώσεως του συνεδρίου, ότε έμελλον πάσαι αι πράξεις να επικυρώνται. Την πρότασιν ταύτην του Έλληνος διπλωμάτου τινές μεν αντέκρουσαν, αλλ' οι ηγεμόνες· απεδέξαντο αυτήν, χάρις δε τω Καποδιστρία, ότε ο Ναπολέων φυγών εκ της νήσου Έλβας απεβιβάζετο εις τον κόλπον Ζουάν παρά τας Κάννας (1η Μαρτίου 1815), αι κυριώτεραι συνθήκαι του συνεδρίου της Βιέννης ευρέθησαν επικεκυρωμένα.

Μεταξύ των πολλών, ως είδομεν ανωτέρω, ζητημάτων, άτινα απησχόλησαν την προσοχήν του Βιενναίου συνεδρίου, ήν και το *Επτανησιακόν Ζήτημα*, όπερ κατ' εξοχήν ενδιέφερε και τον Έλληνα, Κερκυραίον διπλωμάτην Καποδίστριαν.

Η Ιόνιος Γερουσία εν εγγράφω αυτής προς αυτόν αποσταλέντι τη 9)21 Μαΐου 1814 έλεγε τάδε:

«Η Αγγλία επιτεθείσα κατέλαβέ τινας των νήσων· αλλ' οιαδήποτε υπήρξεν η τυχαία των συμβάντων επήρεια, η Γερουσία δεν έπαυσε θεωρούσα τας διαφόρους ταύτας της χώρας κατοχάς ως απλώς στρατιωτικές, επιβληθείσας υπό των περιστάσεων και υπ' ουδεμίαν έποψιν διαφερούσας των ταυτοχρόνως εις τα άλλα της Ευρώπης μέρη ληφθέντων προσωρινών μέτρων. Η Γερουσία έσχε πάντοτε την πεποίθησιν, ότι μετά το τέλος του πολέμου, η χώρα αυτής ήθελε κενωθή και αποδοθή, ως αι των άλλων εθνών. «Μετά τα εν Γαλλία συμβάντα, καθ' ήν στιγμήν πρόκειται να συγκροτηθή γενική σύνοδος, ίνα συζητήση και διαρρυθμίση τα συμφέροντα της Ευρώπης απάσης, και ίνα προσδιορίση τας βάσεις μονίμου ειρήνης, η Γερουσία, εν ονόματι του επτανησιακού έθνους, διακηρύττει ενώπιον των συμμάχων δυνάμεων, ότι ο μόνος σκοπός αυτού είναι: «α' Να αναγνωρισθή επισήμως η Δημοκρατία της Επτανήσου ανεξάρτητος και ελευθέρα πάσης οιασδήποτε υποτελείας. «β' Να ενωθώσι και συσσωματωθώσι μετά της Δημοκρατίας αι άλλοτε Ενετικά πόλεις Πρέβεζα, Πάργα και Βόνιτσα, προς δε η περιφέρεια Βουθρωτού, συν τοις επί της τουρκικής ηπείρου εξαρτήμασιν αυτών. «Είναι αντάξιον της δικαιοσύνης και της γενναιότητος των Ευρωπαϊκών δυνάμεων να διατηρήσωσι την πολιτικήν ύπαρξιν λαού εξησθενημένου μεν εκ των περιπετειών, ών εγένετο έρμαιον, αλλ' ουδόλως την καταγωγήν αυτού διαψεύδοντος».

Ο Καποδίστριας παρουσίασε το υπόμνημα τούτο προς τον αυτοκράτορα Αλέξανδρον, ικετευόμενον υπό των Ιονίων να υποστηρίξη την υπόθεσιν αυτών παρά τοις άλλοις μονάρχαις.

Η θέσις όμως και τα σχέδια του ηγεμόνος τούτου δεν ήσαν πλέον, τω 1814, οποία κατά το 1805 και 1806. Ο πόλεμος του 1812, η φοβερά πάλη εν ή τέλος κατέβαλε την ισχύν του Ναπολέοντος, είχαν εξαντλήσει τας δυνάμεις της Ρωσικής αυτοκρατορίας. Δεν διελογίζετο πλέον να εξεγείρη τους Έλληνας και να εφορμήση κατά της Τουρκίας· όθεν η προστασία των Ιονίων νήσων ήτο του λοιπού αδιάφορος διά την πολιτικήν αυτού. Αφ' ετέρου δε οι πόθοι αυτού διηυθύνοντο αλλαχού. Εγλίχετο της Πολωνίας, και ίνα απολαύση αυτής, ήτο έτοιμος να ποιήση απείρους παραχωρήσεις προς την Αυστρίαν και την Αγγλίαν.

Η απαίτησις των Ιονίων λοιπόν έφθανεν εν στιγμαίς αντιξόοις, η δε παρ' αυτών ζητουμένη υποστήριξις δεν έμελλε να δοθή κατεσπευσμένως. Ο Καποδίστριας προσεπάθησε, διά της παρ' αυτού προς την Γερουσίαν Κερκύρας δοθείσης απαντήσεως, να υποκρύψει όσον οίον τε την ψυχρότητα του κυρίου αυτού γράφας αυτή: *«Εάν υπάρχη τι δυνάμενον να γλυκάνη την τύχην του μακράν της πατρίδος του ζώντος, είναι βεβαίως η ευτυχία του εργάζεσθαι δι' αυτήν, και η ελπίς του ν' αξιωθή της επιδοκμασίας αυτής· τα αισθήματα ταύτα, κύριοι, μετά της υπάρξεώς μου συνταυτιζόμενα, με συνετήρησαν και με συντηρούνσιν αφ' ής ημέρας διάγω μακράν υμών. Εκρίνατε πρόπον να τιμήσητε αυτά, αναθέντες μοι διά των γραμμάτων υμών τα συμφέροντα της πατρίδος. Η προς υμάς ευγνωμοσύνη μου εξισούται προς τον ζήλον και την αφοσίωσίν μου υπέρ της τιμής της γενετείρας ημών γης, μεθ' ής συνδέονται αι προσφιλέστεραι αναμνήσεις μου, αι γλυκύτεραι των ελπίδων μου και τα ιερώτερα καθήκοντά μου. Ο μεγάλθυμος Ηγεμών, όστις ηυδόκησε να με έχη υπό την εύνοιαν αυτού, εκορύφωσε τας ευεργεσίας, επιτρέψας μοι να εκπληρώσω τας διαταγάς υμών και να γίνω συγχρόνως παρά τοις συμμάχοις Αυτού το όργανον της ευμενείας, εν η Αυτοκρατορική Αυτού Μεγαλειότης εις την ημετέραν πατρίδα επεδαγίλευσεν».*

Αλλ' η Αγγλία είχεν εξ ολοκλήρου ρίψει το προσωπίον· δεν ωμίλει πλέον περί της ανεξαρτησίας και της ελευθερίας των Ιονίων νήσων. Ως επιχείρημα δε έχουσα την εν Τίλοιτ συνθήκην, ήτις κατήργησε την Δημοκρατίαν, ηξίου την άνευ όρων κατοχήν της χώρας αυτής,

τίτλω κατακτήσεως²⁰. Ἦρξαντο διαπραγματεύσεις· διακοινώσεις, πρωτόκολλα και σχέδια συνθηκών αντιηλλάγησαν. Ἀλλ' ἡ ἐν Βιέννῃ συνθήκη ἀφήκεν ἄλυτον τὸ ζήτημα τῶν Ἰονίων νήσων· πρὶν ἢ ὅμως ἡ σύνοδος διαλυθῇ, τῇ 30 Μαΐου 1815, οἱ πληρεξούσιοι τῆς Ρωσίας προύτειναν:

«Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι καὶ τὰ ἐν τῷ θαλάσῳ καὶ ἐπὶ τῆς ἀντικρῆς ἡπείρου ἐξαρτήματα αὐτῶν, οἷα ἡ Πάργα καὶ αἱ λοιπαὶ περιφέρειαι, νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐκ νέου κράτος ἐλεύθερον ὑπὸ τὴν ἐπωθυμίαν Δημοκρατία τῆς Ἑπτανήσου· ἐπειδὴ δὲ, ἀφ' ἐνός μὲν τὰ ὅπλα τῆς Αὐτοῦ Μεγάλ. ἡλευθέρωσαν ἕξ τῶν νήσων, ἀφ' ἑτέρου δὲ συνεπείᾳ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης ἡ Κέρκυρα (ἡ πρωτίστη νῆσος) ἀπεσπάσθη ὡσαύτως τῆς γαλλικῆς δεσποτείας, αἱ συνυπογράψασαι τὴν ἐν Σιωμόν συνθήκην δυνάμεις, τουτέστιν ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Αὐστρία, ἡ Ρωσία καὶ ἡ Πρωσία, νὰ ἐπιφυλάξωσιν ἑαυταῖς τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἀποδεχθῶσιν ἐκ συμφώνου, μετὰ τὸν παρόντα πόλεμον, τὰ καταλληλότερα μέτρα ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐσωτερικὴ ἡσυχία τῆς εἰρημένης δημοκρατίας, προστατευθῇ δὲ καὶ ἐγγυηθῇ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀνεξαρτησία αὐτῆς».

Ἀλλ' εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο τῶν Ρώσων πληρεξουσίων ἡ Αὐστρία ἀντέταξε νέαν ἀξίωσιν, υποστηριζομένην καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Κατ' αὐτήν, αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν, Βουθρωτού, Πάργας, Πρεβέζης καὶ Βονίτσης, ἀποτελέσασαι μέρος τῆς Ἑνετικῆς Ἐπικρατείας, δὲν ἠδύναντο ν' ἀνήκωσιν ἄλλῳ τινὶ εἰμὴ τῷ διαδεξαμένῳ τὰς τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας δικαιώματα, ἡγουν τῷ Αὐτοκράτορι τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκῳ. Ὁφείλον ἐπομένως νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ. Ὁ Αὐτοκράτωρ, ἄλλως τε, ὑπεχρεούτο νὰ διατηρήσῃ τὰς ἐλευθερίας καὶ τοὺς νόμους τοῦ τόπου, ὀνομαστί δὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκευτικῆς λατρείας καὶ τοῦ ἐμπορίου, εἰς ἣν ὑπῆρχον κατάστασιν κατὰ τὰς ἐν Ἑπτανήσῳ ἰσχύουσας θεσμοθεσίας. Τέλος, προσέθετον οἱ Αὐστριακοὶ πληρεξούσιοι, ὅτι ὡς πρὸς τὰ ληφθησόμενα μέτρα διὰ τὴν εκπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως δοθεισῶν υποσχέσεων, ὁ Αὐτοκράτωρ ἠθέλε σπεύσει νὰ συνεννοηθῇ ἐν προκειμένῳ μετὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ἀλλ' ἡ ἀξίωσις αὕτη τῆς Αὐστρίας ἦτο πάντῃ ἀνυπόστατος· διότι ἡ τε σύμβασις τῆς Κωνσταντινουπόλεως (21 Μαρτίου 1800) καὶ αἱ ἐν Ἀμβιανῷ καὶ Τίλσιτ συνθήκαι εἶχον πρὸ πολλοῦ ἀποχωρίσει τὰς Ἰονίους νήσους τῶν ἄλλων Ἑνετικῶν κτήσεων. Ἡ Αὐστρία ὅμως ἔχουσα τὸ πλεονέκτημα νὰ ἐπιφέρῃ τὴν περὶ ἀπαραδέκτου ἐνστάσιν κατὰ τῶν προτάσεων τῆς Ρωσίας, ὑπεστηρίχθη προθύμως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Πλὴν, μετὰ μικρόν, ἡ αὐστριακὴ πρότασις ἐτέθη ἐκτός συζητήσεως, ἡ δὲ Ἀγγλία υποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἤγειρε τὰς ἀληθεῖς αὐτῆς ἀξιώσεις.

Ἐν τούτοις, ἐφθασεν εἰς Βιέννην υπόμνημα, ἀγνώστου εἰσέτι πηγῆς, ἀπόρροια πιθανῶς τῶν ἐν ταῖς νήσοις εὐαρίθμων φίλων τῆς ἀγγλικῆς δεσποτείας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξεφράζετο: «ἐν ὀνόματι τοῦ ὅλου Ἰονίου λαοῦ», ὁ πόθος τοῦ διαμεῖναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Τοσαύτην δὲ πίστιν ἔδωκεν εἰς αὐτὸ ἡ Σύνοδος, ὥστε οἱ Ρῶσοι πληρεξούσιοι ἐπὶ τέλους ἐδήλωσαν «ὅ,τι ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, κύριον σκοπὸν προθέμενος νὰ πράξῃ ὑπὲρ τῶν Ἰονίων, ὅ,τι εἰς τὴν νησιωτικὴν αὐτῶν θέσιν ἦτο μάλλον ὠφέλιμον καὶ ἀρμόδιον, ἐνόμιζεν ὅτι ὠφείλε νὰ υποστηρίξῃ τὴν παρ' αὐτῶν ἐκδηλωθεῖσαν εὐχὴν τοῦ διαμεῖναι ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν».

Τῆς δηλώσεως ταύτης γενομένης τῇ ἑσπέρα τῆς 4 Ἰουνίου 1815, ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς Συνόδου συνεδριάσει, συνεφωνήθη νὰ ἀναβληθῇ πάσα ὁριστικὴ ἀπόφασις μέχρι τῆς προσεχούς συνελεύσεως τῶν πληρεξουσίων ἐν Παρισίοις.

Ἐπαναληφθεῖσών τέλος τῶν διαπραγματεύσεων κατ' Αὐγούστον 1815, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βαρτελώ καὶ τὴν δευτέραν εἰς Γαλλίαν εἰσόδον τῶν συμμάχων, ἡ ἀμοιβαία θέσις τῶν διαφόρων δυνάμεων δὲν ἦτο πλέον ἡ αὐτή. Ἐνεκα τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἀγγλικῶν ὅπλων οἱ

²⁰ Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1809 ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐκήρυττεν ἐπίσημως ὅτι: «εἰς τὰ ὅμματα τῆς Βρετανικῆς κυβερνήσεως, ἀποποιηθείσης ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐν Τίλσιτ συνθήκην, ἡ σύμβασις τῆς 21 Μαρτίου 1800, ἐπομένως ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑπτανήσου, οὐδέποτε ἐπαύσεν ἰσχύουσα». Ὁρα Revue des deux Mondes, 1 Avril: Les Iles Ionniennes, par Saint-Marc Girardin.

αντιπρόσωποι της βρεταννικής κυβερνήσεως υπερίσχυον εν ταις συζητήσεσιν. Ἦλλαξαν τόνον, και ηὔξησαν απαιτήσεις αὐτῶν. Τη δε 4 Αυγούστου, οἱ Ἀγγλοὶ προύτειναν τοῖς πληρεξουσίοις τῶν ἄλλων δυνάμεων το ἐξῆς σχέδιον συνθήκης:

«Αἱ νήσοι τῆς Κερκύρας, Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Παξῶν, Λευκάδος, Ἰθάκης και Κυθήρων, μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν, συμπεριλαμβανομένων ὅλων τῶν, εἴτε ἐπὶ τῆς ηπείρου, εἴτε ἀλλαχοῦ, ὅπως δῆποτε εἰς τὰς νήσους ταύτας ἀνηκόντων τόπων, θέλουσι κατέχεσθαι και κρατεῖσθαι διὰ παντός ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος και ὑπὸ τῶν κληρονόμων και διαδόχων αὐτῆς, οἵτινες θέλουσιν ἐκ αὐτῶν ἐξασκεῖ πλήρη και ἀπεριόριστον κυριαρχίαν. Ἡ Αὐτοῦ Βρεττανικὴ Μεγαλειότης, ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν προκρίτων τῶν νήσων τούτων και τῶν ἀνω μνησθέντων ἐξαρτημάτων αὐτῶν, ὑπόσχεται νὰ ἐγκαθιδρύσῃ πολίτευμα ἐγγνώμενον τοῖς λαοῖς τούτοις τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας αὐτῶν, τὴν προσήκουσαν ἀστικήν ἐλευθερίαν και τὸ ἀκώλυτον τοῦ ἐμπορίου. Ἐπειδὴ δὲ ὅλα τὰ πρὸς κυβέρνησιν τῶν εἰρημένων νήσων και τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν ἐξόδα και τὰ πρὸς συντήρησιν τῆς προσδιορισθησομένης νὰ προστατεύῃ αὐτὰς φρουράς θέλουν εἰσθαι εἰς βάρος τῶν κατοίκων, ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας και τῆς Ἰρλανδίας ὑπόσχεται νὰ παραχωρήσῃ τοῖς μνησθεῖσι κατοικοῖς τὰ αὐτὰ ἐμπορικὰ προνόμια, ἅτινα ἀπολαύουσι και οἱ λοιποὶ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ὑπήκοοι, ἐπιφυλαττόμενος νὰ ἐκδώσῃ πρὸς τὸ τέλος τούτο, και ἐφ' ὅσον ἡ ἀνάγκη το ἀπαιτήσῃ, κανονισμοὺς ἱκανοὺς νὰ συναρμολογήσωσι τὴν θέσιν και τὰ προνόμια αὐτῶν πρὸς τοὺς νόμους τῆς βρεττανικῆς Αυτοκρατορίας.»

Ἡ ἀξίωσις αὕτη ἦτο ὑπέρογκος, οἱ δὲ πληρεξούσιοι τῆς Ρωσίας, ἐν οἷς και ὁ ἡμέτερος Καποδίστριας, ἠρνήθησαν νὰ ἀποδεχθῶσιν αὐτήν. Ἡ ἀποποίησης αὐτῶν, ἄλλως τε, δὲν ἠρείδετο ἐπὶ τῶν δικαίων και τῶν ευχῶν τοῦ Ἰονίου λαοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ πολιτικῶν λόγων τῆς ευρωπαϊκῆς ἰσορροπίας, ἐπὶ τοῦ φόβου τοῦ νὰ παραδώσωσι τὴν Κέρκυραν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀγγλῶν. Ἀντέταξαν δὲ τάδε: «Ἄν ἦναι ἀδιαφιλονέικητον, ἔλεγον, ὅτι ἐξ τῶν Ἰονίων νήσων κατελήφθησαν ὑπὸ μόνων τῶν ἀγγλικῶν ὀπλῶν, τουλάχιστον καθ' ὅσον ἀφορὰ τὴν νήσον Κέρκυραν, εἶναι βέβαιον ὅτι, κατὰ τοὺς ὅρους τῶν ἐν Παρισίοις και ἐν Σιμων συννομολογηθεῖσῶν συνθηκῶν τοῦ 1814, αὕτη ὀφείλε νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς συμμάχους δυνάμεις συλλήβδην. Ἄρα, ἡ Κέρκυρα, ὑπὸ τὴν στρατιωτικὴν και πολιτικὴν ἐποψιν εἶναι μία τῶν φοβερωτέρων θέσεων τῆς Ευρώπης· ἐθεωρήθη δὲ πάντοτε ὡς τὸ προπύργιον τὸν Ἀδριατικοῦ πελάγους, και ἡ πρωτεύουσα τῶν Ἰονίων νήσων».

Συνεπεία τῆς διακοινώσεως ταύτης, οἱ Ρῶσοι πληρεξούσιοι συντάξαντες σχέδιον συνθήκης, ἐπέδωσαν αὐτὸ τοῖς πράκτορι τῶν ἄλλων κυβερνήσεων (8 Σεπτεμβρίου) Δι' αὐτοῦ αἱ Ἰόνιοι νήσοι ἐκηρύττοντο «ἐλεύθεραι και ἀνεξάρτητοι» ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἐσωτερικὴ κυβέρνησις και διαχείρισις τῶν νήσων ἀπεδίδετο εἰς τὸ Ἰόνιον ἔθνος· ἡ δὲ προστατὶς δύναμις, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ *πληρεξουσίου ὑπουργοῦ*, ὀφείλε μόνον, ἐπὶ τὰ πρῶτα δέκα ἔτη, νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐκ τοῦ πλησίον ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἑπτανήσου υποθέσεων, νὰ φροντίσῃ δὲ ὅπως διὰ τῆς ἀμέσου αὐτοῦ ἐπιρροῆς διοργανωθῇ ἡ μηχανὴ τῆς νέας κυβερνήσεως. Ἐπὶ τέλους τὸ ὑπὸ τῆς Ρωσίας προταθὲν σχέδιον υπερίσχυσεν. Ἐχρησίμευσε δὲ ὡς βάσις τῆς ἀπὸ 9 Νοεμβρίου 1815 ἐν Παρισίοις υπογραφείσης συνθήκης, δι' ἧς ἐρρυθμίσθη ὁριστικῶς ἡ τύχη τῶν Ἰονίων.

Ἐν τῇ Συνθήκῃ ταύτῃ ἐκηρύττετο μὲν ἡ Ἑπτάνησος «*Κράτος ἐλεύθερον και ἀνεξάρτητον*», ἀλλὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἐκόλαζον ἄρθρα τινὰ καθιερώσαντα τὸν θεσμὸν ἐκείνον τὸν και ἐν τῷ Συντάγματι τοῦ ἔτους 1806 εἰσαχθέντα, τουτέστι τὴν ἐπέμβασιν τῆς προστατὶδος Δυνάμεως ἐν τῷ σχηματισμῷ τοῦ Συντάγματος και τῆς Νομοθεσίας, δικαιουμένης ἐπίσης νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῆς γενικῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους και νὰ διορίζῃ τὸν Πρόεδρον. Ὡσαύτως δὲ ἡ Συνθήκη ἐκείνη διελάμβανεν ὅτι «ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τοῦ Ἡνωμένου Κράτους ἐστὶ και αὕτη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ». Οἱ τοιοῦτοι θεσμοί, ἐννοεῖται ὅτι ἀπῆρεσκον τοῖς πλείστοις τῶν Ἑπτανήσιων

και την γνώμην ταύτην της πλειονότητος συνεμερίζετο και ο υπογράψας την συνθήκην Καποδιστριάς, όστις μετά ενδεκαετή εκ της πατρίδος αυτού απουσίαν επανελθών εις Κέρκυραν τη 10 Ιουνίου 1819 προς επίσκεψιν του γέροντος πατρός και των συγγενών, παρετήρησεν εκ του πλησίον ότι το δοθέν παρά της Αγγλίας Σύνταγμα εβασίζετο επί εσφαλμένης ερμηνείας της Συνθήκης, δι' ό απέστειλε προς το αγγλικόν υπουργείον υπόμνημα υποστηρικθέν και παρά του ρωσικού υπουργείου περί της ορθής ερμηνείας της Συνθήκης· αλλ' ο Άγγλος αρμοστής Μαίτλανδ, υπερήσπισεν εαυτόν και τα της συνθήκης ενώπιον υπουργού, διά του εις Λονδίνον σταλέντος επιτρόπου αυτού Ιωάννου Καπάδοκα. Του αρμοστού Μαίτλανδ δικαιωθέντος, το τερατώδες εκείνο Σύνταγμα ίσχυσεν εν Επτανήσω, ως είχε, μέχρι του 1849.

Η εν Παρισίοις υπογραφείσα τω 20 Νοεμβρίου 1815 Συνθήκη, εν ή περιλαμβάνοντο πάσαι αι επανορθωτικάί συνομολογήσεις, είναι κατ' εξοχήν έργον του ημετέρου διπλωμάτου Καποδιστρίου, επιδείξαντος εν τη περιστάσει ταύτη ακάματον όντως καρτερίαν και σπανίαν περίνοιαν, δι' άς ο Τσάρος διώρισεν αυτόν γραμματέα της Επικρατείας. Επειδή δε ο αυτοκράτωρ Αλέξανδρος είχε πλέον πίστιν εις τας πολιτικάς συνθήκας και αυτάς τας διπλωματικώτατα συνομολογημένας, απεφάσισε να ιδρύση την επικληθείσαν *ιεράν συμμαχίαν*. Και όντως οι της Ευρώπης βασιλείς, οίτινες κατά τον κατά του Ναπολέοντος πόλεμον εξείχον των άλλων, ως ο Αλέξανδρος της Ρωσίας, ο Φραγκίσκος της Αυστρίας και ο Γουλιέλμος της Πρωσσίας, εννοήσαντες, μετά την καταπολέμησιν της πολλών κακών αιτίας επαναστάσεως, ότι υψηλότερα τις δύναμις προίστατο αυτών παρήγορος και αρωγός, και εκ της επιγνώσεως ταύτης εμπνεόμενοι και συγχρόνως χάριτας προς τον Έψιστον οφείλοντες, διενόηθησαν, κατ' εισήγησιν ιδίως του υπό την οδηγίαν της θρησκομανούς κυρίας Κρύδενερ²¹ διατελούντος Αλεξάνδρου, την μεγαλουργόν γνώμην της συστάσεως *ευρωπαϊκού δεσμού*, έχοντος ως βάσιν ουχί την άστατον ανθρωπίνην πολιτικήν, αλλά την εξ ουρανού, την στηριζομένην επί της χριστιανικής θρησκείας. Της συμμαχίας ταύτης τους όρους εσχεδίασεν, ως λέγεται, ο αυτοκράτωρ Αλέξανδρος διά μολυβδίδος ιδία χειρί, βραδύτερον δε ο Καποδιστριάς κατέστρωσεν αυτήν πανομοιούτως, εξέφρασεν όμως απαισιοδοξίαν τινά περί της επιτυχίας αυτής. Εντεύθεν η συμμαχία αύτη κλεισθείσα τη 26 Σεπτεμβρίου του 1815 ωνομάσθη *ιερά συμμαχία*. Μετέσχον δε ταύτης *Ρωσία, Αυστρία και Πρωσσία*, απέσχον δε *Αγγλία, Βόρειος Αμερική, Γαλλία και Παπικόν Κράτος*. Και η μεν Αγγλία και Αμερική απέσχον, διότι εν αύτη διέβλεπον την *αυταρχίαν*, ξένην ούσαν του πολιτεύματος αυτών· η δε Γαλλία, διότι εκεί η βουλή ήν η πολιτεία και ουχί έν πρόσωπον· ο δε πάπας, διότι πλην εαυτού ουδείς άλλος ηδύνατο να η ο φύλαξ της θείας αληθείας· ουδείς άρα άλλος κατά τον πάπαν ηδύνατο να η αρχηγός επί της γης συμμαχίας ιεράς. Αλλ' η Γαλλία επί τέλους τω 1818 επί τη αποχωρήσει του συμμαχικού στρατού εκ Παρισίων μετέσχε της ιεράς συμμαχίας βουλήσει και ενεργεία του Λουδοβίκου του ΙΗ'. Ούτω δε απέσχον της ιεράς συμμαχίας μέχρι τέλους ο πάπας και η Αγγλία. Και οι μεν ηγεμόνες της συμμαχίας ταύτης εξήτουν υπό το πρόσχημα της ιερότητος την αμοιβαίαν κραταίωσιν των θρόνων αυτών τουναντίον δε οι λαοί ηβούλοντο ν' απολαύσωσιν ελευθεριών μειζόνων κατά της αυταρχίας των ηγεμόνων. Εντεύθεν κατά τους χρόνους τούτους προέκυψαν κατά το παράδειγμα του συνταγματικού της Αγγλίας πολιτεύματος διάφοροι φατρίαί ή τα κοινώς λεγόμενα κόμματα, τα μεν μάλλον *αριστοκρατικά* υπέρ εαυτών και των αρχόντων, τα δε δημοκρατικά υπέρ του λαού. *Ανθρακείς* δε (καρβονάροι), *ριζοσπάσται*, *φιλελεύθεροι* και οι τούτων αντίδοξοι *συντηρητικοί*, *δουλόφρονες* και ει τις τούτοις όμοιος, είναι διάφοροι φατρίαί προσκείμεναι αι μεν τοις αριστοκρατικοίς, αι δε τοις δημοκρατικοίς. Εκ των αγώνων δε των φατριών τούτων προς αλλήλας και ιδία των δημοκρατικών προς τους άρχοντας προήλθον αι πολιτικάί

²¹ Ιδέ Ch. Eynard, La vie de Madame de Krüdener, Paris 1849. Πρβλ. Αικατερίνης Ζάρκου, Η μυθιστορία εν Αττικώ Ημερολόγιό του 1884 σελ. 357- 368.

μεταβολαί αρξάμεναι αμέσως από της ιδρύσεως της ιεράς συμμαχίας· διότι οι λαοί εν τη συμμαχία ταύτη, ως είρηται, διέβλεπον την ροπήν των αρχόντων εις κραταίωσιν της εξουσίας αυτών επί βλάβη της ελευθερίας των αρχομένων. *Συμπολίτευσις* άρα υπέρ των αρχόντων και του καθεστώτος εν γένει και *αντιπολίτευσις* υπέρ του λαού και πάσης πολιτικής κινήσεως είναι η στρόφιγξ, περί ήν γοργότερον στρέφονται πάντες οι πολιτικοί αγώνες από της ιδρύσεως της ιεράς συμμαχίας. Ο σκοπός λοιπόν αυτής περί κοινής δήθεν συμπράξεως οικτρώς απέτυχεν, οι δε λαοί, έκαστος το επ' αυτόν, ανεπτύχθησαν πολιτικώς ως ηδύνατο έκαστος, ως η πατρίς ημών, η Ελλάς.

Αλλά μεθ' όλον τον θρίαμβον, όν ήρατο ο Καποδίστριας εν τε τω συνεδρίω της Βιέννης και τω δευτέρω συνεδρίω των Παρισίων, όστις δύναται να θεωρηθεί ο πρώτος πολιτικός θρίαμβος του ανδρός, δεν ηδύνατο να ησυχάση, αν δεν συνετέλει και υπέρ της ελληνικής της τε πνευματικής και πολιτικής παλιγγενεσίας, εφ' ώ και ενήργησε μεγάλως, ως λέγει ο Α. Σούτσος εν τη *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως* (σελ. 12) παρά τη αγία Συμμαχία, όπως επέλθη αρωγός τη εν Αθήναις τω 1814 ιδρυθείση «*Εταιρία των Φιλομούσων*», ής σκοπός ην η ανά το ελληνικόν διάδοσις της παιδείας. Της εταιρίας ταύτης εγένετο και αυτός μέλος ένθερμον. Δεν είναι όμως ωρισμένως βέβαιον, αν εμνήθη και εις τα της εν έτει 1814 εν Οδησσώ ιδρυθείσης *Φιλικής Εταιρίας*· εάν όμως κρίνωμεν εκ του αδελφού αυτού Βιάρου, όστις κατά Φιλήμονα²² ήτο μεμνημένος, εκ του ότι έδρα της εταιρίας ην η Ρωσία και ότι ο Καποδίστριας κατήλθεν εις Κέρκυραν κατά τας αρχάς του 1819 ουχί μόνον χάριν της υγείας, δυνάμεθα να εικάσωμεν ότι και ο Ιωάννης Καποδίστριας ην μεμνημένος εις τα των Φιλικών.

Όπως ποτ' αν η, ο Καποδίστριας μεγάλως συνετέλεσε, διά θέσεως ήν κατείχεν, εις την Ελληνικήν επανάστασιν, χάριν της οποίας, ως θέλομεν ιδεί, κατέλιπε και την εν Ρωσία υψίστην θέσιν αυτού.

Ο Έλλην διπλωμάτης μετά την εν Παρισίοις συνθήκην, των βασιλέων και των άλλων διπλωματών απελθόντων εις τα ίδια, διετάχθη υπό του Τσάρου να απέλθη εις Πετρούπολιν. Εις μάτην ηγωνίσθη να μεταπείση τον αυτοκράτορα, ότι ωφελιμώτερον ήθελεν υπηρετήσει την Ρωσίαν εν τω εξωτερικώ ή εν τω εσωτερικώ. Ο Αλέξανδρος επέμενε και ο Καποδίστριας ανεχώρησεν εις Πετρούπολιν. Μετά την των Παρισίων ειρήνην η Ρωσία είχε φθάσει εις το άκρον άωτον της ισχύος και της πολιτικής και διπλωματικής αυτής επί της Ευρώπης επιρροής, ο δε Καποδίστριας του πανισχύρου Τσάρου έχων την υψηλήν εύνοιαν διέτριβεν εν τη πρωτεύουση της Ρωσίας ασχολούμενος εν τοις περί της ευρωπαϊκής ειρήνης σχεδίοις από κοινού μετά του υπουργού των Εξωτερικών κόμητος Νέσελροδ, ανδρός χρηστού και αβρόφρονος, μεγάλην ενδείξαντος εκτίμησιν των έργων του συνεργάτου αυτού Καποδιστρίου. Ο Έλλην διπλωμάτης εν τη μετριοφροσύνη αυτού έφερε τον τίτλον βοηθού ή υφυπουργού των Εξωτερικών. Αυτός μετά του Νέσελροδ είχαν την πολιτικήν αλληλογραφίαν μεθ' όλων των ανακτοβουλιών του κόσμου· δις δε της εβδομάδος συνειργάζοντο μετά του Τσάρου, όστις ιδιαιτέραν τρέφων στοργήν προς τον Καποδίστριαν ενεπιστεύθη αυτό και τας υποθέσεις της νέας κτήσεως της Ρωσίας, της Βεσσαραβίας, ήν κατέστησε χώραν ευνομουμένην, και της Πολωνίας. Ιδιαιτέρας δε μνείας αξία του Καποδιστρίου είναι η προς την Γαλλίαν ενδειχθείσα συμπάθεια, ενεργήσαντος όπως ελαττωθή ο εξ 150,000 ανδρών συμμαχικός στρατός της κατοχής της Γαλλίας, ήτις επεβαρύνετο ως εκ τούτου μεγάλως, σύναμα δε όπως μειωθώσιν αι υπό της Γαλλίας οφειλόμεναι αποζημιώσεις τη μικτή των συμμάχων δυνάμεων επιτροπή κατά 600,000,000 και πλέον. Βραδύτερον δε, ότε συνεκλήθη το εν Ακυϊογράφω συνέδριον κατ' Οκτώβριον του 1818, θέλομεν ιδεί ότι αυτός είπερ τις και άλλος ειργάσθη υπέρ της γνώμης, όπως τα συμμαχικά της κατοχής της Γαλλίας στρατεύματα αναχωρήσωσιν εκ του Γαλλικού εδάφους.

²² Ιδέ Δοκίμιον Ελλ. Ιστορίας Τόμ. Α' σελ. 395.

Τοιαύτη ήτο η ισχύς του Έλληνος διπλωμάτου και τοιαύτη η υψηλή θέσις, ἣν κατέσχεν ἐν Ρωσίᾳ. Τούτο ὅμως δὲν ἐβλεπον μετ' ευχαριστήσεως οἱ Ρώσοι καὶ εφθόνουν τοὺς Έλληνας ὡς παραγκωνίζοντας τοὺς ἰθαγενεῖς. Τὸν φυσικὸν τούτον φθόνον φοβούμενος καὶ ὁ Καποδίστριας ἀπέστερξεν ὅπως καὶ ὁ κατὰ τὸ 1816 εἰς Πετρούπολιν μεταβάς ἀδελφός αὐτοῦ Βιάρως Καποδίστριας λάβῃ θέσιν τινὰ ἐν τῇ αὐτῇ προσφερομένῃ ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος εἰπὼν τῷ Βιάρῳ: *«Ἄν σὺ αποφασίσῃς τούτο, ἐγὼ αὐρίον δίδω τὴν παραίτησίν μου, διότι, ἐπιθυμῶ νὰ γίνωμεν οὐ μόνον ἡμεῖς οἱ δύο ἀδελφοί, ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ ἐν Ρωσίᾳ Έλληνες ἀντικείμενον φθόνου ἐκ μέρους τῶν Ρώσων, καὶ ἀπολέσῃ οὕτω τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐν ἄσυχον, πολλάκις ἐν ἀνάγκῃ χρησιμεύσαν αὐτῷ»*. Ὁ Βιάρως ἐπέισθη καὶ τὴν ἐπαύριον ἀπῆλθεν ἐσπευσμένως ἐκ Πετρουπόλεως. Πράγματι ἡ Ρωσία αἰείποτε μὲν παρέσχεν ἱκανὴν φιλοξενίαν καὶ προστασίαν τοῖς εἰς τὸ Κράτος αὐτῆς προσφεύγουσιν ὁμογενέσι, τινὰς μάλιστα τούτων περιέθαλψε καὶ ἐνηργέτησεν ἐξόχως. Μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασι τοῦ Καποδιστρίου ἐν Ρωσίᾳ ἡ εὐμενὴς διάθεσις τῆς ὁμοδόξου ταύτης δυνάμεως, ὑπὲρ τῶν εἰς τὸ κράτος αὐτῆς καταφευγόντων Ἑλλήνων ἠύξησε μεγάλως. Ἰδιαιτέραν ὅμως εὐμένειαν ἔδειξε κατὰ τὸ 1818 τοῖς ἐν Μαριανουπόλει προ χρόνων ἐκρωσισθεῖσι σχεδὸν ὁμογενέσιν, ἐπιδασιλεύσασα αὐτοῖς ἐπικερδὴ τινὰ προνόμια. Οἱ Μαριανουπολίται, γινώσκοντες, ὅτι τὰ προνόμια ταῦτα παρεχωρήθησαν τῇ συνηγορίᾳ τοῦ Καποδιστρίου, ἐπέμψαν πρὸς αὐτὸν πρεσβείαν ἵνα ἐκφράσῃ μὲν τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν, προσφέρῃ δὲ σῦναιμα καὶ ποσὸν τι χρημάτων, ὡς υλικὸν τεκμήριον εὐγνωμοσύνης, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας ἐμείνεν ἀμετάπειστος νὰ δεχθῇ τὸ δῶρον ἐπιμενόντων δὲ τῶν Μαριανουπολιτῶν καὶ θεωρούντων τούτο ὡς προσβολήν, ὁ Καποδίστριας ἠρώτησέ τινος τῆς ἐπιτροπῆς, ἀν ἠννόουν τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, τὴν ἐλληνικὴν. Εἰς τὴν ἀρνητικὴν δὲ ἀπαντήσῃ ἀνέκραξε: *«Δέχομαι τὸ δῶρον, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ καταθέσῃτε τὰ χρήματα ταῦτα παρὰ τινι Τραπεζῇ καὶ διὰ τῶν τόκων νὰ διατηρήτε τοῦ λοιποῦ ἐν τῇ πόλει διδάσκαλον διδάσκοντα τὴν μητρικὴν γλῶσσαν· διότι εἶναι αἰσχος, Έλληνες ὄντες τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ φρόνημα, ν' ἀγνοήτε τὴν εὐγενεστέραν τοῦ κόσμου γλῶσσαν, ἣν διδάσκονται ἤδη καὶ πολλοὶ ἀλλόφυλοι.»*

Τοιοῦτος ἦν ὁ Καποδίστριας καὶ τοιαύτην ἐπιρροὴν εἶχεν ἐπὶ τῶν συγχρόνων πολιτικῶν γεγονότων, ὧν διαιτητὴς ἐκλήθη πλειστάκις. Συνελθόντων δὲ βραδύτερον τῶν ἡγεμόνων τῆς Ευρώπης, κατ' Οκτώβριον τοῦ 1818, ἐν Ἀκνισγράφῳ (Aix la Chapelle), ἵνα αποφασίσωσι τὰ περὶ τῆς περαιτέρω κατοχῆς τῆς Γαλλίας διὰ στρατευμάτων συμμαχικῶν, ὁ Καποδίστριας ἠκολούθησε τῷ αυτοκράτορι ὡς ἰδιαιτέρος αὐτοῦ σύμβουλος καὶ διευθυντὴς τοῦ αυτοκρατορικοῦ γραφείου, ἐν ᾧ τοσαύτη πλησμονὴ ἐργασίας ἐπεσωρεύθη, ὥστε πλὴν τῶν σπουδαίων διπλωματικῶν υποθέσεων, ἐστάλῃσαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ὀκτὼ χιλιάδες ἰδιαιτέροι ἀναφοραὶ καὶ ἀπαιτήσεις, εἰς ἃς ὥφειλε νὰ ἀπαντήσῃ ὁ Καποδίστριας. Ὁ Έλλην διπλωμάτης διὰ νὰ δύνηται νὰ ἀποπερατοῖ τὴν συσσωρευθεῖσαν πολλὴν ἐργασίαν, ἠναγκάσθη νὰ μεταλλάξῃ βίον σιταμῶς μεταβαίνων εἰς συναναστροφάς, ὡς πρότερον, καὶ ἀπὸ τῆς 23 Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 22 Νοεμβρίου 1818 ἐκοιμάτο κατὰ τὰς δύο μετὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἠγείρετο περὶ τὴν 6 π. μ. ὥραν. Ἦτο λοιπὸν πολὺ φυσικὸν ὡς ἐκ τῆς ὑπερανθρώπου ταύτης ἐργασίας νὰ ἰδῇ μετ' οὐ πολὺ τὴν υγείαν κλονουμένην. Ἐν τῷ συνεδρίῳ παρήσαν ὁ Τσάρος, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ὡς πληρεξούσιοι τῶν μεγάλων δυνάμεθα, ὁ Οὐέλινγκτον καὶ ὁ τῆς Γαλλίας δούξ Ρισελιέ καὶ ἄλλοι πράκτορες τῶν δευτερευόντων κρατιδίων. Ἐν αὐτῷ ὁ Καποδίστριας ἦν τῆς γνώμης, ἥτις καὶ ἐγένετο δεκτὴ, ὅπως τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς τῆς Γαλλίας ἀποχωρήσωσιν. Οἱ στρατοὶ ἀνεχώρησαν, ὁ δὲ δούξ Ρισελιέ, κατὰ πρότασιν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΗ' ἔσπευσε νὰ προσφέρῃ εὐγνωμονῶν ποσότητὰ τινὰ χρημάτων, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας δὲν ἐδέξατο τὴν πρότασιν, ἐπειπὼν ὅτι τὰ μὲν χρήματα δὲν δέχεται, παρακαλεῖ ὅμως τὸν βασιλέα νὰ δώσῃ αὐτῷ ἀνὰ ἓν σῶμα ἐκ τῶν διπλῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν Παρισίων βιβλίων, ὅπως δι' αὐτῶν ἰδρῦσιν βιβλιοθήκας ἐν Ἑλλάδι: *«Τὸ περιττὸν σὰς, εἶπε, θὰ γείνῃ κεφάλαιον τῆς βιβλιοθήκης, ἣν ἐπιθυμῶ νὰ συστήσω ἐν τῇ πατρίδι μου»*.

Οποία η αφιλοχρηματία και οποίος ο πατριωτισμός του ανδρός! Και όμως ουδ' αυτή η μικρά αίτησις του Καποδιστρίου εξεπληρώθη υπό της υπ' αυτού σωθείσης Γαλλίας, ως εκ της εν τω μεταξύ πτώσεως του υπουργείου Ρισελιέ· ο δε Καποδίστριας ουδέ καν ηξίωσε την πλήρωσιν αυτής. Τοιαύτην λεπτότητα είχεν ο Έλλην εκείνος διπλωμάτης!

Διαλυθέντος του εν Ακυϊογράφω συνεδρίου, ο μεν Τσάρος απήλθεν εις Πετρούπολιν, ο δε Καποδίστριας μετέβη εις Μόναχον προς επίσκεψιν του βασιλέως της Βαυαρίας Μαξιμιλιανού Ιωσήφ και επίλυσιν της μεταξύ Βαυαρίας και Βάδης αναφυείσης οροθετικής διαφοράς.

Εκ Μονάχου μετέβη εις Βιέννην, προς συνάντησιν του εκείσε μεταβάντος επίσης Τσάρου. Ήτο πλέον καταβεβλημένος εκ των πολλών εργασιών και εκ των συνεδρίων ο Καποδίστριας. Η τοσαύτη εργασία και προγενέστεραι ουκ ολίγαι κακουχίαι εν εκστρατείαις και αδιαλείπτους διπλωματικαίς μερίμναις, εκλόνησαν σπουδαίως την υγείαν αυτού, και ηνάγκασαν αυτόν να αιτήσεται άδειαν απουσίας, ίνα φροντίση περί της υγείας, ήν δεν ίσχυσαν να επαναφέρωσι τα διάσημα ιαματικά λουτρά του Κάρλσβαδ και επισκεφθή τον γέροντα πατέρα αυτού. Ο αυτοκράτωρ συγκατένευσε μεν μετά λύπης ν' αποχωρισθή, έστω και προσωρινώς, τοιούτου συμβούλου, αλλ' εις ένδειξιν της προς αυτόν τιμής και εκτιμήσεως, έδωκεν αυτό την δε την αυτόγραφον προς τον πατέρα επιστολήν και τιμαφή δώρα:

Προς τον Κόμητα

Αντώνιον Μαρίαν Καποδίστριαν

Ιππότην του τάγματος του Αγ. Ιωάννου της Ιερουσαλήμ

«Ο παρ' εμοί από πολλών μεν ετών, αλλά μετ' αυξούσης αείποτε αμοιβαίας ευχαριστήσεως υπηρετών υιός υμών επεφορτίσθη όπως εγχειρίση υμίν τήν δε την επιστολήν. Και η μεν έλευσις αυτού θέλει ευχαριστήσῃ βεβαίως την πατρικήν υμών στοργήν, αλλ' η εμή ευχαρίστησις είναι να μοι πέμψητε και αύθις όσον τάχος τον υιόν αναρρώσαντα υπό τον πάτριον ουρανόν. Θέλει γίνει δε, ελπίζω, διερμηνεύς των υπέρ υμών αισθημάτων μου και θα σας ανακοινώση την ήν είχαν ευχαρίστησιν να ίδω παρ' εμοί και τον αδελφόν αυτού. Τούτο δε παρέχει υμίν το αλάνθαστον τεκμήριον της εμής υπέρ της οικογενείας υμών ευνοίας.

«Περιστάσεις ευνοϊκαί δεν μοι επιτρέπουν να παράσχω υμίν πλείονα δείγματα της προσωπικής μου υπολήψεως, αλλά παρακαλώ υμάς να δεχθήτε την όσον ειλικρινή τόσο και περιπαθή διαβεβαίωσιν αυτής.

Εν Βιέννη τη 10)22 Δεκεμβρίου 1818

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.»

Η εις Κέρκυραν αυτή μετάβασις του Καποδιστρίου διήγειρε τας υποψίας του αντιπάλου αυτού Μέττερνιχ και της Αγγλίας, ήτις εφοβείτο την εν τη ιδία πατρίδι επιρροήν του εξόχου της Ρωσίας διπλωμάτου. Επί τούτω δε, του Καποδιστρίου την Ιταλίαν περιηγουμένου, η μυστική της Αυστρίας αστυνομία ετέθη επί τα ίχνη αυτού²³. Ουχ ήττον ο κόμης καταλιπών τη 3)25 Ιανουαρίου την Βενετίαν τη συνοδία των φίλων αυτού Δ. Νεράντζη και Α. Μουστοξύδου

²³ Ιδέ το ιταλιοτί γεγραμμένον έργον: Carte Secrete atti ufficiali della Polizia Austriaca in Italia, Capolago, 1851, τόμ. Α', σελ. 186 και εφεξής.

έλαβε την εις Ρώμην και Νεάπολιν άγουσαν, οπόθεν μετ' ου πολύ, κατά το πρώτον δεκαήμερον του Μαρτίου 1819²⁴, αφίκετο εις την ιδιαίτεράν πατρίδα αυτού, την περίφημον νήσον των Φαιάκων, την ανθοστεφή Κέρκυραν.

Την άφιξιν αυτού εγκαρδίως εχαίρétησαν οι οικείοι και οι άλλοι Έλληνες, αλλ' οι Άγγλοι έβλεπον αυτόν υπόπτως, και περιδεχθέντες αυτόν μετά φαινομενικής τινος προσηνείας και είτα, κατά την αναχώρησιν αυτού, προσενεγκόντες αυτό αγγλικήν φρεγάταν. Εν τη πατρίδι μόνον επί τρεις μήνας έμεινεν ο Καποδίστριας· και τούτους δεν εδαπάνησεν εις μάτην· τουναντίον μάλιστα ημέρα σχεδόν δεν παρήρχετο να μη πράξη τι είτε υπέρ της ιδιαίτερας πατρίδος, είτε υπέρ του δυστυχούς έθνους, είτε και υπέρ του Κράτους, όπερ πιστώσ εξυπηρετεί. Συχνάκις ελάμβανεν εκ Πετρουπόλεως έγγραφα εμπιστευτικά του αυτοκράτορος· άπαξ μάλιστα εκόμισεν αυτά ο Κ. Παπαρηγόπουλος άλλοτε δε ηρωτάτο παρά διαφόρων μελών της Φιλικής Εταιρίας περί των τότε διαδιδομένων και άλλοτε ηνωχλείτο, ως είπομεν, και παρ' αυτού του Αλή πασά να μεσιτεύση υπέρ αυτού προς τον αυτοκράτορα, ίνα σώση αυτόν από της οργής του Σουλτάνου, ή να συνδράμη αυτόν όπως κηρυχθή ανεξάρτητος. Εκ τοιαύτης δέ τινος ευνοϊκής περιστάσεως μάλιστα ωφελήθη ο Καποδίστριας, ίνα απαλλάξη εκ των φυλακών του Αλή Πασά την διάσημον οικογένειαν του εξ Άρτης Μόστρα.

Οι οπλαρχηγοί, οι άλλως καπεταναίοι λεγόμενοι των κλεφτών και των αρματωλών, μαθόντες την άφιξιν αυτού έσπευσαν όπως συγχαρώσι τω Καποδιστρία, αναχωρούντες δε ελάμβανεν έκαστος μεθ' εαυτού και έν αντίγραφον της προς τον πατέρα του Καποδιστρίου φιλόφρονος αυτογράφου επιστολής του Τσάρου, ήν επεδείκνουν τοις απανταχού Έλλησιν ως δείγμα της μεγάλης εκτιμήσεως, ής απήλauen ο Καποδίστριας παρά τω Αλεξάνδρω της Ρωσίας. Ως γνωστόν δε κατά την εποχήν εκείνην, οι απόστολοι της «Φιλικής Εταιρίας»· περιέτρεχον την Ανατολήν προς διάδοσιν των δοξασιών αυτής και προπαγανδιστήν του αγώνος. Και δεν είναι μεν επισήμως αποδεδειγμένον, ως είπομεν, αν ήτο τότε μεμυημένος ο Καποδίστριας· αλλά δεν δυνάμεθα να υποθέσωμεν ότι μέχρι της εποχής εκείνης η ρωσική κυβέρνησις ηγνόει την ύπαρξιν μυστικής εταιρίας, εν τω Κράτει αυτής τω 1814 σχηματισθείσης και πολλούς των εν τω εξωτερικώ υπαλλήλων αυτής εταιρους αριθμούσης. Και η ρωσική κυβέρνησις λοιπόν και ο Καποδίστριας εγίνωσκον τα τεκταινόμενα τότε εν τη Ανατολή και πολύ πιθανόν ο διπλωμάτης ούτος να μη ήλθεν εις Κέρκυραν μόνον χάριν της πασχούσης υγείας. Άλλως και ο αιφνίδιος αυτού και κρύφιος έκπλους και ο μέγας κύκλος προς επάνοδον εις Πετρούπολιν όν έκαμε, παριστώσι πιθανωτέραν την εικασίαν ταύτην. Ο βιογράφος του Καποδιστρίου Βρετός λέγει ότι: «ίνα μη προξενήση λύπην εις τον πατέρα του επέβη κρυφίως επί αγγλικής φρεγάτας τεθείσης υπό τας διαταγάς αυτού, και απήλθεν εις Βενετίαν, αντί της Νεαπόλεως, όπου είχε προαποφασισθή να θεραπευθή διά μεταλλικών υδάτων. Εκ Βενετίας μετέβη εις Βαρλέτταν και είτα εις Βαλδάνιαν (τόπον παρά την Βιτσέντσαν), ένθα διέτριψεν επί μήνα χρώμενος τοις μεταλλικοίς ύδασι του Ρεκοάρου. Ενταύθα διήγε βίον ιδιώτου, αλλ' ειργάζετο όμως δραστηριώτατα έχων παρ' εαυτώ τον γραμματέα Μύλλερ, τον Μουστοξύδην και τον Ροδόσταμον. Οι Αυστριακοί όμως κατάσκοποι, ούς ο Μέττερνιχ κατόπιν του κόμητος απέστειλε, νυχθημερόν παρακολουθούν τα διαβήματα του ανδρός, όν παντοιοτρόπως εξήτουν να διακωμωδήσωσιν αποκαλούντες την διαγωγήν του Καποδιστρίου «αγυρτείαν» και άλλα κατ' αυτού εκτοξεύοντες υβρεολόγια.

Εν τούτοις, ο Καποδίστριας ανακτησάμενος τας δυνάμεις ανεχώρησε διά Παρισίους, όπου έφθασε τη 10 Ιουλίου και κατέλυσεν εν τω μεγάρω του αυτόθι πρέσβεως της Ρωσίας Πότσο-Διβόργο. Η είδησις όμως της αφίξεως αυτού προξένησε μεγίστην αίσθησιν εν τοις διπλωματικοίς κύκλοις της μεγαλουπόλεως της Γαλλίας. Ενταύθα διαμείνας έσχε πολλές και πολυώρους συνεντεύξεις μετά του βασιλέως Λουδοβίκου ΙΗ' και των υπουργών αυτού, «και, πλην του διπλωματικού σώματος, ουδένα σχεδόν έβλεπεν ένεκα της υγείας αυτού»,

²⁴ Ιδέ την εφημερίδα: Gazzeta degli Stati Uniti delle Isole Ionie της)13 Μαρτίου 1819.

έγραφεν ο «Χρόνος» του Λονδίνου. Πολλάκις δε και μυστικάς συνεντεύξεις έσχε τότε και μετά του Δουκός Ρισελιέ, μετά του Κόμητος Μολέ και μετά του Πότσο – Διβόργο. Μετά μηνιαίαν περίπου διαμονήν εν Παρισίοις ανεχώρησεν εις Λονδίνον τη 12 Αυγούστου. Ενταύθα επίσης περί τον μήνα διατρίψας ησχολήθη περί του Ιονικού ζητήματος, περί ου εν τοις έμπροσθεν είπομεν. Αλλ' εις ουδέν ευνοϊκόν κατέληξεν αποτέλεσμα. Εκ Λονδίνου διά ρωσικής φρεγάτας, ανεχώρησε διά Κοπεγχάγης εις Δάντοικ (2 Οκτωβρίου), εκείθεν δε εις Βαρσοβίαν, ένθα διέτριβεν ο αυτοκράτωρ ένεκεν των εργασιών της Πολωνικής Διαιτής. Ο αυτοκράτωρ εδέξατο τον Έλληνα διπλωμάτην ευμενέστατα και ηρώτησεν αυτόν περί των κατά την απουσίαν αυτού. Ο Καποδίστριας περιέγραψε ζωηρώς και πραγματικώς τα κατά την περιοδείαν εν Ευρώπη και ιδίως τα εν Ιταλία, Γαλλία και Αγγλία, άπερ εις τοσαύτην τον αυτοκράτορα πασών των Ρωσιών ενέβαλον αθυμίαν, ώστε την τοσαύτην αυτού τέως προς τας φιλελευθέρους ιδέας τάσιν εις άγαν συντηρητικόν πνεύμα μετέτρεψαν. Εξ όσων παρά του Καποδιστρίου ήκουσεν, εσχημάτισε την ιδέαν, ότι η διατήρησις της ειρήνης δεν ήτο εφικτή.

Αλλ' ήλπιζεν εισέτι επί την τετραπλήν συμμαχίαν, και ενόμιζεν ότι, δι' αυτής, θα ηδύνατο να κατορθώση ό,τι οι καιροί ήτο αδύνατον. Εστενοχωρείτο δε μεγάλως βλέπων την Πολωνίαν αφηνιάζουσαν, και μη θέλουσαν να δεχθεί και αυτάς ακόμη τας ευεργεσίας αυτού. Έβλεπε λοιπόν, ημέρα τη ημέρα, αποτυγχανούσας τας ευγενείς προσπάθειας αυτού, και, απογοητευόμενος, ήρχισεν, ως είπομεν, ν' αποκλίνη εις το αντίθετον σημείον, ήτοι εις την άκραν απολυτοφροσύνην και εις την άκραν αυταρχίαν, κατά το σύστημα των παλαιών μοναρχιών. Ηγάπα μεν την ειρήνην, αλλ' ηγάπα επίσης και την δικαιοσύνην και την πρόοδον, και εξ αυτών προσεδόκα την σωτηρίαν της μητρός Ελλάδος. Μεθ' όλην όμως την προς τας γνώμας του αυτοκράτορος διάστασιν, ο αυτοκράτωρ ουδέ στιγμήν επαύσατο τιμών τον Έλληνα διπλωμάτην ως και πρότερον, αλλά δεν εισηκούετο, ως άλλοτε, παρ' αυτού.

Τω 1820 συνέβη μεγάλη στρατιωτική επανάστασις εν Μαδρίτη, ής αποτελέσματα υπήρξαν η αιχμαλωσία του αδυνάτου βασιλέως Φερδινάνδου, αναγνωρίσαντος βιαίως την νέαν εγκαθίδρυσιν του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος (Κορτών). Αι αποτελούσαι την τετραπλήν συμμαχίαν Δυνάμεις, εκτός της Ρωσίας, αντί να οργισθώσιν επί τω ακούσματι, ως η Ρωσία ήλπιζε, χαριεντιζόμεναι, συνεχάρησαν τω Φερδινάνδω, επί τη σωτηρία.

Συγχρόνως σχεδόν ανεκηρύχθη το συνταγματικόν πολίτευμα και εν Νεαπόλει. Ο Μέττερνιχ εταράχθη μεγάλως, και ηθέλησε να πέμψη στρατόν εις βοήθειαν της βασιλικής οικογενείας της Νεαπόλεως· αναθεματίζουσα ό,τι την προτεραίαν είχεν εγκρίνει, η πονηρά διπλωματία και πάλιν κατέφυγεν εις τον συνήθη ιατρόν. Και πάλιν προुकλήθη συνδιάσκεψις. Η Ευρώπη εθεωρήθη ως νοσούσα βαρέως, και τόσον, όσον, ως ο αββάς δε Πραδ έλεγε, τα ιατρικά συμβούλια επολλαπλασιάζοντο. Ταις δυσχερείαις ταύταις προσετίθετο, ιδίως εν Ρωσία, και άλλη τις, ανησυχούσα μεγάλως την ευρωπαϊκήν ισορροπίαν. Από πολλού ο Πάπας είχεν επιτείνει τας περί προσηλυτισμού προσπάθειας εν τω Ρωσία διά των Ιησουιτών, γην και θάλασσαν κινούντων ίνα ένα ποιήσωνται προσήλυτον. Και είχαν μεν επί Πέτρου του Μεγάλου εκδιωχθή, αλλά πάλιν επανήλθον τολμηρότεροι επί Παύλου του Α'. Ηναγκάσθη λοιπόν νυν και ο Αλέξανδρος να διατάξη εκ Ρωσίας απέλασιν αυτών. Ο Καποδίστριας, όστις είχε μείνει πάντη ξένος των θρησκευτικών τούτων ερίδων, διετάχθη του αυτοκράτορος να δικαιολογήση προς την παπικήν κυβέρνησιν το αυστηρόν αυτό μέτρον. Αυτός ο ίδιος μάλιστα, από του 1816, είχεν επιφορτισθή την διεξαγωγήν των διαπραγματεύσεων περί της εξομαλύνσεως των εν Ρωσία σχέσεων της Ρωμαϊκής Εκκλησίας, και ιδίως μάλιστα περί των σχέσεων αυτής μετά της εκκλησίας της Πολωνίας. Τα αναπτυχθέντα εν ταις διαπραγματεύσεσιν αυταίς ζητήματα ήσαν ακανθώδη, και όμως ο Έλλην διπλωμάτης διά την άκραν δεξιότητα δι' ής εις πέρας ήγαγε την δυσχερεστάτην υπόθεσιν, κατορθώσας να επιτευχθεί πλήρης συνεννόησις μεταξύ της ρωσικής κυβερνήσεως και της παπικής εθαυμάσθη δικαίως. Εν τούτοις, τα εν Ιταλία απησχόλουν την Αυστρίαν αποστείλασαν δύο μεγάλα στρατιωτικά σώματα προς τα σύνορα, η δε Ρωσία επίσης εφαιnéτο ζητούσα ευκαιρίαν να επέμβη, αλλά περιμένουσα εν τω μεταξύ

να ίδη οποία τα αποτελέσματα της Εθνικής συνελεύσεως, ήν ο γέρων Φερδινάνδος των δύο Σικελιών είχε συγκαλέσει.

Η Αυστρία όμως σπεύδουσα υπεχρέωσε τους άλλους ηγεμόνας της *Αγίας Συμμαχίας* να συνέλθωσιν εις συνέδριον. Η πόλις αυστριακής Σιλεσίας Τρόππαου ωρίσθη ως τόπος συνεντεύξεως, και εκεί συνήλθον εκ νέου οι ηγεμόνες και οι διπλωμάται, εν οίς και οι δύο αντίζηλοι ο Καποδίστριας και ο Μέττερνιχ. Ο Καποδίστριας δεν ησύχαζεν όπως προκαλέση τας υπό του Αλεξάνδρου ελπιζομένας συνεπείας της *Ιεράς Συμμαχίας*, αλλ' εις μάτην. Ό,τι απ' αρχής εφρόνει περί αυτής, τούτο και συνέβη. Ο Μέττερνιχ υποστηριζόμενος υπό των λοιπών διπλωματών, παρέστησεν ως απειλητικήν κατά της ευρωπαϊκής ειρήνης την επανάστασιν της Νεαπόλεως.

Και η μεν Αυστρία είχε δίκαιον, αλλά, προκειμένου να επέμβωσι πάσαι αι Δυνάμεις, από κοινού, εις την υπόθεσιν της Νεαπόλεως, ο Καποδίστριας αντέτεινε, λέγων, ότι η Ρωσία δεν έπρεπε να περιπλακή εις υπόθεσιν όλως ξένην των συμφερόντων αυτής. Επρότεινε δε να προκληθή η μεσολάβησις του Πάπα, και η πρότασις εγένετο αποδεκτή. Αλλ' ο Πάπας, εμβρόντητος εκ του επαναστατικού πνεύματος, απειποιήθη. Τότε ο Τσάρος, φοβούμενος μη συντελέση εις την εξασθένησιν της *Ιεράς Συμμαχίας*, διά της ηθικής αποχωρήσεως αυτού, υπεσχέθη σύμπραξιν προς τον αυτοκράτορα της Αυστρίας. Ο βασιλεύς της Νεαπόλεως προσεκλήθη εις Λάυβαχ, και εκεί μετέβησαν επίσης και οι σύμμαχοι ηγεμόνες και οι διπλωμάται αυτών, όπως συσκεφθώσι περί των μελλόντων γενέσθαι.

Η επανάστασις της Νεαπόλεως κατεστάλη τάχιστα. Αλλ' άλλη εν τω μεταξύ εξερράγη· η εν Τουρίνω. Ενώ δε χρόνω οι σύμμαχοι και οι διπλωμάται, προσηλωμένους είχαν τους οφθαλμούς επί την Ιταλίαν, και η συνδιάσκεψις ενησχολείτο πώς να εξεύρη τρόπους κατευνάσεως του επαναστατικού πνεύματος του λαού, του αναπτυχθέντος εν ταις ιταλικαίς ιδίως χώραις, ταχυδρόμος απροσδόκητος φέρει τοις συνδιασκεπτομένοις την είδησιν της ενάρξεως της Ελληνικής επαναστάσεως εν Δακία υπό του *Αλεξάνδρου Υψηλάντου*. Ο αυτοκράτωρ Αλέξανδρος εταράχθη μεγάλως· διότι ο Υψηλάντης ήτο ιδιαίτερος υπασπιστής αυτού. Τούτο ενοχοποιεί την ρωσικήν πολιτικήν. Και ο μεν αυτοκράτωρ απεδοκίμασε την διαγωγήν αυτού, ο δε Καποδίστριας εγένετο αντικείμενον υπονοιών, κακολογίας και μίσους. Επιμελώς δε εφρόντισεν, όπως μη ο αυτοκράτωρ συμπεριλάβη εν τη οργή και το τυραννούμενον Ελληνικόν έθνος, και όπως αναβάλη πάσαν οριστικήν απόφασιν μέχρι της εις την Ρωσίαν επανόδου όπου θα ήτο ελεύθερος ξένων επιρροών. Όταν δε και η Πελοπόννησος επανέστη, τότε πλέον η μανία των αντιπάλων του Καποδιστρίου υπερέβη παν όριον, και αι κατ' αυτού πανουργίαι έφθασαν μέχρις εχθρότητος. Το στάδιον της κακεντρεχείας υπήρξεν ομαλώτατον. Συγχρόνως σχεδόν τη επαναστάσει της Ισπανίας, της Νεαπόλεως, του Τουρίνου, τη εξάψει των πνευμάτων καθ' όλην την Ιταλίαν, τη δολοφονία του δουκός του Βερρύ, ταις αντιρρήσεσι του Καποδιστρίου κατά της *προτάσεως περί κοινών αναγκαστικών μέτρων κατά της Νεαπόλεως*, συνέβη αφ' ενός μεν η επανάστασις του Υψηλάντου εν Δακία, αφ' ετέρου δε και η της Πελοποννήσου. Πάσαι αύται αι απροσδόκητοι συμπτώσεις καθίστων πιθανήν την ενοχήν του Έλληνος διπλωμάτου της Ρωσίας, και μάλιστα εις τα όμματα του Μέττερνιχ, φθονούντος αυτόν εμπαθώς διά τε την φημιζομένην ικανότητα και διά τον εντιμότατον χαρακτήρα, υπώπτευον δε ότι, ενόσω ο Έλλην ούτος απελάμβανε της ευνοίας του Τσάρου, η λοιπή Ευρώπη δεν θα ηδύνατο να διαθέση, ως αύτη εδόκει, τα της Τουρκίας. Γνωστός δε είναι ο κατά την εποχήν εκείνην *μισορρωσισμός* απάσης της Ευρώπης, έχων κυρίως την πηγήν εν τοις διαφημιζομένοις σχεδίοις του Μεγάλου Πέτρου και της Αικατερίνης της Β'.

Ούτως έχόντων των πραγμάτων, διελύθη η εν Λάυβαχ συνδιάσκεψις, βασιλείς δε και διπλωμάται απήλθον έκαστος εις τα ίδια, τεθλιμμένοι διά τα παρόντα και ανήσυχοι διά τα μέλλοντα.

Κλείσαντες ενταύθα τα της εν Λάυβαχ συνδιασκέψεως σκοπούσης, ως είδομεν, την κατάσβεσιν του αναπτυχθέντος φιλελευθέρου των ευρωπαϊκών λαών πνεύματος και την

περιστολήν των εν Ιταλία και αλλαχού εκραγείσων στάσεων, σπεύδωμεν να είπωμεν ολίγα τινά περί της Ελληνικής επανάστασεως, ήτις τοιαύτην επί του ήρωος ημών έσχεν επίδρασιν, ώστε εγκατέλιπε την εν Ρωσία υψηλήν αυτού θέσιν, ίνα ως ιδιώτης δυνηθή επί μάλλον να φανή χρήσιμος τω μεγάλω εθνικώ αγώνι.

Ήδη αρχομένων των μέσων της δευτέρας δεκαετηρίδος του προς το τέρμα αυτού δολιχοδρομούντος ΙΘ' αιώνος, ενθουσιώδης οργασμός κατείχε τα πνεύματα των Ελλήνων· οι θούριοι του εθνομάρτυρος Ρήγα, υπό των Αυστριακών τοις Τούρκοις παραδοθέντος και ευρόντος εν Βελιγραδίω αλγεινόν τον θάνατον, εφέροντο ανά τα στόματα πάντων και ενέπνεον ακράτητον ενθουσιασμόν· βιβλία και φυλλάδια υπό των λογίων εξεδίδοντο καλούντα τους Έλληνας εις τα όπλα, μία φωνή πανταχού ηκούετο, ως εγερτήριον σάλπισμα, καλούσα πάντα Έλληνα εις ένδοξον υπέρ πατρίδος αγώνα. Ουδέν το παράδοξον επομένως εάν τω 1814 τρεις Έλληνες εν Οδησώ, άνδρες πρακτικοί και θαρραλέοι, απεφάσισαν την ιδρύσιν εταιρίας προς κατήχησιν των σπουδαιοτέρων ανδρών, διοργάνωσιν ενιαίου κινήματος και συγκέντρωσιν της διευθύνσεως αυτού. Οι άνδρες ούτοι είναι ο *Τσακάλωφ*, ο *Σκουφάς* και ο *Ξάνθος*, οίτινες ίδρυσαν την *Εταιρίαν των Φιλικών*.

Του χρόνου προϊόντος, προσετέθησαν και άλλοι φιλοπάτριδες άνδρες, μετά πάροδον δ' έξ ετών από της ιδρύσεως αυτής, η εταιρία κατώρθωσε να έχη μέλη άνδρας εξέχοντας, ως τον κρεμασθέντα πατριάρχη *Γρηγόριον τον Ε'*, τον *Αλέξανδρον Υψηλάντην*, τον άρχοντα της Μάνης *Πετρόβειην Μαυρομιχάλην*, τον ηγεμόνα της Βλαχίας *Μιχαήλ Σούτσον*, τον *Αλέξανδρον Μαυροκορδάτον*, τον ημέτερον υφυπουργόν των Εξωτερικών της Ρωσίας κόμητα *Ιωάννην Καποδίστριαν* και άλλους. Εν ταις επαρχίαις είχαν συστηθή εφορείαι και επιτροπαί, απόστολοι διέτρεχον πάσας τας χώρας του Ελληνισμού ως κήρυκες της ελευθερίας και η εγγραφή των μεμνημένων πανταχού οσημέραι ηύξανεν. Επιτυχώς δ' οι εταίροι διέδιδον, ότι δρώσι κατά τας οδηγίας αποκρύφου και μυστηριώδους τινός «*Αρχής*», αφίνοντες να υπονοήται ο αυτοκράτωρ της Ρωσίας *Αλέξανδρος ο Α'*, υπεδείκνυν δε δι' όλων των μέσων ότι σοβαρά επικουρία επελεύσεται άνωθεν άμα τη ενάρξει του αγώνος.

Και ιδρύθη μεν η *Φιλική Εταιρία* και ειργάζετο όσον ην δραστηρίως προς προπαρασκευήν των πνευμάτων διά τον μέλλοντα αγώνα, αλλ' έλειπεν ο *αρχηγός* αυτής και ως τοιούτον εξήτησαν τον Καποδίστριαν. Επί τούτω δε εστάλη εις Πετρούπολιν ο *Καμαρινός* φέρων γράμματα του Μαυρομιχάλη αποκαλύπτοντα τα της Εταιρίας, αλλ' ο Καποδίστριας δεν εδέξατο την αρχηγίαν ειπών ότι υπουργός ων της Ρωσίας δεν ηδύνατο να πράξη άλλως, αλλ' ούτε καν να συμμετάσχη του μέλλοντος κινήματος. Ο Καμαρινός απήλθεν άπρακτος, μετ' ου πολύ δε απεστάλη ο *Ξάνθος*, αλλά και ούτος ουδέν ηδυνήθη να πράξη, του Καποδιστρίου επιμένοντος εν τη αρνήσει. Τέλος απετάθησαν προς τον υπασπιστήν του Τσάρου *Αλέξανδρον Υψηλάντην*, παρακαλούντες αυτόν να δεχθή την αρχηγίαν, αλλά και ούτος το μεν πρώτον ηρνήθη διά τον αυτόν οίον και Καποδίστριας λόγον, τέλος όμως ενέδωκε, του Έλληνος διπλωμάτου ειπόντος αυτό: «*αρκεί η εμφάνισις ολίγων χιλιάδων επαναστατών κατά την Ελλάδα, όπως η Ρωσία συνδράμη εκ των ενόντων*», και εδέξατο την αρχηγίαν.

Τη 24 Απριλίου 1820 ο Αλέξανδρος Υψηλάντης ανεκηρύσετο *αρχηγός της Φιλικής Εταιρίας* και μετά πάροδον εννέα μηνών, η προπαρασκευή των πνευμάτων είχε συντελεσθή καθ' άπασαν την έκτασιν των ελληνικών χωρών και η εν Πελοποννήσω έκρηξις της επανάστασεως από στιγμής εις στιγμήν ανεμένετο, κατήρξατο του αγώνος μετά των δύο αδελφών αυτού *Νικολάου και Δημητρίου Υψηλαντών*· και στρατιωτικού τινος σώματος κρύφα συγκεντρωθέντος επί του ρωσικού εδάφους, και διελθών τον Προύτον τη 22 Φεβρουαρίου του 1821 εξέδωκε προκήρυξιν προς τους εν Μολδαυία και Βλαχία Έλληνας και λοιπούς Χριστιανούς καλών πάντας υπό τα όπλα:

Έλληνες!

«Ιδού μετά τόσων αιώνων οδύνας απλόνει ο Φοίνιξ της Ελλάδος μεγαλοπρεπώς τας πτέρυγας του και προσκαλεί υπό την σκιάν αυτού τα γνήσια και ευπειθή τέκνα της! Ιδού η

φίλη ημών πατρίς Ελλάς ανυψώνει μετά θριάμβου τας προπατορικάς της σημαίας. Ο Μωρέας, η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Σερβία, η Βουλγαρία, τα νησιά του αρχιπελάγους, εν ενί λόγῳ ἡ Ελλάς ἅπασα ἐπίασε τα ὅπλα διὰ να αποτινάξῃ τον βαρύν ζυγόν των βαρβάρων και ενατενίζουσα το μόνον νικητήριον ὄπλον των ὀρθοδόξων, τον τίμιον, λέγω, και ζωοποιόν Σταυρόν, κράζει μεγαλοφώνως υπό την προστασίαν μεγάλης και κραταιάς Δυνάμεως: ἐν τούτῳ τῷ σημείῳ νικώμεν, ζήτω ἡ ἐλευθερία! Και εἰς τας δύο ταύτας φιλικὰς μας ἐπαρχίας σχηματίζεται σῶμα πολυάριθμον ἀνδρείων συμπατριωτῶν διὰ να τρέξῃ εἰς τα ἱερὸν ἔδαφος τῆς φίλης ημών πατρίδος. Ὅθεν ὅσοι εὐχονται να ὀνομασθῶσι σωτήρες τῆς Ελλάδος και εἶναι διεσκορπισμένοι εἰς διάφορα καντλίκια, ας τρέξωσιν εἰς τους δρόμους, ὅπου ἀκούουσιν ὅτι διαβαίνει το σῶμα τούτο διὰ να συνενωθῶσι με τους συναδέλφους των. Ὅσοι ὁμως γνήσιοι Ἕλληνες εἶναι ἄξιοι να πιάσωσι τα ὅπλα και μολοντούτο να γίνωσιν ἀδιάφοροι, ας ἡξεύρωσιν ὅτι θέλουσιν ἐπισύρει εἰς τον εαυτὸν των τὴν μεγάλην ατιμίαν και ὅτι ἡ πατρίς τους θεωρεῖ ὡς νόθους και ἀναξίους του ἐλληνικοῦ ὀνόματος!»

Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἡ Ἐπανάστασις κατεστάλη ἐν τῇ γενέσει, καταστραφέντος του *ιεροῦ λόχου* ἐν Δραγατσάνῳ, ἀλλ' ὁμως περὶ τον αὐτὸν ἀκριβῶς χρόνον, καθ' ὃν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐνήργει ἐν Μολδοβλαχίᾳ, ἐν Πελοποννήσῳ, ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις ἐκηρύσσεται. Τὴν 23 Μαρτίου οἱ κάτοικοι των Πατρῶν προέβαινον εἰς το πρῶτον αὐτῶν ἐπαναστατικὸν κίνημα. Οἱ Τούρκοι θέντες πυρ εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς των ἀρχόντων τῆς πόλεως του Παπαδιαμαντοπούλου ἐκλείσθησαν ἐν τῷ πύργῳ τῆς πόλεως. Οἱ Ἕλληνες κατῴρθωσαν να κατασβέσωσι το πυρ, ἀνύψωσαν τὴν σημαίαν του Σταυροῦ ἐφ' ὅλων των τεμενῶν, ἐπτακόσιοι δὲ χωρικοὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του μητροπολίτου Πατρῶν *Γερμανοῦ*, ἐνέκλεισαν καταδιώξαντες τους Τούρκους εἰς το φρούριον. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ *Πετρόβης Μαυρομιχάλης* κατελάμβανε τας Καλάμας. Ταυτοχρόνως οἱ Τούρκοι χωρικοὶ των πεδιάδων κατεδιώκοντο ὑπὸ των Χριστιανῶν, ἡ Σπαρτιάτις *Κωνσταντῖνα Ζαχαριά* ὕψωσε λευκὴν σημαίαν μετὰ κυανοῦ σταυροῦ και προσεκάλει ἄνδρας και γυναῖκας εἰς ἐκδίκησιν κατὰ των τυράννων, ἡγουμένη δὲ πολλῶν κατέλαβε το παρὰ τον Εὐρώταν Λεοντάρειον και κατέστρεψε τα τεμένη· το Νησίον και τα πλησιόχωρα υψοῦσι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως· ἡ ἄνω Ἀρκαδία συνταράσσεται ὑπὸ τῆς γενναίας φωνῆς του φιλοπάτριδος *Κανέλλου Δηλιγιάννη*, εὐπατρίδου τῆς χώρας, ὅστις ἐκδιώκει τους Τούρκους ἐκ τῆς κοιλάδος του Ἀλφειοῦ καταλαβὼν τὴν Καρύταιναν· οἱ Ὀθωμανοὶ των Καλαβρύτων ἐγκαταλείπουσι τας ἐστίας και ἀναχωροῦσιν· ὁ *Γερμανός* εὐλογεῖ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τῇ 25 Μαρτίου 1821 ἡμέρᾳ ὀρισθείσῃ ὑπὸ τῆς Φιλικῆς ἐταιρίας διὰ τὴν ἐναρξιν του ἀγώνος, και τῇ ἐπαύριον (26 Μαρτίου), ὁ αὐτός μετὰ του Προκοπίου ἐπισκόπου Καλαβρύτων και των ἀρχόντων Ἀνδρέου Ζαΐμη, Ἀνδρέου Λόντου, Παπαδιαμαντοπούλου και Σωτηράκη υπογράψαντες ἐπιδίδουσι δήλωσιν πρὸς τους ἐν Πάτραις προξένους των Δυνάμεων κηρύττουσαν ὅτι: «Οἱ Ἕλληνες μὴ δυνάμενοι πλέον να ὑποφέρωσι τὴν αὐξοῦσαν τυραννίαν των Τούρκων ἀπεφάσισαν ν' ἀποθάνωσιν ἢ ν' ἀποτινάξωσι τον ζυγὸν αὐτῶν και λαμβάνουσι τα ὅπλα πρὸς διεκδίκησιν των δικαίων αὐτῶν, πεποιθότες ὅτι αἱ χριστιανικαὶ Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης θ' ἀναγνωρίσωσι το δίκαιον του ἀγώνος των και θα παράσχωσιν αὐτοῖς πάσαν ἐπικουρίαν, ἀναμνησκόμενοι τας ὑπὸ των προπατόρων των παρασχομένας τῇ ἀνθρωπότητι ἐκδουλεύσεις».

Ἐν τῷ μεταξύ ὁμως, οἱ Τούρκοι ὅπως καταβάλωσι τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἀπηγγόνιζον τον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως *Γρηγόριον τον Ε'* και ἄλλους ἐπισκόπους και προύχοντας, και ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας ἢ φύλου, ἐνόπλων ἢ ἀνόπλων, αθῶων ἢ πταιστών, κατέσφαζον ἀναριθμήτους Πελοποννησίους και ἄλλα πολλὰ φρικῶδη διέπραττον. Ὁ Καποδίστριας ἀδυνατῶν πλέον να μένῃ ἀπαθὴς θεατὴς τοσούτων και τοιούτων σκληροτήτων, ἐναντίον ἀδελφῶν Ἑλλήνων διαπραττομένων, κατῴρθωσε να πείσῃ τον Ἀλέξανδρον ἂν οὐχὶ να εὐνοήσῃ τὴν ἐπανάστασιν μεταβάλλων γνώμην, τουλάχιστον να ἐπιτρέψῃ αὐτῷ τὴν συνταξιν Ὑπουργικῆς διακοινώσεως πρὸς τὴν Πύλιν, διὰ τῆς ὁποίας να διαταχθῇ αὕτη, ἵνα ποιῇται διάκρισιν μεταξύ αθῶων και υποκινητῶν τῆς ἐπαναστάσεως.

Πράγματι δε επεδόθη τότε παρά του εν Κωνσταντινουπόλει Ρώσου Πρέσβεως Κόμητος *Στρογανώφ* προς το Διβάνιον, η από 8 Ιουλίου 1821 διακοίνωσις, ήτις διαλαμβάνουσα τα κατά της Τουρκίας παράπονα της Ρωσίας, ειδοποιεί συγχρόνως την άμεσον εκ Κωνσταντινουπόλεως του Ρώσου Πρέσβεως αναχώρησιν, εν ή περιπτώσει δεν εδίδετο παρά του Διβανίου εντός οκταημέρου προθεσμίας απάντησις. Επειδή όμως το Διβάνιον αφήκε να παρέλθη η ταχθείσα προθεσμία, ο Στρογανώφ αφείς το Βυζάντιον ανεχώρησεν εις Οδησσόν.

Μετ' ολίγον δ' ο πρίγκηψ Μέττερνιχ και ο Λόρδος Καστελρή, επιθυμούντες ίνα η Αυστρία και η Αγγλία εξασφαλίσωσι την επιρροήν αυτών εν τη Ανατολή και αφ' ετέρου δώσωσι καιρόν τη Τουρκία να εξοντώσῃ τους αγωνιζομένους Έλληνας, ούς ο πρώτος των δύο διπλωματών ωνόμαζε «*Ταραχοποιούς*», προσεσχέδιασαν νέον συνέδριον εν Βιέννη, μέλλον να ενασχοληθή περί των πραγμάτων της Ανατολής, και ιδίως των Ελληνικών. Βεβαιούται δε ότι, τότε, προς τον παραστήσαντα τω Μέττερνιχ τα εν Ελλάδι γινόμενα υπό φιλανθρωπικήν έποψιν και ειπόντ' αυτώ περί των εμποδίων, ά προέβαλλεν εις τα Ελληνικά πράγματα, ότι διηκόλυνεν ούτω τους Τούρκους να εξαφανίσωσι το Ελληνικόν έθνος, ούτος απήντησεν αποτόμως, ότι: «*ο θάνατος ενός ή δύο εκατομμυρίων ανθρώπων ολίγον ζημιώνει τον κόσμον*», και «*ότι η διατήρησις της ειρήνης είναι μάλλον αναγκαία*».

Τοιαύτη ήτο η πολιτική του Αυστριακού Μέττερνιχ, συμπαρασύραντος και την Αγγλίαν. Ευτυχώς η Ελληνική επανάστασις ήρξατο εν χρόνοις ευνοϊκοίς· εις ταύτην δε προέβησαν θαρραλέως, άμα ως οι Έλληνες είδον ψευδομένας εν τω συνεδρίω της Βιέννης (1814 – 1815) τας παρά της Ευρώπης προσδοκίας αυτών. Ενθαρρυνόμενοι δε υπό των επαγγελιών του Αυτοκράτορος της Ρωσίας, παρεσκεύαζον κίνημα, στηριζόμενον επί των ιδίων αυτών δυνάμεων. Την έκρηξιν δ' αυτού επέσπευσεν επεισόδιον, στενώτατα συνδεόμενον προς την Ελληνικήν επανάστασιν, ήτοι η από του Σουλτάνου αποστασία του σατράπου των Ιωαννίνων *Αλή πασά*. Ο σατράπης ούτος, ού το αλλοπρόσαλλον και η θηριωδία εισίν εκ των σπανιωτάτων παραδειγμάτων της παγκοσμίου Ιστορίας, ενώ κατ' αρχάς αυστηρότατα κατέστειλεν εξέγερσιν τινα των εν Ηπείρῳ αρματωλών, ίνα ούτως αποκτήσῃ την εύνοιαν του *Διβανίου*, αναθέσαντος εις αυτόν την διοίκησιν της επαρχίας Ιωαννίνων, περιεποιήθη κατόπιν το ελληνικόν στοιχείον, ένεκα των ιδίων ανταρτικών αυτού κατά της κυβερνήσεως σχεδίων, και ενεθάρρυνε τας ελπίδας των Ελλήνων. Ότε δε η Τουρκική κυβέρνησις, απολέσασα την απομονήν έπαυσε τον σατράπην, και προεκήρυξε την κεφαλήν αυτού, προσκαλέσασα τους Χριστιανούς ίνα εκδικηθώσιν αντί των τόσων βιαιοπραγιών, ας παρ' αυτού εδοκίμασαν, και συντελέσωσιν εις την τιμωρίαν αυτού, ο πονηρός Αλής κατά την τελευταίαν στιγμήν εκολάκευσεν αύθις τους Έλληνας, υποσχεθείς σύμπραξιν και συμμαχίαν. Και πράγματι αι επαγγελίαι αύται εδελέασαν τους Έλληνας, οίτινες λησμονήσαντες τας ανεκδιηγήτους βασάνους, ας υπέστησαν υπ' αυτού ηνώθησαν μετά του σατράπου και η επανάστασις ως ταχύ πυρ εξηπλώθη από της Πίνδου μέχρι του Ταϋγέτου. Ο Αλής όμως δεν εσώθη διά της συμμαχίας, καθότι οι Σουλιώται, και οι λοιποί Ηπειρώται εγκαταλειφθέντες υπ' αυτού, σωθέντος το πρώτον τη συνδρομή αυτών, εγκατέλιπον και ούτοι εκείνον εις την ιδίαν τύχην και οι απεσταλμένοι της Υψηλής Πύλης εκόμισαν επί τέλους την κεφαλήν του αποστάτου Αλή Πασά προς τον Σουλτάνον.

Συγχρόνως δε σχεδόν προς την Πελοπόννησον εξηγέρθησαν και η Ανατολική Ελλάς και αι νήσοι, μετ' ολίγον δε η Δυτική Ελλάς, ούτως ώστε, ότε εν αρχή του 1822 παρεδόθη το τελευταίον ο Αλή πασάς και έμεινε διαθέσιμος ο πολεμών αυτώ οθωμανικός στρατός, η Ελληνική επανάστασις ου μόνον είχεν οπωσούν ασφαλισθή διά των εν Βαλτετσίῳ και περί τας Θερμοπύλες μαχών και της πυρπολήσεως οθωμανικού δικρότου εν Ερισσῳ της Μιτυλήνης και της αλώσεως της Μονεμβασίας, της Πύλου και της Τριπόλεως, αλλά και η προσωρινή Κυβέρνησις συγκροτήσασα την πρώτην Εθνικήν των Ελλήνων Συνέλευσιν εν Επιδαύρῳ, είχεν ανακηρύξει δι' αυτής (1 Ιανουαρίου 1822) «*ενώπιον Θεού και ανθρώπων την πολιτικήν του Ελληνικού έθνους ύπαρξιν και ανεξαρτησίαν*».

Οι *Κλέφται* κατήρχοντο εκ των βουνών της Θεσσαλίας και της Ηπείρου, οι δε ναυτικοί κάτοικοι των νήσων Σπετσών, Ύδρας και Ψαρρών μετέβαλλον τα σκάφη αυτών από εμπορικών εις πολεμικά. Οι Τούρκοι προσεπάθησαν παντί σθένει να καταστείλωσι την επανάστασιν· οι δε Έλληνες αισθανόμενοι το άνισον της πάλης είχαν απευθυνθή προς τας χριστιανικάς αυλάς, επιζητούντες την προστασίαν αυτών, αλλ' οι βασιλείς, φοβούμενοι την επικράτησιν των ανατρεπτικών ιδεών, εκώφευον εις τας επικλήσεις ταύτας· και αυτός δ' ο Αλέξανδρος της Ρωσίας υπείκων εις τας συμβουλάς του *Νέσσελροδ* και του ανθελληνικωτάτου αντιπάλου του Καποδιστρίου Αυστριακού *Μέττερνιχ*, ηρνήθη πάσαν υποστήριξιν εκείνοις, ούς αυτός είχεν εξωθήσει εις την επανάστασιν. Αλλ' ο επιβλαβέστατος εχθρός των Ελλήνων και το κυριώτερον αίτιον των διαφόρων αυτών αποτυχιών ήν η διηνεκής διχόνοια, η μεταξύ των αρχηγών υφισταμένη, η διόλου του μακρού, αλλ' ηρωικού εκείνου αγώνος, ως μη όφελε, παρατηρηθείσα.

Κατά την εποχήν ταύτην· άρχεται δυστυχώς σειρά όλη θλίψεων και δοκιμασιών διά τον Καποδίστριαν. Το επαναστατικόν κίνημα του Αλεξάνδρου Υψηλάντου εγένετο, ως είδομεν, από των ρωσικών μεθοριών, οι πάντες δε απέδωκαν αυτό εις την Ρωσίαν, και εθαύμαζον πώς ήτο δυνατόν Δύναμις συνδεθείσα, προ μικρού, διά της *Ιεράς Συμμαχίας*, να υποτρέφη και υποκινή επαναστάσεις. Η θέσις της τε Ρωσίας και ιδίως του Καποδιστρίου κατέστη τότε δυσχερεστάτη και μετά συντριβής καρδιάς ηναγκάσθη ο φιλόπατρις Καποδίστριας να υπογράψη την επίσημον αποδοκιμασίαν του κινήματος του Υψηλάντου. Αλλ' ούτε τότε ούτε η μετ' ου πολύ εξέγερσις σύμπαντος του χριστιανικού στοιχείου κατά του τουρκικού επήρκεσαν το παράπαν να πείσωσι την Δύσιν ότι ο ελληνικός αγών και αν δεν προπαρεσκευάζετο διά της «*Φιλικής Εταιρίας*» ήτο αναπόφευκτος σύγκρουσις του καταδεδουλωμένου χριστιανικού προς το τουρκικόν στοιχείον, ή άλλαις λέξεσι διαμάχη, ήν και αν ήθελε, δεν ηδύνατο να καταπνίξη η Ρωσία, ήν δήθεν ενόμιζον ότι υπέθαλπε την Ελληνικήν επανάστασιν.

Τότε ο ευσυνείδητος Καποδίστριας, καίπερ ευνοούμενος αείποτε του Τσάρου, ίνα απαλλάξη την Ρωσίαν της μομφής, ότε δι' αυτού συνδανλίζει την ελληνικήν επανάστασιν, έσπευσε να υποβάλη την παραίτησιν αυτού πάσης επισήμου υπηρεσίας εν τη Ρωσική αυτοκρατορία, εθυσίασε την δόξαν και το μέλλον αυτού χάριν της πατρίδος. Ο αυτοκράτωρ την μεν παραίτησιν του Καποδιστρίου δεν απεδέξατο, αλλ' έδωκεν αυτό απεριόριστοι άδειαν απουσίας, ίνα απέλθη εις το εξωτερικόν προς ανάρρωσιν. Δύο μήνας προ της εις Βιέννην μεταβάσεως του Τσάρου, ότε τα μέγιστα ηυχαιστήθη ο Μέττερνιχ ιδών τον Αλέξανδρον μόνον άνευ του Έλληνος διπλωμάτου και εκείθεν εις το εν Βερώνη συνέδριον, ήτοι κατ' Αύγουστον του 1822, ο Καποδίστριας παρέστη, κατά το σύνθηες, εν τω υπουργικώ συμβουλίω, εν ώ ο Τσάρος εγνώρισε τοις περί αυτόν την πορείαν, ήν υπηγόρευσαν αυτό αι περιστάσεις. Ο Τσάρος εν τω συμβουλίω τούτω στραφείς προς τον Καποδίστριαν ανέθετο αυτό την σύνταξιν υπομνήματος περί της νέας πολιτικής της αυτοκρατορικής κυβερνήσεως. Την στιγμήν εκείνην ο Καποδίστριας ουδεμίαν έφερεν αντίρρησιν, αλλ' εξερχομένων των υπουργών εκ του συμβουλίου, απηυθύνθη προς ένα εξ αυτών, λέγων: «Η Υμετέρα εξοχότης θα ευαρεστηθή να με αναπληρώση εν τη εργασία, περί ής μοι εποιήσατο λόγον ο αυτοκράτωρ». Ο υπουργός ακούσας ταύτα εξεπλάγη, ο δε Καποδίστριας εξηκολούθησε λέγων: «Θέλω εξηγήσει προς την Αυτού Μεγαλειότητα τους λόγους τους υπαγορεύσαντάς μοι την αποποίησιν ταύτην»· και παραχρήμα εξήτησε παρά του αυτοκράτορος ακρόασιν ιδιαιτέραν. Ούτος ηκροάσατο αυτού επί μίαν ώραν λαλούντα, ουδαμώς διακόψας τον Καποδίστριαν. Ωμίλησε δε μετά τοσαύτης παρρησίας, ώστε ο αυτοκράτωρ έμεινεν έκθαμβος, και, εγερθείς, είπεν αυτό: «Αν ήμην Καποδίστριας, ήθελον ίσως αποφασίσει, ως συ απεφάσισες περί σεαυτού, αλλ' ως αυτοκράτωρ, και συ θα απεφάσιζας να βαδίσης την οδόν, την οποίαν εγώ οφείλω να προτιμήσω. Εντοσούτω, μη παύσης να παρευρίσκησαι εν τοις υπουργικαίς συμβουλίαις, ενασχολήθητι δε περί των ήδη αρξαμένων υποθέσεων, και έσο βέβαιος ότι δεν θα ζητήσωσι παρά σου πράγματα απάδοντα εις τας πεποιθήσεις σου». Και πράγματι, εξηκολούθησεν

επί δύο έτι μήνας, Αύγουστον και Σεπτέμβριον, παρευρισκόμενος εν τοις υπουργικοίς συμβουλίοις, μετά την περαίωσιν δε των ήδη αρξαμένων εργασιών, επανέλαβε την αίτησιν αυτού περί της από της ρωσικής υπηρεσίας οριστικής παραιτήσεως και τον σκοπόν αυτού περί της εις Γενεύην, ής ήτο επίτιμος πολίτης, μεταβάσεως. Ο Αλέξανδρος συνήνεσε, και εναγκαλιζόμενος αυτόν, είπεν: «Αγαπητέ μου κόμη, η υπόληψίς μου θα σε συνοδεύση και μακράν της ρωσικής υπηρεσίας, αλλά δεν δύναμαι να δεχθώ την παραίτησίν σου». Ένεκα της θελήσεως ταύτης του αυτοκράτορος, ο Καποδίστριας, κατά τα τέσσαρα έτη της εν Γενεύη διατριβής ετήρησεν, εν Πετρουπόλει, το μέγαρον εν ώ κατώκει, υπουργός ων. Ο Καποδίστριας ανεχώρησεν εκ Πετρουπόλεως, ίνα μη διαταράξη την εν έτει 1815 εν Παρισίοις υπογραφείσαν ειρήνην, μετέβη εις Εμς και απήλθεν εις Γενεύην της Ελβετίας. Καθ' όλον το τετραετές διάστημα της εν Γενεύη διαμονής, δεν ενησχολήθη περί άλλο τι ή περί παντός ό,τι συντελεστικόν εις την ελληνικήν ανεξαρτησίαν, εις την περίθαλψιν των εν Ευρώπη καταφυγουσών ελληνικών οικογενειών ό,τι εις την εκπαίδευσιν των τέκνων αυτών. Ποτέ δεν επειράθη, κατά το διάστημα τούτο, να προσεγγίση και πάλιν τον αυτοκράτορα, και, μεθ' όλην την προς αυτόν ειλικρινή αφοσίωσιν, δεν έγγραψεν αυτό ουδεμίαν άλλην επιστολήν, ή μόνον τας συνήθεις συγχαρητηρίους επί ταις εορταίς της αυτοκρατορικής οικογενείας. Ήτο δε αδύνατον ρώσος υπάλληλος να διαβή της Γενεύης, και να μη επισκεφθή αυτόν, ως αν ήτο εισέτι εν ενεργία υπουργός της Ρωσίας. «Εν Γενεύη, ως λέγει η συγγραφεύς Καρλότα Δε – Στώρ, κατώκει εις δύο μικρά δωμάτια ευτελούς τινος οικίας κατέναντι του μεγάρου Εϋνάρδου· έζη μετά της μεγαλειτέρας οικονομίας, εργαζόμενος από πρωίας μέχρι πέραν του μεσονυκτίου προς διέγερσιν της συμπαθείας της Δύσεως υπέρ των ηρωικώς μαχομένων τέκνων της Ελλάδος. Ημέραν τινά οικογενειακής συναναστροφής μοι είπε: «Σας φαίνεται ίσως παράδοξον, Κυρία, το να κατοικώ ούτως ενταύθα, αλλ' εικάζετε, ότι εφ' όσον κρούω τας θύρας των Δυνάμεων να ελεήσωσι τους πεινώντας και σφαζομένους αδελφούς μου, δεν μοι επιτρέπεται να δαπανώ, συν τω υπηρέτη μου, πλειότερα των πέντε φράγκων την ημέραν»· και τα δάκρυα αμέσως ύγραναν τους οφθαλμούς του»²⁵.

Ούτω δε ζων εν Γενεύη ο Καποδίστριας, ουδέποτε διέλαθε την προσοχήν ούτε της Ευρώπης ούτε των αγωνιζομένων συμπατριωτών αυτού. Και σύμπαντα μεν τα φιλελληνικά κοιμητάτα της Δύσεως απ' αυτού σχεδόν ελάμβανον τας εμπνεύσεις είτε προς σύστασιν, είτε προς χρήσιν των δωρημάτων, είτε προς διευθέτησιν των ενεργειών αυτών, ών κοινή έδρα, κατά σύστασιν του Καποδιστρίου, υπήρξαν οι Παρίσιοι. Ούτως ειργάζετο, εν τω ταπεινώ εκείνω οικίσκω ο πρώην υπουργός της Ρωσίας, ο διά τας φιλελευθέρους αρχάς «ελευθερωτής και υπερασπιστής των ελευθεριών της Ευρώπης» αποκληθείς.

Εν τούτοις, η Ελληνική επανάστασις εξηκολούθει, αι νίκαι και αι ήτται των αντιπάλων ισοφάριζον αλλήλαις τω 1823 και ουδείς ηδύνατο να προΐδη την έκβασιν του ιερού αγώνος. Η μεν Αγγλία εδείκνυτο εχθρά τοις Έλλησιν, η δ' Αυστρία αναφανδόν εβοήθει τοις πολεμίοις αυτών, αλλ' η Ρωσία δεν επαύετο εγκαρδιούσα τους Χριστιανούς, έστω και διά κενών υποσχέσεων, έχουσα στρατόν εξ 100,000 ανδρών παρατεταγμένον παρά τα τουρκικά μεθόρια. Πλην ο *Σουλτάν Μαχμούτ*, διά των ενθαρρύνσεων Δυνάμεων τινων, και μάλιστα της Αυστρίας, παρεχούσης αυτό παντοειδείς προμηθείας, εσχημάτισε στερράν απόφασιν όπως, μεθ' όλην την παρά τω λαώ και τοις Γενιτσάροις διαχυθείσαν αθυμίαν, παλαίση μέχρις εσχάτων κατά των απηυδηκότων Ελλήνων, χάρις δε τη μεσιτεία της Αγγλίας και Αυστρίας εύρε πολύτιμον σύμμαχον εκείνον, όν ως εχθρόν υπώπτευε τέως, ήτοι τον σατράπην της Αιγύπτου *Μεχμέτ Αλήν*.

Ο *Μεχμέτ Αλής* κατείχε θέσιν ανεξαρτήτου ηγεμόνος εν Αιγύπτω και διά της εκτάκτου δραστηριότητος αυτού επέτυχε να εισαγάγη τάξιν τινά εν τη χώρα εκείνη, τη στερουμένη άχρι τούδε παντός πολιτικού διοργανισμού. Διά των Γάλλων αξιωματικών, ούς μεγάλως

²⁵ Ιδέ La Nouvelle Minerve, τόμ. XI σελ. 480.

περιεποικήθη, εσχημάτισε κατ' ευρωπαϊκόν πρότυπον, ισχυρόν στρατόν, διά δε των εν τοις γαλλικοίς νεωρίοις αγοραζομένων πλοίων συνεκρότησε στόλον αξιόμαχον, τα προς συντήρησιν τούτων απαιτούμενα χρήματα ποριζόμενος εκ καταθλιπτικής φορολογίας των υπηκόων του. Τούτον λοιπόν τον σύμμαχον έσπευδε να προσοικειωθή ο Σουλτάν Μαχμούτ, αποτρέπων μεν από της ιδίας αυτού επικρατείας την ακόρεστον φιλοδοξίαν εκείνου αντιτάσσων δε τας σημαντικές εκείνου δυνάμεις κατά των Ελλήνων· προς ζωηροτέραν δε ανάφλεξιν της φιλοδοξίας του Αιγυπτίου σατράπου προσήνεγκεν αυτό το *πασαλίκιον της Πελοποννήσου*, επί τω όρω όμως μετά την κατάκτησιν αυτής (1824). Ο Μεχμέτ Αλής δεξιάμενος το έργον, το μεγαλύναν την φήμην και την περιωπήν αυτού, έπεμψε τον υιόν Ιβραήμ μετά στρατού εκ 17,000 ανδρών εις Πελοπόννησον· αλλά καθ' οδόν ο σύμμαχος τουρκο – αιγυπτιακός στόλος συναντηθείς υπό του Έλληνος ναυάρχου *Μιαούλη* διεσκορπίσθη, ματαιωθείσης ούτω της εκστρατείας. Το επιόν έτος (1825) ο Ιβραήμ υπήρξεν ευτυχέστερος, δυνηθείς ν' αποβιβάση εις Μεθώνην στρατόν. Η πειθαρχία και ο ευρωπαϊκός διοργανισμός των Αιγυπτίων και η αριθμητική υπεροχή του συμμαχικού στρατού αφ' ενός, η εξακολουθούσα δε διχόνοια, ως είπομεν, των Ελλήνων οπλαρχηγών και αι εξ Ευρώπης αποθαρρυντικαί ειδήσεις αφ' ετέρου, επήνεγκον διαφόρους αποτυχίας των Ελλήνων, απολεσάντων βαθμηδόν διαφόρους οχυράς θέσεις της Πελοποννήσου· κατά θάλασσαν όμως εξηκολούθουν νικώντες οι στόλαρχοι των Ελλήνων, αντισταθμίζοντες πως τας επί της ξηράς συμφοράς.

Εν τούτοις, η επιμονή και εγκαρτέρησις των Ελλήνων αφ' ενός, αφ' ετέρου δε αι ενέργειαι του θύματος της μεττερνιχείου πολιτικής, του Καποδιστρίου, ήρξαντο κλονούσαι την αδιαφορίαν των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων και εκκαίουσai τας συμπαθείας των λαών, και δύο μεγάλαι δυνάμεις η Ρωσία και η Αγγλία, επί τέλους, επελήφθησαν του έργου της μεσιτείας μεταξύ του Σουλτάνου και των επαναστατών Ελλήνων. Ήδη δ' αποθανόντος του αυτοκράτορος *Αλεξάνδρου*, ο νέος αυτοκράτωρ της Ρωσίας *Νικόλαος*, ανήρ αποφασιστικός και δραστήριος, δεν ηκολούθησε την μετριοπαθή πολιτικήν του πατρός [αδελφού] αυτού, αλλά διεκαίετο υπό του πόθου του να πραγματοποιήση τας εντολάς του προγόνου αυτού *Πέτρου του Μεγάλου* και εθεώρει τους Έλληνας ως αφορμήν καταλλήλου επεμβάσεως εις τα της Τουρκίας, ής τινος εζήτει τον διαμελισμόν. Ο Καποδίστριας βλέπων ότι τα των Ελλήνων έβαινον οπωσούν καλώς, δι' επιστολών επιτυχών έπεισεν, ως είπομεν, την μεγάλην ψυχήν του εκ των Ουίγων πρωθυπουργού της Αγγλίας *Γεωργίου Κάνιγγ* να συμπαθήση προς τον ελληνικόν αγώνα και εντός μικρού υπεγράφη πρωτόκολλον εν Πετρουπόλει μεταξύ Αγγλίας και Ρωσίας, το περίφημον πρωτόκολλον της 4 Απριλίου 1826, πρώτον τούτο περί των Ελληνικών πραγμάτων. Αντί πάσης δ' αναλύσεως αυτού παρέχομεν αυτό τούτο το πρωτόκολλον έχον ώδε:

Π ρ ω τ ό κ ο λ λ ο ν

περί των πραγμάτων της Ελλάδος, υπογραφέν εν Πετρουπόλει

την 23 Μαρτίου (4 Απριλίου) 1826 μεταξύ Ρωσίας

και της Μεγάλης Βρεττανίας

«Η Βρεττανική Α. Μ., επειδή παρεκλήθη παρά των Ελλήνων να μεσολαβήση εις την μεταξύ αυτών και της Οθωμανικής Πύλης συνδιαλλαγήν, αφ' ού επρόβαλεν εις την ρηθείσαν Δύναμιν την μεσιτείαν της, επιθυμούσα να συμφωνήση μετά της Α. Μ. του Αυτοκράτορος πασών των Ρωσιών περί των επί τούτω μέτρων της Κυβερνήσεώς της, επιθυμίας την οποίαν επίσης έχει και η Αυτοκρατορική Α. Μ. να καταπαύση ο κατά την Ελλάδα και το Αιγαίον πέλαγος πόλεμος διά συμβιβασμού αρμόζοντος εις τας αρχάς της θρησκείας, της δικαιοσύνης και της φιλανθρωπίας·

«Οι υποφαινόμενοι ώρισαν:

«Α') Ο εις την Πύλην προβληθησόμενος συμβιβασμός, εάν η Κυβέρνησις αύτη δεχθή την προταθείσαν μεσιτείαν, σκοπόν έχει να σχετίση τους Έλληνας προς την Οθωμανικήν Πύλην ως ακολούθως:

«Η Ελλάς θέλει εξαρτάσθαι από την Πύλην, και οι Έλληνες θέλουν πληρόνει εις αυτήν ετήσιον φόρον, το ποσόν του οποίου θέλει προσδιορισθή διά κοινής συγκαταθέσεως. Θέλουν κυβερνώνται από αρχάς, τας οποίας θέλουν διορίζει οι ίδιοι, αλλ' εις τον διορισμόν των η Πύλη θέλει ενασκεύει κάποιαν επίδρασιν.

«Εις τοιαύτην κατάστασιν, οι Έλληνες θέλουν απολαμβάνει τελείαν ελευθερίαν συνειδήσεως, ολόκληρον ελευθερίαν εμπορίου, και θέλουν κανονίζει αφοριστικώς την εσωτερικήν αυτών κυβέρνησιν.

«Διά να εκτελεσθή δε πλήρης διαχώρισις μεταξύ των ατόμων των δύο εθνών και να εμποδισθούν αι συγκρούσεις, συνέπεια άφευκτος τόσον μακροχρονίου πολέμου, οι Έλληνες θέλουν αγοράσει τας εις την ήπειρον και εις τας νήσους της Ελλάδος κειμένας τουρκικάς κτήσεις.

«Β') Αφ' ού γίνη δεκτή η αρχή της μεταξύ Οθωμανών και Ελλήνων μεσιτείας, κατά συνέπειαν των επί τούτω γενομένων εν Κωνσταντινουπόλει παρά του πρέσβεως της Βρεττανικής Α. Μ. διαβημάτων, η Αυτοκρατορική Α. Μ. θέλει μεταχειρισθή καθ' όλας τας περιστάσεις την επιρροήν της διά να επιταχύνη τον σκοπόν της μεσιτείας ταύτης. Ο δε τρόπος και ο χρόνος καθ' όν η Αυτοκρατορική Α. Μ. θέλει συμμεθέξει εις τας μετέπειτα με την Οθωμανικήν Πύλην διαπραγματεύσεις, αίτινες θέλουν είναι η συνέπεια ταύτης της μεσιτείας, θέλουν προσδιορισθή ακολούθως με την συγκατάθεσιν των Κυβερνήσεων της Βρεττανικής Αυτοκρατορικής Α. Μεγαλειότητος.

«Γ') Οψέποτε η Πύλη δεν δεχθή την παρά της Βρεττανικής «Α. Μ προταθείσαν εις αυτήν μεσιτείαν, οποιαδήποτε και αν ήθελεν είναι η φύσις των προς την Τουρκικήν Κυβέρνησιν σχέσεων της Βρεττανικής Α. Μ., η Βρεττανική και Αυτοκρατορική Α. Μ. θέλουν φυλάξει πάντοτε τους εις το άρθρ. Α' του παρόντος πρωτοκόλλου παραδεχθέντες όρους του συμβιβασμού, ως βάσιν οποιασδήποτε συνδιαλλαγής μεταξύ της Πύλης και των Ελλήνων, και δεν θέλουν παραβλέψει καμμίαν αρμοδίαν ευκαιρίαν να μεταχειρισθούν την προς τα δύο

διαμαχόμενα μέρη επιρροήν των, διά να κατορθώσουν την συνδιαλλαγήν κατά τας ανωτέρω βάσεις.

«Δ') Η Βρεττανική και η Αυτοκρατορική Α. Μ. επιφυλάττονται να παραδεχθούν μετέπειτα τα αναγκαία μέτρα διά να προσδιορίσουν τα καθέκαστα της περί ής ο λόγος συνδιαλλαγής, καθώς και τα σύνορα της γης, και τα ονόματα των νήσων του Αιγαίου πελάγους, αίτινες θέλουν συμπεριληφθή εις τα μέρη εκείνα, τα οποία θέλουν προταθή εις την Πύλην να γνωρίζη υπό το όνομα Ελλάς.

«Ε') Εις τον συμβιβασμόν τούτον, η Βρεττανική και η Αυτοκρατορική Α. Μ. δεν θέλουν ζητήσκει καμμίαν αύξησιν γης, ούτε καμμίαν αποκλειστικήν επιρροήν ή πλεονέκτημα εις το εμπόριον των υπηκόων των, το οποίον να μη απολαμβάνουν επίσης και τα άλλα έθνη.

«ΣΤ') Η Βρεττανική και η Αυτοκρατορική Α. Μ., επιθυμούσαι να συμμετάσχουν και οι σύμμαχοί των εις τον οριστικόν συμβιβασμόν, του οποίου το παρόν πρωτόκολλον περιέχει το σχέδιον, θέλουν κοινοποιήσκει εμπιστευτικώς την παρούσαν συνθήκην εις τας Αυλάς της Βιέννης, των Παρισίων και του Βερολίνου, και θέλουν προτείνει εις αυτάς το να στέρξουν να εγγυηθούν, μετά του Αυτοκράτορος της Ρωσίας, την συνθήκην, διά της οποίας θέλει εκτελεσθή η μεταξύ Οθωμανών και Ελλήνων συνδιαλλαγή, επειδή η Α. Βρεττανική Μεγαλειότης δεν δύναται να εγγυηθή παρομοίαν συνθήκην.

«Εν Πετρούπολει, τη 4 Απριλίου (23 Μαρτίου) 1826.

ΟΥΕΛΛΗΓΚΤΩΝ, ΝΕΣΕΛΡΩΔ, ΛΙΕΒΕΝ.

Εν τούτοις η μετά Ρωσίας και Τουρκίας συναφθείσα τη 24)6 Οκτωβρίου 1826 προς διευθέτησιν διαφόρων εκκρεμών ζητημάτων συνθήκη του *Άκερμαν* μετέβαλε σημαντικώς υπέρ της Ρωσίας την του Βουκουρεστίου, αναγράψασα ως όρον την: «ελευθεροπλοΐαν του ρωσικού στόλου και πάσης άλλης ευρωπαϊκής σημαίας εν τω Ευξείνω, ανάμειξιν εν τη διοικήσει των παριστρίων ηγεμονιών, αίτινες περιήρχοντο εις το προ του 1821 καθεστώς, επανόρθωσιν των διά της συνθήκης του 1812 καθιερωθέντων προνομίων της Σερβίας, δι' ών οι Τούρκοι μόνον τα φρούρια εδικαιούντο να κατέχωσι, και σπουδαίας αποζημιώσεις υπέρ Ρώσων υπηκόων, ών τα εμπορικά σκάφη υπεχρεούτο να προστατεύη η Τουρκία κατά των Βερβερίνων πειρατών», η δε Αγγλία, ής εξηγέρθησαν, διά της συνθήκης εμπόριο ταύτης, αι κατά της Ρωσίας υπόνοιαι, μη θέλουσα ν' αφήση τοις Ρώσοις μόνοις ελεύθερον το στάδιον της υπέρ των Ελλήνων επεμβάσεως, απεφάσισε να επέμβη υπέρ αυτών, και διέταξε τον εν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτήν ίνα μεσιτεύση παρά τη Πύλη.

Ο Καποδίστριας βλέπων την Γαλλίαν, ήν αυτός διά της εν Ακνισγράφω (Αιξ – λα – Σαπέλ) τω 1818 συνθήκης έσωσεν, αδιαφορούσαν προς την τον υπέρ όλων αγώνα αγωνιζομένων Ελλάδα, αφείς την Γενεύην επορεύθη, κατά Μάρτιον 1827, εις Παρισίους, ίνα εξεγείρη την συμπάθειαν του γαλλικού υπουργείου, παρ' ού έλαβε διαβεβαίωσιν περί της τελέσεως των παρακλήσεων αυτού. Επειδή δε η τουρκική κυβέρνησις απέκρουσε τας προτάσεις του Άγγλου πρεσβευτού περί μεσιτείας, αι τρεις δυνάμεις Αγγλία, Ρωσία και Γαλλία υπέγραψαν τη 24)Ιουλίου 1827 συνθήκην εν Λονδίνω, δι' ής παρείχον τη Πύλη *μηνιαίαν προθεσμίαν ίνα συνάψη μετά των Ελλήνων ανακωχήν*, κατά την οποίαν ήθελον τεθή αι βάσεις της ειρήνης, και ου ιδιαίτερον και μυστικόν άρθρον διέτασεν όπως, εν περιπτώσει αρνήσεως, εκβιασθή η απόφασις αύτη:

ΣΥΝΘΗΚΗ ΜΕΤΑΞΥ ΑΓΓΛΙΑΣ, ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

«Εν onόματι της Αγίας και Αδιαιρέτου Τριάδος

«Η Α. Μ. ο βασιλεύς του Ηνωμένου βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας, και Ιρλανδίας, η Α. Μ. ο βασιλεύς της Γαλλίας και Ναβάρρας, και η Α. Μ. ο Αυτοκράτωρ Πασών των Ρωσιών, γνωρίζοντες την ανάγκην του να επιθέσωσι τέλος εις τον αιματώδη πόλεμον, ο οποίος παραδίδων τας Ελληνικάς επαρχίας και τας νήσους του Αρχιπελάγους εις όλας τας αταξίας της αναρχίας, προξενεί καθ' εκάστην νέα εμπόδια εις το εμπόριον των Ευρωπαϊκών Επικρατειών, και δίδει αφορμήν εις πειρατείας, αι οποίαι όχι μόνον εκθέτουσι τους υπηκόους των Υψηλών συμφωνουσών Δυνάμεων εις σημαντικάς ζημίας, αλλά καθιστώσιν άφευκτον την ανάγκην του να λαμβάνωνται μέτρα πολυέξοδα διά την υπεράσπισιν του εμπορίου και την κατάσχεσιν της πειρατείας.

Και επειδή η Α. Μ. ο Βασιλεύς του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Ιρλανδίας, και η Α. Μ. ο Βασιλεύς της Γαλλίας και Ναβάρρας, έλαβον, προς τούτοις, εκ μέρους των Ελλήνων την θερμήν παράκλησιν του να μεσολαβήσωσι προς την Οθωμανικήν Πύλιν, και επειδή έχουν αι Αυτών Μεγαλειότητες, ως και η Α. Μ. ο Αυτοκράτωρ πασών των Ρωσιών, την επιθυμίαν του να στήσουν την χύσιν του αίματος, και να εμποδίζουν τα κακά παντός είδους, τα οποία ειμπορούν να προέλθουν από την εξακολούθησιν τοιαύτης στάσεως των πραγμάτων.

Απεφάσισαν να ενώσουν τας δυνάμεις των, και να ρυθμίσουν τας περί τούτου εργασίας των δι' επισήμου συνθήκης με τον σκοπόν του να ανακαλέσουν την ειρήνην μεταξύ των διαμαχομένων μερών διά συμβιβασμού, τον οποίον υπαγορεύει επίσης η φιλανθρωπία και το συμφέρον της ησυχίας της Ευρώπης.

»Διά τούτο διώρισαν πληρεξουσίους Των να συζητήσουν, εγκρίνουν και υπογράψουν την ρηθείσαν συνθήκην· δηλαδή:

»Η Α. Μ. ο Βασιλεύς του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Ιρλανδίας, τον εντιμότατον Ουιλλιέλμον υποκόμητα Δύδλεϋ, εκ των Ομοτίμων του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Ιρλανδίας, μέλος του μερικού Συμβουλίου της Βρεττανικής Α. Μ., και πρώτον Γραμματέα της Επικρατείας επί των εξωτερικών υποθέσεων.

Η Α. Μ. ο Βασιλεύς της Γαλλίας και Ναβάρρας, τον Πρίγκηπα Ιούλιον, Κόμητα Πολιγνάκ εκ των Ομοτίμων της Γαλλίας, Ιππέα των ταγμάτων της Χρ. Α. Μ., υποστράτηγον των Στρατευμάτων Του μέγαν σταυροφόρον του Τάγματος του Αγίου Μαυρικίου της Σαρδηνίας, και Πρέσβυν Του παρά τη Βρεττανική Α. Μ.

Και η Α. Μ. ο Αυτοκράτωρ πασών των Ρωσιών τον Χριστόφορον Πρίγκηπα του Λίβεν, στρατηγόν του πεζικού των στατευμάτων της Α. Α. Μ., Γενικόν ανθυπασπιστήν Του, Ιππέα των ταγμάτων της Ρωσίας, και των του Μαύρου και Κοκκίνου Αετού της Πρωσσίας, και του Τάγματος των Γουέλφων του Ανοβέρου, Διοικητήν μέγαν σταυροφόρον του Τάγματος της Σπάθης και του Αγίου Ιωάννου της Ιερουσαλήμ, έκτακτον Πρέσβυν και πληρεξούσιον της Α. Α. Μ. παρά τη Βρεττανική Α. Μ.

»Οι οποίοι κοινοποιήσαντες προς αλλήλους τα πληρεξούσια των, και ευρόντες αυτά εν καλή τάξει, εσυμφώνησαν κατά τα εξής:

»Άρθρ. 1. Αι συμφωνούσαι Δυνάμεις θέλουν προσφέρει την μεσιτείαν των εις την Οθωμανικήν Πύλην, με σκοπόν του να κατορθώσουν συμβιβασμόν μεταξύ Αυτής και των Ελλήνων.

»Αυτή η προσφορά της μεσιτείας θέλει γείνει προς την ειρηνένην Δύναμιν (την Πύλην) αμέσως μετά την επικύρωσιν της παρούσης συνθήκης διά δηλοποιήσεως εγγράφου, υπογεγραμμένης συμφώνως από τους εν Κωνσταντινουπόλει πληρεξουσίου των συμμάχων Δυνάμεων, και ταυτοχρόνως θέλει ζητηθή και από τα δύο διαμαχόμενα μέρη άμεσος ανακωχή μεταξύ αυτών, ως προειδοποιητική αναπόφευκτος συμφωνία διά την έναρξιν οποιασδήποτε διαπραγματεύσεως.

»Άρθρ. 2. Ο προβληθησόμενος εις την Οθωμανικήν Πύλην συμβιβασμός θέλει επιστηριχθή εις τας ακόλουθους βάσεις:

»Οι Έλληνες θέλουν γνωρίζει την υπεροχήν του Σουλτάνου, ως υπερέχοντος κυρίου (superieur lord suzerain), και κατά συνέπειαν αυτής της υπεροχής θέλουν πληρώνει εις το Οθωμανικόν Βασίλειον φόρον ετήσιον (relief), του οποίου το ποσόν θέλει διορισθή άπαξ διά παντός, διά κοινής συγκαταθέσεως· θέλουν κυβερνάσθαι από τας Αρχάς, τας οποίας αυτοί οι ίδιοι θέλουν εκλέγει και διορίζει· αλλ' εις τον διορισμόν αυτών η Πύλη θέλει έχει προσδιωρισμένην τινά ψήφον.

»Διά να κατορθωθεί εντελής διαχώρισις μεταξύ των προσώπων των δύο εθνών, και διά να προληφθώσιν αι συγκρούσεις, αι οποίαι είναι το αναπόφευκτον επόμενον τόσον πολυχρονίου σφαγής, οι Έλληνες θέλουν κατασταθή κύριοι της Τουρκικής ιδιοκτησίας, της τε επί της Στερεάς και της επί των νήσων της Ελλάδος κειμένης επί συμφωνία του να αποζημιώσουν τους πρώην κτήτορας, ή διά της πληρωμής ετησίας τινός ποσότητος, ήτις θέλει προστεθή εις τον φόρον τον πληρωθησόμενον εις την Πύλην, ή δι' άλλης τινός συμφωνίας της αυτής φύσεως.

» Άρθρ. 3. Τα μερικώτερα αυτού του συμβιβασμού, και τα όρια της γης επί της Στερεάς, και ο προσδιορισμός των νήσων του Αρχιπελάγους, εις τας οποίας θέλει προσαρμοσθή ο συμβιβασμός ούτος, θέλουν αποφασισθή εις επομένην διαπραγμάτευσιν μεταξύ των Υψηλών Δυνάμεων, και των δύο αντιφερομένων μερών.

»Άρθρ. 4. Αι συμφωνούσαι Δυνάμεις υποχρεούνται να εξακολουθήσωσι το σωτήριον έργον της ειρηνεύσεως της Ελλάδος επί των βάσεων, αι οποίαι εξετέθησαν εις τα προηγούμενα άρθρα, και να δώσουν άνευ της ελάχιστης αναβολής εις τους εν Κωνσταντινουπόλει Αντιπροσώπους Των όλας τας αναγκαίας οδηγίας διά την εκτέλειν της ήδη υπογραφομένης συνθήκης.

»Άρθρ. 5. Αι συμφωνούσαι Δυνάμεις δεν θέλουν ζητήσει εις αυτάς τας συμφωνίας, οποιανδήποτε αύξησιν ορίων γης, οποιανδήποτε αποκλειστικήν επιρροήν, οποιονδήποτε εμπορικόν πλεονέκτημα διά τους υπηκόους των, το οποίον οι υπήκοοι οποιουδήποτε άλλου έθνους να μη εμπορούν επίσης ν' απολαύουν.

»Άρθρ. 6. Αι συμφωνίαι του συμβιβασμού και ειρήνης, αι οποίαι τελευταίον ήθελον εγκριθή μεταξύ των διαφερομένων μερών, θέλουν ασφαλισθή δι' εγγυήσεως εκείνων των Δυνάμεων, από τας υπογράφουσας την παρούσαν συνθήκην, αι οποίαι ήθελον κριθή ωφέλιμοι, ή ικαναί να δεχθώσιν αυτήν την υποχρέωσιν.

»Το είδος των αποτελεσμάτων αυτής της εγγυήσεως, θέλει γείνει αντικείμενον επομένων συμφωνιών μεταξύ των Υψηλών Δυνάμεων.

»Άρθρ. 7. Η παρούσα συνθήκη θέλει επικυρωθή, και αι επικυρώσεις θέλουν αλλαχθή εις δύο μήνας, ή ολιγώτερον, ει δυνατόν.

»Εις πίστωσιν τούτων οι αμοιβαίοι πληρεξούσιοι υπέγραψαν και επεσφράγισαν το παρόν.

«Εγράφη εν Λονδίνω, την 6 Ιουλίου 1827

(υπογρ .) ΔΥΔΛΕΥ, ΠΡΙΓΚΗΨ ΠΟΛΙΓΝΑΚ, ΛΙΒΕΝ

Άρθρον συμπληρωτικόν και μυστικόν

«Εάν η Οθωμανική Πύλη δεν ήθελε δεχθή εντός διαστήματος ενός μηνός την προβληθησομένην μεσιτείαν, αι Υψηλαί συμφωνούσαι Δυνάμεις, συμβιβάζονται εις τα ακόλουθα μέτρα:

«1). Θέλει δηλοποιηθή από τους εν Κωνσταντινουπόλει αντιπροσώπους των εις την Πύλην, ότι τα δυσάρεστα επακόλουθα και τα δεινά, τα οποία δεικνύονται εις την φανεράν συνθήκην, ως αχώριστα από την κατάστασιν των πραγμάτων, η οποία διαρκεί εις την Ανατολήν κατά τα τελευταία έξι έτη, και της οποίας καταστάσεως το τέλος διά των μέσων, τα οποία εμπορεί να μεταχειρισθή η Υψηλή Πύλη, φαίνεται ακόμη μακράν, υποχρεώνουν τας Υψηλές συμφωνούσας Δυνάμεις να λάβουν άμεσα μέτρα προσεγγίσεως με τους Έλληνας.

»Πρέπει να εννοηθή ότι αυτή η προσέγγις θέλει γείνει διά της συστάσεως εμπορικών σχέσεων με τους Έλληνας, αποστελλομένων προς αυτούς επ' αυτώ τω σκοπώ, και αντιπεμπομένων εκ μέρους αυτών προξένων, καθ' όσον καιρόν ήθελον υπάρχει παρά τοις Έλλησιν αρχαί αρμόδια εις την συντήρησιν παρομοίων σχέσεων.

«2). Εάν εν τω ρηθέντι διαστήματι του ενός μηνός η Πύλη δεν ήθελε δεχθή την ανακωχήν, την προβαλλομένην εις το 1ον άρθρον της φανεράς συνθήκης, ή εάν οι Έλληνες αρνηθώσι την εκτέλεσιν αυτού του άρθρου, αι Υψηλαί συμφωνούσαι Δυνάμεις θέλουν δηλώσει εις εκείνο των διαμαχομένων μερών, το οποίον ήθελεν επιθυμήσει την εξακολούθησιν των εχθροπραξιών, ή και εις τα δύο μέρη, αν ήναι ανάγκη, ότι αι ρηθείσαι Υψηλαί Δυνάμεις έχουν σκοπόν να βάλουν εις πράξιν όλα τα μέσα, τα οποία αι περιστάσεις ημπορούν να υπαγορεύσουν εις την φρόνησίν των, διά να απολαύσουν το άμεσον αποτέλεσμα της ανακωχής, την οποίαν επιθυμούν, προλαμβάνουσαι καθ' όσον δύνανται κάθε σύγκρουσιν μεταξύ των αντιφερομένων μερών και τω όντι, αμέσως μετά την ρηθείσαν δήλωσιν, αι συμφωνούσαι Υψηλαί Δυνάμεις θέλουν μεταχειρισθή συμφώνως όλα των τα μέσα διά την εκτέλεσιν τούτου του σκοπού, χωρίς όμως να πάρουν οποιονδήποτε μέρος εις τας μεταξύ των δύο διαφερομένων μερών εχθροπραξίας.

«Επομένως αι Υψηλαί συμφωνούσαι δυνάμεις αμέσως μετά την υπογραφήν του παρόντος συμπληρωτικού και μυστικού άρθρου, θέλουν πέμψει οδηγίας συμπτωματικάς συμφώνους με όσα κατά πρόβλεψιν εσυμφωνήθησαν, προς τους Ναυάρχους τους κυβερνώντας τους στόλους των εις τας θαλάσσας της Ανατολής.

»3). Τελευταίον, εάν, εναντίον πάσης προσδοκίας, αυτά τα μέτρα δεν ήθελον αρκέσει εις το να κάμουν την Οθωμανικήν Πύλην να δεχθή τα προβλήματα των Υψηλών συμφωνουσών Δυνάμεων, ή εάν πάλιν οι Έλληνες απορρίψουν τας υπέρ αυτών συμφωνίας, τας γενομένας εις την σημερινήν συνθήκην, αι Υψηλαί Δυνάμεις ουχ ήττον θέλουν εξακολουθήσει το έργον της ειρηνοποιήσεως επάνω εις τας μεταξύ Αυτών συμφωνηθείσας βάσεις, και κατά συνέπειαν δίδουν από του νυν την άδειαν εις τους αμοιβαίους εν Λονδίνω Αντιπροσώπους των, να συζητήσουν και προσδιορίσουν τα μετά ταύτα μέτρα, εις τα οποία εμπορεί να γείνη χρεία να καταφύγουν.

»Το παρόν συμπληρωτικό και μυστικό άρθρον, θέλει έχει την αυτήν ισχύν, ως αν ήτο κατακεχωρημένον κατά λέξιν εις την σημερινήν Συνθήκην· θέλει δε επικυρωθή, και αι επικυρώσεις του θέλουν αλλαχθή συγχρόνως μετά της ρηθείσης συνθήκης.

»Εις πίστωσιν τούτων οι αμοιβαίως οι πληρεξούσιοι υπέγραψαν και εσφράγισαν αυτό».

Εγράφη εν Λονδίνω, την 6 Ιουλίου 1827

(υπογρ.) ΔΥΔΛΕΥ, ΠΡΙΓΚΗΨ ΠΟΛΙΓΝΑΚ, ΛΙΒΕΝ

Τοιαύτη ήτο η προσωρινή σωτηριώδης διά την Ελλάδα συνθήκη της 24)6 Ιουλίου 1827, δυνάμει της οποίας αι τρεις ευεργέτιδες δυνάμεις Ρωσία, Γαλλία και Αγγλία απέστειλαν τελεσίγραφον προς την Τουρκίαν προσκαλούσαι αυτήν εις την μετά των Ελλήνων ανακωχήν πολέμου.

Αλλά το περί τούτου επιδοθέν αυτή τελεσίγραφον η Πύλη ουδ' απαντήσεως ηξίωσε, και μικρόν μετά ταύτα νέος Αιγυπτιακός στόλος εξ ογδοήκοντα και εννέα πλοίων απεβίβασε 5,000 ανδρών εις Πελοπόννησον, ίνα δι' αυτών κατενεχθή το τελευταίον κατά της Ελληνικής επαναστάσεως τραύμα. Εν τω μεταξύ όμως, 2)14 Απριλίου 1827, η εν Τροιζήνι Τρίτη Εθνική Συνέλευσις εξέλεξε τον Ιωάννην Α. Καποδίστριαν *Κυβερνήτην της Ελλάδος*²⁶ διά του υπ' αριθμόν ΣΤ' ψηφίσματος αυτής ως εξής:

Αριθμός ΣΤ'.

>Η Γενική Τρίτη των Ελλήνων Συνέλευσις

Θεωρούσα ότι η υψηλή επιστήμη του κυβερνάν την πολιτείαν και φέρειν προς ευδαιμονίαν τα έθνη, η εξωτερική και εσωτερική πολιτική, απαιτεί πολλήν πείραν και πολλά φώτα, τα οποία ο βάρβαρος Οθωμανός δεν επέτρεψε ποτέ εις τους Έλληνας.

Θεωρούσα ότι απαιτείται επί κεφαλής της Ελληνικής πολιτείας ο κατά πράξιν και θεωρείαν πολιτικός Έλλην διά να την κυβερνήση κατά τον σκοπόν της πολιτικής κοινωνίας

Ψηφίζει:

Α'. Ο Κόμης Ιωάννης Καποδίστριας εκλέγεται παρά της συνελεύσεως ταύτης, εν ονόματι του Ελληνικού Έθνους, *Κυβερνήτης της Ελλάδος* και εμπιστεύεται την νομοτελεστικήν αυτής εξουσίαν.

Β'. Ως τοιούτος θέλει κυβερνήσει την Ελληνικήν πολιτείαν κατά τους καθεστώτας νόμους.

Γ. Η διάρκεια της επιτροπείας παρά του έθνους εις αυτόν εξουσίας προσδιορίζεται *διά επτά χρόνους*, αρχομένους από της σήμερον.

Δ'. Να ειδοποιηθή δι' έγγραφου ενυπογράφου από όλους τους πληρεξουσίου του έθνους προσκαλούμενος να έλθη εις την πατρίδα διά να αναλάβη τας ηνίας της Κυβερνήσεως.

Ε'. Διορίζεται τριμελής επιτροπή γνωριζομένη υπό το όνομα *η αντικυβερνητική επιτροπή*²⁷ διά να κυβερνήση την Ελλάδα εν απουσία του και θέλει παύσει άμα φθάση ο Κυβερνήτης εις την Ελλάδα.

²⁶ Ήδη από του 1824 εκλήθη επισήμως ο Καποδίστριας υπό του προέδρου του Εκτελεστικού Π. Μαυρομιχάλη εις Ελλάδα όπως συντελέση εις την κοινήν σωτηρίαν, αλλ' απειποιήθη ειπών ότι δεν επέτρεπετο αυτό να λάβη μέρος εν τοις πράγμασι της Ελλάδος, εν όσο ο αυτοκράτωρ της Ρωσίας δεν απεδέχετο την από του υπουργού παραίτησιν αυτού· (Ιδέ το από 1 Ιανουαρίου 1824 έγγραφον του Π. Μαυρομιχάλη και την από 12 Δεκεμβρίου 1825 απάντησιν του Καποδιστρίου εν τω Δ' τόμω των Επιστολών αυτού σελ. 427).

²⁷ Η λέξις αντικυβερνητική δεν εσήμαινεν εναντίον του Κυβερνήτου, αλλά αντί του Κυβερνήτου αι λέξεις αντιβασιλεύς,

ς'. Το παρόν ψήφισμα να καταχωρηθή εις τον Κώδικα των ψηφισμάτων και κοινοποιηθή διά του τύπου.

Εν Τροιζήνι τη 2 Απριλίου 1827

*Ο Πρόεδρος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΣΣΙΝΗΣ.*

(Έπονται αι υπογραφαί των λοιπών πληρεξουσίων τον αριθμόν 115).²⁸

*(Τ. Σ.) «Ο γραμματεὺς της Συνελεύσεως
Ν. Σπηλιάδης*

Ὡς εκ του άνω ψηφίσματος της Εθνοσυνελεύσεως, εμφανίζεται, ο Ιωάννης Καποδίστριας θεωρήθη ως ο μόνος Έλλην ο δυνάμενος να κυβερνήση χρηστώς το έθνος, ούτινος ετάχθη κυβερνήτης, εφ' ώ και μετά έξ ημέρας παρέσχεν αυτώ την πληρεξουσιότητα να συνάψη μετά του εξωτερικού δάνειον· διότι ο τότε πόλεμος είχεν εξ ολοκλήρου εξαντλήσει το έθνος χρηματικώς. Το ψήφισμα δε δι' ου επληρεξουσιοδοτείτο ο κυβερνήτης είχεν ώδε:

Αριθμός ΙΒ'.

Η εθνική τρίτη των Ελλήνων Συνέλευσις

Θεωρούσα ότι ο πόλεμος απαιτεί χρήματα διά να ευτυχήση·

Θεωρούσα ότι το έθνος ένεκα των εκ του πολέμου δεινών δεν έχει κατά το παρόν πόρον χρημάτων εσωτερικώς ανάλογον των επειγουσών αναγκών της πατρίδος·

Θεωρούσα ότι διά τα έξοδα του πολέμου έχει ανάγκην από δάνειον εξωτερικόν.

Ψηφίζει:

Α'. Το Ελληνικόν έθνος ανοίγει και δέχεται μέχρι πέντε μιλλιουνίων διστήλων ταλλήρων πραγματικών ήτοι εκκαθαρισμένων δι' υποθήκης της εθνικής γης προς ασφάλειαν των δανειστών.

Β'. Επιτρέπεται η πληρεξουσιότης προς τον Κυβερνήτην της Ελλάδος κόμητα Ιωάννην Καποδίστριαν να πραγματευθή, όθεν κρίνει συμφερότερον, το τρίτον τούτο δάνειον²⁹ άνευ ζημίας των δανειστών του Α' και Β' δανείου, καθόσον αποβλέπει το δικαίωμα της υποθήκης επάνω εις την εθνικήν γην της Ελλάδος.

Γ'. Ανατίθεται εις τον πατριωτισμόν του Κυβερνήτου ο τρόπος των συμφωνιών του τρίτου τούτου δανείου.

Δ'. Από το τρίτον δάνειον θέλει πληρόνει τον τόκον των δύο προλαβόντων δανείων.

Ε'. Το παρόν ψήφισμα να καταχωρηθή εις τον κώδικα των ψηφισμάτων και κοινοποιηθή διά του τύπου.

αντιβασιλεία κτλ. Επίσης βραδύτερον (Δεκέμβριος του 1831) ο Κωλέττης ίδρυσεν εν Περαχώρα την αντισυνταγματικήν (= αντί της συνταγματικής).

²⁸ Ιδέ Ανδρέου Ζ. Μάμουκα, Τα κατά την Αναγέννησιν της Ελλάδος, τόμ. Θ', σελ. 97-98. Ο Βρετός εν τη Notice Biographique, τόμ. Α', σελ. 77, αναγράφει ότι πάντες οι πληρεξούσιοι υπέγραψαν πλην των της Έδρας και των Σπετσών. Πρβλ. και το έργον του ανωνύμου: Renseignements sur la Grèce, Paris 1833, Κεφ. IV.

²⁹ Τα δύο άλλα ήσαν το του 1824 και το του 1825.

Εξεδόθη τη 8 Απριλίου, εν Τροιζήνι

Ο Πρόεδρος

ΓΕΩΓΙΟΣ ΣΙΣΙΝΗΣ

(Έπονται αι υπογραφαί των λοιπών πληρεξουσίων τον αριθμόν 104)

(Τ. Σ.) Ο γραμματεὺς της Συνελεύσεως

Ν. Σπηλιάδης

Κατά τον Βρετόν, ο Καποδίστριας, παρά τας δύο ταύτας ακαταμαχήτους ενδείξεις και τας δύο ταύτας επισήμους μαρτυρίας εμπιστοσύνης, ήν το Ελληνικόν έθνος παρέσχεν αυτό διά των ψηφισμάτων, εφάνη ενδοιάζων αν έπρεπε να αποδεχθή ή να αρνηθή την υψίστην θέσιν εις ήν το έθνος εκάλεσεν αυτόν. Αλλ' ο τοιούτος αυτού ενδοιασμός προήρχετο εκ της πλήρους γνώσεως της αθλίας καταστάσεως εν ή διετέλει η Ελλάς, καταστάσεως, ήν προυκάλεσαν οι οióμενοι είναι αναγεννήτορες αυτής. Προς τούτοις δε έβλεπε και την αβεβαιότητα και αδιαφορίαν σχεδόν των μεγάλων ανακτοβουλιών της Ευρώπης ως προς το Ελληνικόν ζήτημα· διότι εισέτι δεν είχεν υπογραφή η σύμβαισις του Λονδίνου υπό της Γαλλίας, Ρωσίας και Αγγλίας (24]6 Ιουλίου 1827), η αβεβαιότης εβασίλευεν επί των Ελληνικών πραγμάτων, ο δε ορίζων της Ελλάδος ην κεκαλυμμένος υπό πυκνοτάτων νεφών επαπειλούντων ισχυράν καταιγίδα. Διότι μεθ' όλων την υπό της εν Τροιζήνι Εθνοσυνελεύσεως εκλογήν του Καποδιστρίου, μετά την διάλυσιν αυτής, η συμμορία των ολίγων εκείνων, οίτινες δεν επεθύμουν να έχωσιν επί κεφαλής τον Καποδίστριαν ουχί δι' άλλον λόγον ειμή μόνον διότι, του Καποδιστρίου ερχομένου εις Ελλάδα, δεν ήθελον έχει πλέον την ήν είχαν επιρροήν εν τοις λαοίς της Ελλάδος, τα πάντα μετήλθον όπως την του κυβερνήτου εκλογήν ματαιώσωσιν, επί τούτω δε προσελκύσωσι, διά παντός μέσου, τους ισχύοντας τότε εκ των Ελλήνων και δι' αυτών να καταλύσωσι τα ήδη υπό του έθνους καλώς πεπραγμένα. Είς μάλιστα των βουλευτών της μερίδος αυτών ετόλμησεν εν μέση τη Βουλή να μέμψηται της *αντικυβερνητικής επιτροπής* επί ανυπάρκτοις καταχρήσεσιν εθνικών πραγμάτων και επεκαλείτο την Βουλήν όπως ενεργήση ανακρίσεις επί των καταγγελλομένων. Ταύτα δε λέγων ο υποβεβλημένος εκείνος βουλευτής είχεν εν νω να ζητήση την κατάργησιν της υπό της εθνικής πλειονοψηφίας δημιουργηθείσης Αντικυβερνητικής Επιτροπής, και ταύτης τελεσθείσης τον διορισμόν νέας εκ του αντικαποδιστριάκου κόμματος αντικυβερνητικής επιτροπής, ήτις συγκαλούσα νέαν Εθνικήν Συνέλευσιν να ζητήση την κατάργησιν του ΣΤ' ψηφίσματος της εν Τροιζήνι Εθνοσυνελεύσεως, δι' ου ο Καποδίστριας εξελέγετο επί επταετίαν Κυβερνήτης της Ελλάδος. Ευτυχώς όμως το βουλευτικόν σώμα, ού προϊστάτο ανήρ ευθύφρων και πατριώτης ο *Νικόλαος Ρενιέρης*, απέρριψε περιφρονητικώς την πρότασιν εκείνην και ούτως εματαιώθησαν ολοσχερώς τα αντεθνικά σχέδια της αντιπολιτεύσεως ζητησάσης προς στιγμήν να γεννήση τους εσωτερικούς σπαραγμούς, οίτινες καθ' όλον τον αγώνα ελυμαίνοντο την Ελλάδα.

Εν τούτοις ο Καποδίστριας μόλις μαθών εν Παρισίους εξωδίκως τον εαυτού διορισμόν, αμέσως έσπευσε να αναχωρήση εις Πετρούπολιν, όπως, ως λέγει ο βιογράφος αυτού Στούρτσας³⁰, ίδη τον τάφον του Αλεξάνδρου, συγχαρή τω νέω Τσάρω και εκφράση ελπίδας και φόβους αυτού περί της Ελλάδος, ής τινος αι τύχαι είπερ ποτέ και άλλοτε νυν αυτό εναπέκειντο. Καθ' οδόν διήλθε διά Φράγκφουρτ (1 Μαΐου 1817), και εκείθεν διά Βείμαρ όπως ίδη τον φίλον και συναγωνιστήν ιππότην Στάιν. Εκ Βείμαρ μετέβη εις Βερολίνον και εκείθεν εις Πετρούπολιν. Άμα τη αφίξει απουσιάζοντος του Νικολάου εις περιοδείαν, επεσκέψατο το μέγαρον Πετρο – Παυλόφσκη, εν ώ εθάπτοντο οι Τσάροι της Ρωσίας και έχυσε δάκρυα θαλερά επί του τάφου του ευεργέτου αυτού Αλεξάνδρου του Α'. Μετ' ολίγον δε καταφθάς εις την πρωτεύουσαν ο Τσάρος Νικόλαος εδέξατο τον Καποδίστριαν, τον πιστόν και αφωσιωμένον υπουργόν του αδελφού, μετά μεγάλης χαράς και πολλών τιμών.

Επίσης μετ' ιδιαιτέρας χαράς είδον αυτόν και τα άλλα μέλη της αυτοκρατορικής οικογενείας και ιδίως η πρώην αυτοκράτειρα, ήτις και εξώρκισεν αυτόν λέγουσα: *«Μη διά το όνομα Θεού υπάγητε εις την Ελλάδα, κύριε κόμη, διότι ηδύναντο εκεί να αποπειραθώσι κατά της ζωής σας. Σεις δε γνωρίζετε με ποίον τρόπον οι Έλληνες κατατρώγουσιν αλλήλους διά την επιθυμίαν του να εξουσιάζωσι πάντες, αλλά να μη υποτάσσεται ουδείς»*. Εις ταύτα όμως ο Καποδίστριας απεκρίθη τα εξής: *«Κυρία, εάν εγώ αρνηθώ και η Ελλάς καταπέση, τι θα είπωσι περί εμού; Ιδού ο ανήρ ο οποίος ηδύνατο να την σώση ο οποίος προετίμησεν επιφανή θέσιν εις την Ρωσίαν της σωτηρίας της πατρίδος του, η οποία και εχάθη.. Άλλως τε, Κυρία μου, καθώς αφιέρωσα την νεότητά μου εις την υπηρεσίαν του ενδόξου ευεργέτου μου μακαρίτου υιού της Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητός Σας, ομοίως δύναμαι κάλλιστα να προσφέρω εις την Ελλάδα θυσίαν το γηραλέον σώμα μου»*. Οι λόγοι της αυτοκράτειρας προφητικώ τινι τρόπω επηλήθευσαν δυστυχώς.

Εν Πετρούπολει μένων έλαβε διά του αδελφού αυτού Βιάρου Καποδιστρίου αντίγραφα των ψηφισμάτων της εν Τροιζήνι Γ' εθνικής συνελεύσεως, ολίγω δε βραδύτερον επισήμως και παρ' αυτής της Εθνοσυνελεύσεως. Καθ' εκάστην σχεδόν εν Πετρούπολει μένων ο Έλλην διπλωμάτης εγένετο αντικείμενον ιδιαιτέρων προκλήσεων εν τοις ανακτόροις, κατά δε την πέμπτην συνέντευξιν μετά του αυτοκράτορος Νικολάου ζητήσας επιμόνως την από της ρωσικής υπηρεσίας παραίτησιν, άνευ της οποίας αδύνατον ην αυτό να τηρήση ανεπηρέαστον την εν Ελλάδι νέαν θέσιν, έλαβεν αυτήν διά αυτοκρατορικού Ουκαζίου (διατάγματος), όπερ ο Τσάρος απηύθυνε προς την *διευθύνουσαν Γερουσίαν*, ίνα καταστήση αυτήν επισημοτέραν, ήτις και εδημοσίευσεν αυτήν εν τη *Εφημερίδι της Ρωσικής Κυβερνήσεως* ως εξής:

Τσαρσκοέσελο, τη 12 Ιουλίου 1827

«Καθ' ήν εξέφρασε προς Ημάς ευχήν ο ιδιαίτερος Ημών σύμβουλος κόμης Καποδίστριας ηυδοκήσαμεν να δώσωμεν αυτό την από της Ημετέρας υπηρεσίας πλήρη και τελείαν παραίτησιν. Είναι ευχάριστον Ημίν να εκφράσωμεν αυτό, επί τη ευκαιρία ταύτη, πάσαν Ημών την ευγνωμοσύνην διά τον πεφωτισμένον ζήλον μεθ' ού εξεπλήρωσε τα χρέη αυτού, διά την προς τα συμφέροντα και την δόξαν της Ρωσίας αφοσίωσιν αυτού και διά την αγάπην προς το σεβαστόν πρόσωπον του αγαπητού ημών αδελφού αοιδίμου αυτοκράτορος Αλεξάνδρου, ού η μνήμη είναι ένδοξος, ούτινος πάντοτε εδικαίωσε την προς αυτόν εμπιστοσύνην.

»Ευδοκούμεν δε να διαβεβαιώσωμεν αυτόν περί της προς αυτόν αμετατρέπτου Ημών ευμενείας.

*»Υπεγράφη ίδια χειρί της Α. Α. Μεγαλειότητος
ΝΙΚΟΛΑΟΣ.*

³⁰ Ιδέ Πρόλογον του Α' τόμου των Επιστολών του Καποδιστρίου, Γενεύη 1839.

Ο αυτοκράτωρ συν τη αποδοχή της από της ρωσικής υπηρεσίας παραιτήσεως του Έλληνο διπλωμάτου ηυδόκησε να απονείμη αυτό σύνταξιν ισόβιον εξ 60,000 φράγκων, αλλ' ο αγέρωχος Καποδίστριας φρονίμως σκεπτόμενος απειποιήθη αυτήν θέλων να έχη πλήρη την από της ρωσικής επιρροής ανεξαρτησίαν και ο Νικόλαος θαυμάσας την αφιλοχρηματίαν του ανδρός εδικαίωσεν αυτόν. Ούτω λοιπόν ο Καποδίστριας ανεγνωρίσθη υπό της ευεργέτιδος Ρωσίας ως κυβερνήτης της Ελλάδος, τούτ' αυτό δε έπραξαν και τα ανακτοβούλια των Παρισίων και του Λονδίνου. Πολλά δε και επανειλημμένως λαλήσας προς τον αυτοκράτορα περί της μελλούσης πορείας αυτού, υπέβαλεν, επί τέλους, αυτό και *Υπόμνημα* σπουδαίον και πειστικόν, δι' ού περιγράφων την τότε κατάστασιν της Ελλάδος και τας περί αυτής αντιζηλίας των Δυνάμεων, στέργει μεν την παραχωρηθείσαν ημιανεξαρτησίαν, αλλ' αν οι Έλληνες, λέγει, «λάβουν καί τινες βοηθείας, εξ ών σκεπάζοντες τας πικροτέρας των στερήσεις, θέλουσιν εισαγάγει τάξιν τινά και εις την διοίκησιν και οικονομίαν των. Αν τούτο όμως στερηθώ το καταπειστικώτατον μέσον, άμα ασθενώς υποκρατούμενος επί του τόπου, ίσως οι Έλληνες δεν μοι δώσωσιν ήν θέλω τους ζητήσαι πληρεξουσιότητα και παρασυρόμενοι από παραινέσεις ξένας της πολιτικής των επεμβαινουσών αυλών, ίσως και επιμείνωσιν εις το της παντελούς ανεξαρτησίας των. Τούτου γενομένου, η απόφασίς μου θέλει είσθαι, ή μάλλον ήδη και είναι, να μη λάβω ουδέν μέρος εις τα πράγματά των, αλλά ν' αποτρέξω εις την εστίαν μου κατά την γενέθλιον γην, και προβλέπων αναπολείπτους συμφοράς, ν' αρκεσθώ εις εκπλήρωσιν των καθηκόντων της θρησκείας και της φιλανθρωπίας περί το εσόμενον πλήθος των δυστυχών.

»Και ικετεύω την Υ. Μεγαλειότητα, ν' αποδεχθή την παρούσαν ανομολόγησιν, και να πιστεύση ότι ουδέποτε θέλω από ταχθή από τα εν αυτή. Εγώ δε μετά του φόρου της αϊδίου ευγνωμοσύνης μου επί ταις ευεργεσίαις Αυτής, συντάττω και τον του βαθυτάτου σεβασμού μεθ' ού ειμί κτλ.»³¹

Το έγγραφον τούτο, δημοσιευθέν βραδύτερον, και περιέχον παράγραφον, δι' ής διακηρύττει ότι σκοπός και αγών του μέλλοντος βίου αυτού έσεται το ευγνωμονείν, αλλά δικαιώσαι συνάμα την εμπιστοσύνην των Ελλήνων, το υπόμνημα, λέγομεν, τούτο εσχολίασαν ουχί ορθώς διάφοροι συγγραφείς, ών προεξάρχει ο Γερβίνος³², ισχυριζόμενος, ότι δι' αυτού ο Καποδίστριας τη μεν Ρωσία ωμολόγει τρόπον τινά όρκον πίστεως εις τα ρωσικά συμφέροντα, εαυτώ δε εξησφάλιζεν ηγεμονίαν, συγκεκριμένην μεν εκ της Πελοποννήσου καί τινων νήσων, εξαρτωμένην δε από της Τουρκίας, ώσπερ η Σερβία, η Μολδαυία και η Βλαχία, και ουδέν μέλλον έχουσαν. Αλλ' ο Γερβίνος φωράται ψευδόμενος, ως πας τις αναγνούς το υπόμνημα τούτο δύναται να κρίνη.

Όπως ποτ' αν η, ο Καποδίστριας απήλθε της ρωσικής πρωτευούσης τη 28 Ιουλίου 1827 ουδέν άλλο αποκομίζων εκ Ρωσίας και δι' ουδενός άλλου δεσμού προς αυτήν συνδεόμενος ή διά του της ευγνωμοσύνης, ήν πας τίμιος και χρηστός ανήρ πρέπει να οφείλη προς τους ευεργέτας αυτού. Έκτοτε δε δεν είδε πλέον την πρωτεύουσαν των Τσάρων, την κονίστραν του ενδόξου διπλωματικού σταδίου, δι' ού και την Ελλάδα ετίμησε και εαυτόν εις το απόγειον της δόξης ανεβίβασεν.

Ο Καποδίστριας τη 4 Αυγούστου κατέφθασε και αύθις εις Βερολίνον, ένθα εγένετο δεκτός μετά χαράς υπό της βασιλικής οικογενείας, παρ' ή απήλαυεν ιδιαιτέρας όλως αγάπης. Εντεύθεν δε έγγραψε προς τον εν τη εν Βέιμαρ επαύλει αυτού διαμένοντα στενώτατον αυτού φίλον Στάιν την εξής ωραίαν επιστολήν:

«Εν μέσω ενδείας φοβεράς και συμφορών αναριθμήτων, εν μέσω λαού πεινώντος και υπό της κακοδαιμονίας μαστιζομένου, υπό της οθωμανικής δε ρομφαίας απειλουμένου, μέχρι

³¹ Ιδέ Επιστολάς Καποδιστρίου, ελληνικήν έκδοσιν, Αθήναι 1841, τόμ. Α', σελ. 112-115.

³² Ιδέ G. Gervinus, *Insurrection et regeneration de la Grèce*. Traduction francaise, τόμ. Β', σελ. 681. Τα αυτά επαναλαμβάνει και ο μονογραφίαν ιδίαν περί αυτού γράψας Μένδελσον Βαλθόλδους.

τελείας καταστροφής, και απηλπισμένου να εύρη την δέουσαν βοήθειαν, όπως οδηγηθή εις το πέρας των αγώνων του, υπέρ του οποίου όμως πάσα γενναία ψυχή θα αισθάνεται αιωνίως συμπάθειαν βαθυτάτην, ως μη παύσαντος πώποτε να εμπνέη ζωηρότατον ενδιαφέρον εις όλους τους ανθρώπους, τους συγκινουμένους εκ των ιερών ονομάτων της θρησκείας, της πατρίδος και της ανθρωπότητας, το έργον μου, βεβαίως, θα ήναι δυσχερέστατον. Αν δε τολμώ ν' αποπειραθώ την εκτέλεσίν του, τούτο προέρχεται εκ της συνειδήσεως των εμών καθηκόντων, εκ της σταθεράς θελήσεως του να εκπληρώσω αυτά, και εκ της ελπίδος προσέτι ότι ο Θεός, εν τη δικαιοσύνη και εν τη ευσπλαγχνία του, και οι δυνατοί της γης, εν τη χριστιανική αυτών καλοκαγαθία, δεν θα με αφήσωσιν εγκαταλελειμμένον.»

Εκ Βερολίνου ανεχώρησε και τη 10 του αυτού μηνός έφθασεν εις Χάμβουργ, οπόθεν επιβάς του αγγλικού ατμοπλοίου «*Bo Sölufre*» ανεχώρησεν εις Λονδίνον.

Ενταύθα ήλπιζεν επί την καλοκαγαθίαν του φιλέλληνος πρωθυπουργού της Αγγλίας Γεωργίου Κάνιγγ, δι' ού και μόνου ήλπιζε να νικήση πάντα τα επιπροσθούντα εν τω μέλλοντι σταδίω προσκόμματα· αλλ' εις μάτην. Διότι ο Καποδίστριας κατέφθασεν εις Λονδίνον καθ' ήν ημέραν ενεταφίαζον τον αληθή φιλέλληνα Κάνιγγ! Ο θάνατος αυτού ην καίριον τω κόμητι τραύμα· Μόνον εν τω χρηματιστηρίω η άφιξις του Καποδιστρίου επήνεγκε λαμπρά αποτελέσματα, ως λέγει ο «Χρόνος» του Λονδίνου³³. Η ανωτέρα διπλωματία προσηνέχθη αυτώ ψυχρώς· ο Βέλλιγκτον την αυτήν ετήρησε διαγωγήν ο δε λόρδος Γρέυ δεν έστερξε να ίδη αυτόν. Αλλά την ψυχρότητα πάντων υπερέβαλεν η του βασιλέως της Αγγλίας Γεωργίου του Δ', ως διηγέθη αυτήν αυτοπροσώπως ο Καποδίστριας τω Σπυρίδωνι Τρικούπη: «Φθάσας ο Κυβερνήτης εις Αγγλίαν, εξήτησε να προσκυνήση τον βασιλέα και μετά πολλάς ημέρας αφιχθείς κατά διαταγήν αυτού εις Βινδσώρην, όπου διέτριβεν, εισήχθη εις την πινακοθήκην του παλατίου· μετά πολλήν δε ώραν ηνεώχθη άλλη θύρα, εισήλθεν άνθρωπος υψηλού αναστήματος, ιδιωτικώς και αμελώς ενδεδυμένος, έκλεισε την θύραν και ήρχισε να παρατηρή τας ανακειμένας εικόνας και να προχωρή, όπου ίστατο ο Καποδίστριας. Ούτος και εκ του προσώπου και εκ του αναστήματος επείσθη ότι ήτο ο βασιλεύς, όν είχεν άλλοτε ιδεί, συνοδευών εις Αγγλίαν τον αυτοκράτορα Αλέξανδρον· απορών δ' επί τω παραδόξω τούτω τρόπω της εντεύξεως, ανέμενε το αποβησόμενον όρθιος, άφωνος και ακίνητος. Προχωρών ο βασιλεύς, κατήντησεν, όπου ίστατο ο Καποδίστριας, και ως αν τον συνήντησεν απροσδοκήτως ανεφώνησεν· Ah! vous êtes ici, monsieur le comte! je suis bien aise de vous voir. (Α! είσθε εδώ, κύριε κόμη, είμαι πολύ ευχαριστημένος, διότι σας είδον). Ταύτα είπε και μηδ' απάντησιν αναμείνας απεχαιρέτησεν, απεμακρύνθη ησύχως, παρατηρών τας λοιπάς εικόνας και εξήλθε, δι' ής είχεν εισέλθει θύρας· τούτου γενομένου ήνοιξε τις την θύραν, δι' ής εισήχθη ο Καποδίστριας, και τον προέπεμψεν εις την άμαξάν του, ως λαβούσης χώραν της μετά του βασιλέως συνεντεύξεώς του. Ο τρόπος ούτος εξεικόνισεν αποχρώντως την διάθεσιν της αγγλικής κυβερνήσεως προς τον Κυβερνήτην της Ελλάδος»³⁴.

Τούτο και μόνον είναι, καθ' ημάς, ικανόν να δείξη το μέγεθος της αφοσιώσεως του Καποδιστρίου εις τα συμφέροντα της Πατρίδος του· διότι διπλωμάτης οξυδερκής οίος εχρημάτισεν εφ' άπαντα αυτού τον βίον, ο Καποδίστριας δεν ήτο δυνατόν να μη ηγνόησε την έννοιαν της υποδοχής εκ μέρους του Γεωργίου Α'. Εγίνωσκε, λοιπόν, άριστα ο Καποδίστριας τα τε αίτια και τα αποτελέσματα της τοιαύτης υποδοχής· αλλά χάριν της πατρίδος εγένετο εκούσιον θύμα και ήχθη ως πρόβατον επί σφαγήν³⁵. Περιττόν ίσως δεν είναι να προσθέσωμεν, ότι και εν Αγγλία υποσχέσεις μόνον έλαβεν, αλλ' ουδέν ούτε περί δανείου, ούτε περί άλλης βοηθείας χρηματικής κατώρθωσεν.

³³ Ιδέ το φύλλον της 6 Αύγουστου 1827. The arrival of Cont Kapodistrias led to some inquiry after Greek loans which rose about 4 per cent, leaving of at 15)4.

³⁴ Ιδέ Ιστορίαν Ελληνικής επαναστάσεως Σ. Τρικούπη, τόμ. δ' σελ. 534.

³⁵ Ο Καποδίστριας εν Λονδίνο μένων είδε και τον ψυχorraγούντα, είτα αποθανόντα, τη 14 Σεπτεμβρίου, επιστήθιον φίλον και ποιητή Ούγον Φώσκολον περί τούτου Ugo Foscolo, Epistolario Firenze. Le Momier τόμ. Β' σελ. 401 και Γ' σελ. 270.

Η τοιαύτη δυσαρέσκεια των Άγγλων κατά του κυβερνήτου Καποδιστρίου παραχωρήσαντος υπό την προστασίαν αυτών κατά το 1814 την Επτάνησον, περί ού έγραφεν ο «Χρόνος» του Λονδίνου της 23 Αυγούστου 1830: «Εδέχθημεν την προστασίαν της Επτανήσου τη αιτήσει ενός Ρώσου υπουργού, καταγωγήν έχοντος ελληνικήν» προήρχετο εκ της μη εκλογής του Λεοπόλδου, όν η Αγγλία εξήτει, και εκ της αποδοχής του Καποδιστρίου του τίτλου: *Κυβερνήτου της Ελλάδος*, δι' ού κατέστρεψε τα αγγλικά σχέδια.

Εκ Λονδίνου απηύθυνεν ο Καποδίστριας και τα πρώτα αυτού έγγραφα προς τον πρόεδρον της Εθνοσυνελεύσεως Γεώργιον Σισσίνην και τον πρόεδρον της προσωρινής Κυβερνήσεως, έχοντα ώδε:

Προς τον Πρόεδρον της Εθνικής Συνελεύσεως

Εν Λ ο ν δ ί ν ω, την 11]23 Αυγούστου 1827

Κύριε!

»Ενώ ητοιμαζόμην ν' αναχωρήσω εκ της ρωσικής πρωτευούσης, έλαβον, διά του αδελφού μου την διακοίνωσιν της Υμετέρας Εξοχότητος και των πληρεξουσίων του έθνους, δι' ής μ' εγνωστοποιήθησαν δύο ψηφίσματα, το μεν περί της εκλογής εμού, ως προέδρου της ελληνικής κυβερνήσεως, το δε περί της διδομένης εις εμέ πληρεξουσιότητος, όπως διαπραγματευθώ εθνικόν δάνειον.

»Από του Μαΐου, άμα αφίχθην εις Πετρούπολιν, εφημερίδες και ιδιωτικάί επιστολαί μ' έκαμαν γνωστήν την τοσούτον κολακευτικήν και τοσούτον επίσημον διαβεβαίωσιν της εθνικής προς εμέ εμπιστοσύνης.

»Δεν θέλω κάμει λόγον προς την Υμετέραν Εξοχότητα και προς τους συναδέλφους υμών, ούτε περί των αισθημάτων εξ ών εμπνέομαι, υπ' όψει έχων τα περί ών ο λόγος ψηφίσματα, ούτε περί των ευχών ας απευθύνω προς τον Έψιστον όπως επιδαψιλεύση και προς Υμάς, και προς εμέ επίσης, την δύναμιν, ίνα φθάσωμεν εις τον σκοπόν των μακρών και αιμοφύρτων θυσιών, εις άς το Ελληνικόν έθνος υπεβλήθη, και υποβάλλεται ήδη, επί τη ελπίδι της απολυτρώσεώς του.

»Θέλω λοιπόν περιορισθή, σήμεραν, να Σας δώσω λόγον των μέχρι τούδε μικρών μου προσπαθειών, συγχρόνως δε και το μέτρον της εις το μέλλον πλήρους αφοσιώσεώς μου.

»Πληροφορηθείς την καταστροφήν των Αθηνών, τας χρηματικάς δυσχερείας της προσωρινής κυβερνήσεως, και την θλιβεράν ανάγκην εις την οποίαν ευρέθη αύτη όπως ζητήση την συνομολόγησιν δανείου, εν Επτανήσω, ικανού μόνον διά τινας ημέρας, έσπευσα, αντί πάσης απαντήσεως, ν' αποστείλω προς τον αδελφόν μου μέρος της μετριωτάτης περιουσίας μου, και τον παρήγγειλα να λάβη μετοχήν εις το δάνειον αυτό, αν τω όντι εγένετο, άλλως, να καταθέση, εις τας χείρας της προσωρινής κυβερνήσεως, δύο χιλιάδας λίρας στερλίνας. Συγχρόνως κατέφυγα προς τους εν τη αλλοδαπή πλουσίους ομογενείς, παρακαλέσας αυτούς ν' ακολουθήσωσι το παράδειγμα τούτο, και συντρέξωσι και αυτοί το κατά δύναμιν.

»Η προσπάθειά μου αύτη έτυχε, και η προσωρινή κυβέρνησις θα ευκολυνθεί ούτω, επί του παρόντος, προς θεραπείαν των μάλλον κατεπειγουσών αναγκών. Είπον επί του παρόντος, διότι ελπίζω, τη βοήθεια του Θεού και της συνέσεως υμών, το ημέτερον έθνος να λάβη ταχέως άλλην τινά ισχυροτέραν βοήθειαν.

»Κατά την ενεστώσαν των πραγμάτων κατάστασιν, η βοήθεια αυτή, διά να κατασταθεί ζωτική, δέον να έχη διπλούν σκοπόν. Δέον να εξαγάξη την Ελλάδα εκ της ολεθρίας απομονώσεώς της, και προσέτι να θέση αυτήν εις συνάφειαν μετά των κυριωτέρων ευρωπαϊκών Δυνάμεων. Δέον η ισχυροτέρα αυτή βοήθεια να προμηθεύση εις αυτήν τα μέσα

της υπάρξεως και της υπερασπίσεως, μέχρις ότου η κυβέρνησις δυνηθή να αποκαταστήση τάξιν τινά εν τη διοικήσει του έθνους, και ευρεθή τούτο εις κατάστασιν να επαρκή αφ' εαυτού εις τας ανάγκας του.

»Διά τούτο, εξαιρετικώς επεμελήθην τα μέγιστα ταύτα συμφέροντα, και θα εξακολουθήσω επιμελούμενος αυτά. Ένεκα δε τούτου, προτού αφιχθώ αυτόθι, θεωρώ αναγκαίον να διέλθω και εκ Παρισίων.

»Αν η Θεία Πρόνοια ευλογήση, και εις το μέλλον, τας προσπαθείας μου, τολμώ να ελπίσω ότι θα δυνηθώ να Σας παράσχω παρηγορίαν τινά, το δε έθνος, πιστεύω, δεν θα μου αρνηθή την εξουσίαν εκείνην, την οποίαν θα του ζητήσω, όπως κανονισθώσιν, εν τη νομίμω ενασκήσει των προταθέντων μοι σπουδαιωτάτων καθηκόντων όλα τα συνδιαλλακτικά μέτρα μετά των ευρωπαϊκών Αυλών, αίτινες θα παρέμβωσιν υπέρ της εθνικής σωτηρίας.

»Ουδέ στιγμὴν μίαν θ' αφήσω να παρέλθῃ άπρακτος. Από την εις την άλλην ημέραν, μπορεί ν' αποφασισθῇ περί της Ελλάδος το μέγα ζήτημα της ζωής ή του θανάτου. Τι θα γίνη μόνος ο Θεός το γνωρίζει. Αλλ' ας μην αποκρύψωμεν, κύριοι, ότι από υμᾶς εξαρτάται να έλθωσιν αι περιστάσεις ευνοϊκαί υπέρ του έθνους· και θα έλθωσιν (εστέ βεβαιότατοι περί τούτου), αν, ακλόνητοι μένοντες επί των αμεταβλήτων αρχών της αγίας ημών θρησκείας εργασθήτε εν σύμπνοια, και εν αγαθοπιστία εις το έργον της κοινής σωτηρίας, οι μεν εξ υμών φέροντες τα όπλα, όχι μόνον μετ' αφοσιώσεως και ανδρίας, αλλά και μετά αυστηράς πειθαρχίας εις τας διαταγὰς των ανωτέρων σας, οι δε διοικούντες τον τρόπον υπέρ του τόπου και όχι υπέρ ή κατά των δείνα συμφερόντων.

» Ενταύθα, κύριοι, παύω τον λόγον, αφίνων εις την υμετέραν σύνεσιν και εις την φιλοπατρίαν σας την φροντίδα του να καταμετρήσητε την μεγίστην ευθύνην την βαρύνουσαν τας υμετέρας κεφαλὰς. Θεωρώ δε τιμήν το να συμμερισθώ μαζί σας την ευθύνην ταύτην, αλλά δεν διστάζω παντάπασι να επαναλάβω και ενταύθα ότι αδύνατον μου είναι να συμμερισθώ αυτήν προτού με ακούσετε, και προτού συγκατατεθήτε να μοι δώσετε όλην σας την εμπιστοσύνην, την οποίαν αισθάνομαι την ανάγκην να εμπνεύσω εις τας καρδίας σας.

«Μετά των διαπύρων ευχών μου, δεχθήτε την διαβεβαίωσιν της εξαιρέτου μου υπολήψεως.

Αυθημερόν δε έγραψε και προς τον πρόεδρον της προσωρινής κυβερνήσεως τάδε:

Προς τον Πρόεδρον της προσωρινής κυβερνήσεως της Ελλάδος

Εν Λονδίνω, την 14]26 Αυγ. 1827

Κύριε!

«Δεν ηδυνάμην ν' απαντήσω πληρέστερον εις την επιστολήν, ήν η Υμ. Εξοχότης μ' έκαμε την τιμήν να με διευθύνη, παρά μεταβιβάζων προς υμᾶς ανοικτήν, την προς τον Πρόεδρον της εθνικής συνελεύσεως σημερινήν επιστολήν μου.

Μακρυτέρας εξηγήσεις δεν θα προήγαγον επί τα πρόσω το έργον υπέρ της τελέσεως του οποίου οφείλομεν να μεταχειρισθώμεν και όλον τον χρόνον μας και όλες τας προσπαθείας μας.

Ας εργασθώμεν υπέρ του ενδόξου αυτού έργου. Ας εργασθώμεν εν αγαθή πίστει, μετ' αφιλοκερδείας, συμπνοίας και συνέσεως. Η κοινή αυτή υποχρέωσις είναι η πρωτίστη των ιδικών μας υποχρεώσεων, και αν ο Θεός μεθ' ημών, η πατρίς θα σωθή.

Μετά την εις την Ελλάδα άφιξίν μου, διαφυλάττομαι να κάμω τη Υμετέρα Εξοχότητι γνωστοποιήσεις υψίστου συμφέροντος, συνοψιζούσας το μέλλον, και, κατά τας ελπίδας μου, την σωτηρίαν της ημετέρας πατρίδος.»

Αι επιστολαί αύται, της εθνοσυνελεύσεως διαλυθείσης ήδη, μετά χαράς ανεγνώσθησαν εν τη Βουλή και προυξένησαν μεγίστην παρηγορίαν και διεβεβαίωσαν περί της προσεχούς αφίξεως του Κυβερνήτου, περί του οποίου τινές διέδιδον ότι δεν απεδέξατο την υψηλήν της πατρίδος πρόσκλησιν. Εκ της πρώτης μάλιστα επιστολής μανθάνομεν ότι το εκ της πωλήσεως των επίπλων αυτού ποσόν εις 2,000 λιρών αγγλικών ανερχόμενον απέστειλε προς τον εν Κερκύρα διαμένοντα αδελφόν Βιάρον όπως εγχειρίση αυτάς τη προσωρινή κυβερνήσει και ότι έγγραψε προς τους εν τω εξωτερικώ (Μόσχαν, Οδησσόν, Λιβόρνον, Τεργέστην και Βενετίαν) Έλληνας, οίτινες έπεμψαν εις Ελλάδα περί τας 100,000 φράγκων, όπως επαρκέσωσιν εις τας πρώτας ανάγκας της πατρίδος, την *αντικυβερνητικήν επιτροπήν* της οποίας διαβεβαίωσεν ότι προσεχώς αι ευεργέτιδες δυνάμεις θα εφρόντιζον περί του δανείου.

Προς τούτοις, ο Καποδίστριας εν Λονδίνω διαμένων τη 31 Αυγούστου 1827 απηύθυνε προς τα τρία ανακτοβούλια των την σύμβασιν της 24]6 Ιουλίου υπογραψασών δυνάμεων το επόμενον Υπόμνημα δι' ού εξαιτείται χρηματικάς βοηθείας, όπως δυνηθή να ενεργήση τα προς διευθέτησιν των της Ελλάδος. Το Υπόμνημα τούτο έχει ώδε:

«Η εν Λονδίνω συνθήκη της 6 Ιουλίου αναγγέλλει ότι η χύσις του αίματος και τα δυστυχήματα όσα από του 1821 ερημούσι τα προς Ανατολάς, και βάλλουσιν εις κίνδυνον τα μέγιστα συμφέροντα, θα παύσωσι, και επομένως δεν θα διαταραχθή εκ τούτων η ειρήνη, την οποίαν η Ευρώπη απολαύει διότι προς τον σκοπόν τούτον αι δυνάμεις της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας προσφέρουσι διά της μεσιτείας και εγγυήσεώς των, προς μεν τον Σουλτάνον έντιμον με την Ελλάδα ειρηνοποιήσιν, προς δε τους Έλληνας τον τρόπον του ν' απαλλαγώσιν από την ολεθρίαν απομόνωσίν των, να βελτιώσωσι την ενεστώσαν κατάστασίν των και τέλος να ελπίσωσιν ευτυχέστερον μέλλον. Αλλά τα μυστικοσυμβούλια αυτών, μελετώντα τας περιστάσεις όσαι δύνανται να βραδύνωσιν ή να επενέγκωσι δυσνίκητα εμπόδια εις την κατορθώσιν της σωτηριώδους όλα θέσεώς των, και ζητούντα να προλάβωσιν ή να υπερνικήσωσιν όλα ταναντία, θα καταπεισθώσιν ότι δεν θα φθάσωσι τον σκοπόν των δυνάμεων ευτυχώς πως, ειμή μόνον απαλλάττοντα την Ελλάδα όσον τάχιον από την αθλιωτάτην και αξιοθρήνητον κατάστασιν, εις την οποίαν έφθασεν εξ αιτίας του οκταετούς εξολοθρευτικού πολέμου και των εξ αυτού συμφορών.

Εν υποθέσει ότι οι Τούρκοι αποδέχονται ή απορρίπτουσι την μεσιτείαν των Δυνάμεων, θα εξετάσωμεν εν συντόμω με ποίον τρόπον αι Δυνάμεις αύται θα κατορθώσωσιν, ώστε να πληρωθώσιν αι ευχαί των και αι ευχαί της Ευρώπης και της ανθρωπότητος. Εν υποθέσει ότι οι Τούρκοι και οι Έλληνες αποδέχονται την συνθήκην της 6 Ιουλίου, ότε ήρχισαν αι πραγματικά διαπραγματεύσεις μεταξύ αυτών, και τέλος έγεινε σύμβασις διά της μεσιτείας και υπό την εγγύησιν των τριών Δυνάμεων. Εις την παρούσαν κατάστασιν της Ελλάδος, και καθ' ήν θα ευρεθή αύτη αφ' ού παύσωσιν αι εχθροπραξίαι, ποίαν ηθικήν ή υλικήν εγγύησιν θα δυνηθή να προσενέγκη αμοιβαίως εις τας Δυνάμεις η Κυβέρνησίς της, και πώς θα τολμήση να τας βεβαιώση ότι θα εκπληρώση τα υπεσχημένα; Και αν θα υποσχεθή με τον επισημότερον τρόπον κατά τούτο, ποίους τρόπους έχει εις την διάθεσίν της, ώστε να δυνηθή να τα εκπληρώση; Προ τριών οι Έλληνες δεν υπάρχουσιν, ουδέ πολεμούσιν, ειμή διά των βοηθημάτων, τα οποία χρεωστούσιν εις την ελεημοσύνην των Χριστιανών της Ευρώπης. Αι γαίαι των εις τε την Πελοπόννησον και εις την Ανατολικήν και Δυτικήν Ελλάδα είναι αγεώργητοι, αφ' ότου οι Τούρκοι φέρουσιν εκεί την ερήμωσιν και τον θάνατον διότι οι γεωργοί φέρουσι τα όπλα, και αι οικογένειαι των ή ηχμαλωτίσθησαν ή διεσκορπίσθησαν εις τας νήσους, ή κατέφυγον εις βράχους απροσίτους. Αι κώμαι, τα χωρία και αι πόλεις της Ελλάδος κατεστράφησαν και κατήντησαν ερείπια και ερημίαι· άλλο δεν έμεινεν εις τους κατοίκους της, ειμή ο αρχαίος χαρακτήρ αυτών, και η ομόφωνος και αμετάθετος απόφασίς των, να μη υποκύψωσιν εις τον ζυγόν του Τούρκου ή άλλου τινός ξένου. Αλλ' οι ούτως ευγενώς διατεθειμένοι Έλληνες, λαός και αρχηγοί, εξ αιτίας του πολέμου, και των εξ αυτού δεινών και της αναρχίας δεν θέλουσι να κατασταθή Κυβέρνησις ισχυρά, και δυναμένη να διομολόγηση και να εκπληρώση τα

διωμολογημένα σύμφωνα με την συνθήκην της 6 Ιουλίου, και την απόφασιν των μεσιτευσουσών Δυνάμεων. Και από ποίαν εντόπιον πηγήν ηθικήν ή χρηματικήν οποιαδήποτε Κυβέρνησις θα εξαρτύση εις την Ελλάδα σήμερον την επιρροήν της, την υπόληψίν της, την εξουσίαν της, και τους τρόπους να ενεργήση τα χρέη της; Είναι το αυτό ή ως αν ήθελε να μη γνωρίση τις την φύσιν των ανθρώπων, ή να κρίνη προκατειλημμένως και αδίκως περί του φονικού πολέμου των Ελλήνων, αν θελήση να τους ονειδίση διά την εξ αυτών αθλίαν κατάστασίν των; ή να βάλη βάσιν εις εγγύησίν τινα συνισταμένην εις πράξιν υπογεγραμμένην από την Κυβέρνησίν του, Κυβέρνησιν πολιορκουμένην από παντοίας επειγούσας ανάγκας, και κατακυριευμένην από την αυτογνώμονα θέλησιν παληκαρίων, των οποίων η κακομοιρία αποτελεί την δύναμιν, και των οποίων η απελπισία δικαιώνει πολλάκις τας καταχρήσεις. Και όμως ποίαν εγγύησιν ηδύναντο αι δυνάμεις να λάβωσιν από την Ελλάδα διά να εγγυηθώσιν ωσαύτως εκ μέρους των εις τους Τούρκους, ότι οι Έλληνες θα εκτελέσωσι τας αποφάσεις, τας οποίας θα κάμωσι μεσολαβούσαι; Άλλον τρόπον δεν έχουνσι προς τούτο, ειμή να καταλάβωσι στρατιωτικώς ωχυρουμένας τινάς θέσεις, ή κανέν φρούριον, ή καμμίαν νήσον. Αλλά τούτο δεν συμβιβάζεται με την συνθήκην της 6 Ιουλίου και με τον ειρηνοποιόν σκοπόν των. Οι αυτοί στοχασμοί γίνονται εναργέστεροι εν υποθέσει ότι η Πύλη θ' απορρίψη την μεσιτείαν των.

«Είμεθα πεπεισμένοι ότι οι Έλληνες θα προθυμηθώσι να συναινέσωσιν εις την ειρημένην συνθήκην, έχοντες εντελή εμπιστοσύνην εις τους χριστιανικούς και καλοκάγαθους σκοπούς των συμμαχών Δυνάμεων.

«Αλλά εις την παρούσαν κατάστασίν των όλως γυμνοί και άποροι όντες θα παρέβαινον το πρώτον και ιερώτερον χρέος των, αν δεν εξήτουν από τους βασιλείς βοήθειάν τινα, διά ν' αποφύγωσι τους απείρους κινδύνους, εις τους οποίους τους ρίπτουσιν αφ' ενός η παντελής έλλειψις τροφών, και αφ' ετέρου αι προσπάθειαι των Τούρκων να κατακτήσωσι την Πελοπόννησον, εν ώ χωρίς της ετοιμού βοηθείας των Δυνάμεων θ' απολεσθώσιν ήδη, ότε αύται απεφάσισαν να τους σώσωσιν. Είναι δε πιθανόν να τους φυλάξη και τώρα η θεία Πρόνοια θαυματουργούσα· πλην αυτοί θα εξακολουθήσωσι παλαιόντες εναντίον τριών εχθρών επίσης φοβερών, της παμπτωχείας, της αναρχίας και των Τούρκων, αλλ' όχι βέβαια μη προξενούντες λίαν δεινά και κινδυνώδη αποτελέσματα τόσον δι' εαυτούς, όσον και διά την διατήρησιν της ειρήνης εις τον Βόσπορον. Και αν δε οι συμμαχικοί στόλοι εμποδίσωσι τον Ιμπραχίμ να λάβη νέας δυνάμεις από την Αίγυπτον, τάχα δεν είναι φόβος μη λάβη από την Ήπειρον και την Αλβανίαν βοήθειαν στρατευμάτων, διά ν' εξακολουθήση ακμαίως τον πόλεμον, και να καταθραύση τα λείψανα των λαών, των καταφυγόντων υπό τα τείχη του Ναυπλίου και δύο άλλων φρουρίων, και τότε να παραδοθώσιν εις αυτόν αι πεινώσαι φρουραί παραδίδουσαι τα φρούρια αυτά; Εν υποθέσει τέλος ότι, ο Ιμπραχίμ θα βιασθή να σταθή ή και να φύγη από την Πελοπόννησον, τάχα τα φρούρια όσα μένουσιν εις την εξουσίαν των Τούρκων είναι δυνατόν να παραδοθώσιν επί συνθήκη εις την Κυβέρνησιν, μη δυναμένην να τους υποχρεώση εις τούτο, και ως εκ των προτέρων μη έχουσιν καμμίαν υπόληψιν εις τους πλουσίους και δυνατούς των Τούρκων, οίτινες είναι τα νεύρα των φρουρών των; μενόντων άρα φρουρίων εν τη Πελοποννήσω εις την εξουσίαν των Τούρκων, δύνανται ποτε να ελπίσωσιν αι Δυνάμεις να εκτελεσθή διά μέσου διαπραγματεύσεων το β' άρθρον της συνθήκης, το ορίζον παντελή διαχωρισμόν των δύο εθνών προς αποφυγήν νέων μεταξύ αυτών συγκρούσεων;

«Αν αφ' ετέρου οι Τούρκοι ισχυρογνωμονήσιν τον κατά των Ελλήνων πόλεμον, και αν νέαι καταστροφάι εφελκύσωσι την συμπάθειαν της Ευρώπης επί τους Έλληνας, δεν θα αναγκασθώσιν αι Δυνάμεις να παραδεχθώσι δραστηριώτερα μέτρα, τα οποία θα αποτελέσωσιν ό,τι αύται επιθυμούσι να αποφύγωσιν, ό εστι τον πόλεμον;

«Αλλ' αι Δυνάμεις δεν έχουνσι να φοβηθώσι τοιούτον τι, αν προμηθεύσωσιν ολίγα βοηθήματα εις τους Έλληνας, ώστε να δυνηθώσιν ούτοι να συστήσωσι κυβέρνηση, δυναμένην να ενεργή σταθερώς και προς ένα σκοπόν αμετάτρεπτον τα τε στρατιωτικά και ιδιωτικά χρέη της, ήτις, αφ' ού ανακαλύψη εις το έθνος τους κεκρυμμένους πόρους του, να τω χορηγήση τους

τρόπους του να επαρκέση εντός ολίγου εις εαυτό, και να εκπληρώση εντίμως ό,τι αν ήθελεν υποσχεθή η Κυβέρνησίς του, καίτοι εξακολουθούσα τον κατά των Τούρκων πόλεμον.

«Αφ' όλα τα εκβιαστικά μέτρα, όσα απαιτούνται να εκπληρωθεί η συνθήκη της 6 Ιουλίου, το να δώσωσιν εις τους Έλληνας διά τινων βοηθημάτων την δύναμιν να την εκτελέσωσι, θα ήτο το μόνον όπερ συνάδει παντελώς με το πνεύμα και με τον σκοπόν της. Τούτο μόνον θα καταπείση τον Σουλτάνον ότι αι σύμμαχοι Δυνάμεις θέλουνσιν αφεύκτως την ειρήνην της Ανατολής διά της σωτηρίας των Ελλήνων. Τούτο μόνον δύναται να βιάση τους Τούρκους να συναινέσωσιν εις ό,τι θέλουνσιν αι Δυνάμεις, και επομένως να μη χρειασθώσιν αύται άλλα μέτρα, τα οποία δύνανται να κινήσωσιν εις αμέσους εχθροπραξίας την Αγγλίας, Γαλλίαν, Ρωσίαν και Τουρκίαν.

«Τούτου δοθέντος, τα Μυστικοσυμβούλια των συμμάχων θα έκρινον εύλογον να δηλοποιήσωσιν εις την Πύλην ότι αι Δυνάμεις σέβονται τας αποφάσεις της, και δεν θέλουνσιν να την βιάσει να τας μεταβάλει· πλην διά τους αυτούς λόγους δεν μεταβάλλουσα και αύται τας ιδικάς των, και επομένως θα εκπληρώσωσι τα της συνθήκης πιστώς, διατηρούσαι φιλικάς σχέσεις με τους Έλληνας. Αν δε τούτο θεωρηθή από την Πύλην ως εχθροπραξία, αύτη δύναται να κηρύξη τον πόλεμον εις τας μεσολαβούσας Δυνάμεις και τότε θα λάβωσι και αύται αμυντικά μέτρα υπέρ εαυτών· αλλ' είναι δυνατόν να υποτεθή ότι ετυφλώθη τόσον, ώστε να κηρύξη τω όντι πόλεμον κατά της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας, και ούτω να εκθέση την μητρόπολιν της εις το να πάθη υπό της πείνης εντός ολίγου και ίσως να προκαλέση την πτώσιν της αυτοκρατορίας; τι άρα μέλλει να πράξη; ή θα φυλάξη σιωπήν, ή θ' αποκάμη απαιτούσα να παύσωσιν αι τοιαύται σχέσεις, και τούτο θα συντελέση επί πλέον να διατηρηθή η ειρήνη εις τον Βόσπορον· ο δε χρόνος θα δώση τέλος εις τα της συνθήκης και ίσως θα δώση τέλος αναγκάζων και όλας τας Δυνάμεις της Ευρώπης να συναινέσωσιν εκουσίως εις αυτήν.

«Αλλά χορηγούσαι εις τους Έλληνας τ' απαιτούμενα βοηθήματα αι Δυνάμεις δεν λαμβάνουσι τάχα πραγματικώς μέρος ενεργόν εις τας μεταξύ Τούρκων και Ελλήνων εχθροπραξίας, αντιβαίνουσαι εις την συνθήκην, και δεν εκτρέπονται από τον οποίον εχάραξαν εις εαυτάς όρον, επ' ελπίδι να υποχρεώσωσι τους Τούρκους να δεχθώσι την μεσιτείαν των; Η παρουσία εις το Αρχιπέλαγος των συμμαχικών στόλων, και η εκ τούτων συνάφεια και αι σχέσεις των Δυνάμεων με τους Έλληνας απαντώνσιν εις αυτάς τας ενστάσεις, και μάλιστα φαίνεται ότι νομιμοποιούσιν εις τα όμματα των Τούρκων την οποίαν οι Έλληνες επικαλούνται βοήθειαν. Πλην και διατί αι Δυνάμεις δεν δηλοποιούσιν εις τους Τούρκους, ότι θέλουνσιν να επιτύχωσι τον σκοπόν, θέλουνσιν σταθερώς και αμεταθέτως τα προς τον σκοπόν αυτόν φέροντα, και ότι επομένως εχορήγησαν βοηθήματα εις τους Έλληνας, είτε διά να τους βάλωσιν εις θέσιν να εκπληρώσωσι προς την Πύλην αυτήν (αν δεχθή την μεσιτείαν) ό,τι αν υποσχεθώσι δυνάμει της συνθήκης, είτε διά να τους προμηθεύσωσι τους τρόπους του να υπάρξωσι και υπερασπίσωσιν εαυτούς εις περίπτωσιν, καθ' ήν η Πύλη τυφλώττουσα ως προς τα διά της συμφέροντα, ήθελεν απωθήσει την οποίαν αι Δυνάμεις τη ορέγονσι χείρα βοηθείας;

«Η αλήθεια, αν και λυπηρά, πλήττει όλας τας διανοίας, και οι Τούρκοι αυτοί, τέλος πάντων, θα την γνωρίσωσιν, ώστε, αν ήναι τρόπος να τους βιάσει να υποχωρήσωσιν εις την ανάγκην χωρίς πολέμου, άλλος τρόπος δεν φαίνεται εμμή μόνος ο παρ' ημών προβαλλόμενος· ούτως αι σύμμαχοι Δυνάμεις με ένα μόνον λόγον και διά τινος βοήθείας, ήτις θα τας επιβάλη θυσίας ακαριαίας και μη ανάλογους με τους οποίους θα προκαταλάβη κινδύνους, θ' αποσκεδάσωσι τους φόβους του πολέμου εις τον Βόσπορον, και θα σώσωσι την Ελλάδα. Εξηγούμεν τον στοχασμόν μας. Τραπεζίται αξιοσέβαστοι είναι έτοιμοι να συμφωνήσωσι με την Ελλάδα δάνειον ενός εκατομμυρίου λιρών στερλινών προς ογδοήντα ή ογδοήντα πέντε καθ' εκατόν και με τόκον προς πέντε καθ' εκατόν· όμως απαιτούσι την εγγύησιν της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας διά τα επιμερίσματα του αυτού δανείου. Αν λοιπόν αι Δυνάμεις δώσωσι την εγγύησιν των, θα υποχρεωθώσι να πληρώσωσιν είκοσι χιλιάδας λίρας κατ' έτος εκάστη, και εκτός των τόκων χρεώλυτρον προς έν καθ' εκατόν, και η δόσις αυτή δεν θ' απαιτήται εις

χρήματα, διότι οι Τραπεζίται δανεισταί υπόσχονται να την πληρώνωσιν αυτοί, λαμβάνοντες αναγραφάς ισαξίας επί του μεγάλου βιβλίου του Δημοσίου χρέους εκάστης κυβερνήσεως. Το δ' εκ τούτου κεφάλαιον εις την διάθεσιν της Ελλάδος τιθέμενον, αφ' ενός μεν θα χρησιμεύση εις εξόφλησιν των δύο δανείων του Λονδίνου, αφ' ετέρου δε θα χορηγήση εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν τα μέσα να διευθετήση τα προς άμυναν της Ελλάδος, και να βάλη εις ενέργειαν τους πόρους της.

«Η δε διάρκεια της εγγυήσεως αυτών θα είναι πραγματικώς ολιγοετής· διότι δεν θα επεκταθή ειμή άχρι της ημέρας εκείνης, καθ' ήν η Ελλάς απολαύουσα πάλιν δημοσίας πίστεως και χρήσιμα τα σημαντικά πλούτη των γαιών της κατασταίνουσα, θα εύρη ευκόλως τους τρόπους να συμφωνήση υπό την ιδίαν της εγγύησιν νέον δάνειον, ότε και θα εκπληρώση τας υποχρεώσεις της προς τας Δυνάμεις. Αν όμως προτιμήσωσιν αύται να δανείσωσιν αμέσως εις τους Έλληνας ποσότητά τινα, άπαξ πληρωτέαν, και να λάβωσιν ευλογοφανή τόκον και εγγύησιν οποίαν εγκρίνουσι, τότε η ποσότης αύτη, διά να επαρκέση εις τας σημερινάς ανάγκας και εις τους ανωτέρω εκτεθειμένους σκοπούς, δεν πρέπει να είναι ολιγωτέρα των εννεακοσίων χιλιάδων λιρών στερλινών, τριακοσίων δηλαδή χιλιάδων δι' εκάστην δύναμιν. Αν τέλος πάντων αι Δυνάμεις δεν δέχονται ούτε το έν ούτε το άλλο, πάλιν ευεργετούσι την Ελλάδα μεγάλως, αν παραδεχθώσιν από της σήμερον την ανάγκην και το κατεπείγον βοήθειας τινός χορηγηθησομένης εις αυτήν, και θελήσωσι να δηλοποιήσωσιν εις το πρωτόκολλον των συνδιαλέξεων των εν Λονδίνω πληρεξουσίων των ότι, αφ' ού δεχθώσιν οι Έλληνες την συνθήκην της 6 Ιουλίου, τους δανείζουσιν ομού και αι τρεις την ποσότητα.. ή προσφέρουσιν εις την Κυβέρνησιν των το υποστήριγμα της ιδίας αυτών πίστεως διά να τους βάλωσιν εις θέσιν να συμφωνήσωσι νέον δάνειον. Η δηλοποίησις των θα μένη προς ώρας μυστική γενομένη δε προς το ενδεχόμενον δεν θα βάλη εις κίνδυνον ουδενός τα συμφέροντα, και η ελληνική κυβέρνησις θα την μεταχειρισθή εις τινας τραπεζίτας τιμίους και διακριτικούς, να λάβη παρ' αυτών άμεσα βοηθήματα, τα οποία ήδη ήθελον συντελέσει ουσιωδώς εις την σωτηρίαν των Ελλήνων. Τούτων μη γενομένων, άλλο δεν μένει εις αυτούς ειμή να επικαλεσθώσι την Θεϊαν πρόνοιαν, και ν' αφεθώσιν εις την τύχην των· αλλά τότε δεν θα βαρύνη επ' αυτούς ουδεμία ευθύνη συνεπείας της παντελούς στερήσεως και απελπισίας των. Αποφεύγομεν τους λόγους, δι' ών θα απεδεικνύομεν πόσον θα ωφέλει, αν εδίδετο σήμερον βοήθεια τις εις τους Έλληνας και μόνον λέγομεν ότι θα προελάμβανε μεγαλειτέρας θυσίας τόσον εις την περίπτωσιν, καθ' ήν ούτοι δεχθέντες μεσιτείαν, δεν θα ευρίσκοντο εις κατάστασιν να εκπληρώσωσιν ό,τι υποσχεθώσιν, όσον εις την περίπτωσιν καθ' ήν αι Δυνάμεις θα ηναγκάζοντο να καταφύγωσιν εις άμεσα εκβιαστικά μέτρα ώστε να υποχρεώσωσι την Πύλην να δεχθή την μεσιτείαν. Αποφεύγομεν τέλος ν' αναπτύξωμεν όλας τας ωφελείας, όσαι θα πηγάσωσι μετ' ολίγον από την τοιαύτην βοήθειαν, και μόνον λέγομεν ότι αύτη θα επενέγκει τας εκ της συνθήκης της 6 Ιουλίου εμπορικές σχέσεις μεταξύ των μεγάλων Δυνάμεων και της Ελλάδος.»

Μετά ταύτα δε μεταβάς εκ Λονδίνου εις Βρυξέλλας εκείθεν εις Παρισίους τη 20 Σεπτεμβρίου 1827 απηύθυνε προς τα μυστικοσυμβούλια των τριών Δυνάμεων την επομένην διακοίνωσιν:

«Αι Αυλαί της Μεγάλης Βρεττανίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας, την μεσιτείαν των προσφέρουσαι εις τους Τούρκους τους Έλληνας, κατά την συνθήκην της 6 Ιουλίου, επρότειναν και άμεσον ανακωχήν όπλων. Και οι μεν Έλληνες εδέχθησαν την μεσιτείαν, ειπόντες ότι ήσαν έτοιμοι να συμφωνήσωσι μετά των Τούρκων περί της ανακωχής αυτής. Η δε Πύλη απέρριψε τας προτάσεις των αντιπροσώπων των μεσιτευσουσών αυλών, ο Αιγυπτιακός στόλος συγκείμενος από ογδοήντα τέσσαρα πλοία, εξ ών τα σαράντα Αυστριακά, έφθασε την 28 Αυγούστου, εις Νεόκαστρον. Αι σύμμαχοι αυλαί προνοούσαι, εφρόντισαν από τον Ιούνιον να εμποδίσωσι διά φιλικών εισηγήσεων τον Αιγυπτιακόν στόλον εις τον λιμένα της Αλεξανδρείας· αλλ' ο στόλος αυτός απέπλευσε, και χιλιάδες Αράβων υπάγουσι να

συντελέσωσι της Πελοποννήσου τον όλεθρον, καθ' όν καιρόν οι συμμαχικοί στόλοι έλαβον διαταγάς να περιπλέωσιν ηνωμένοι τα παράλια της Ελλάδος, διά να τον προλάβωσι. Το Διβάνιον έχει υπ' όψιν την συνθήκην και την ομόφωνον δηλοποίησιν των αντιπροσώπων Μεγάλης Βρεττανίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας. Όθεν ειξεύρει ότι και ο περίπλους των ειρημένων στόλων ηδύνατο να βιάση την Πύλην, ηθικώς τε και φυσικώς, να δεχθή την μεσιτείαν των, και ήδη γαυριά ότι υπεξέφυγε πάσαν βίαν διά της επιμονής, και μάλιστα διά της αυθαιρεσίας, δι' ής ο Σατράπης της Αιγύπτου ηδυνήθη να ματαιώση τα κινήματα των πρακτόρων της τριπλής συμμαχίας. Πώς λοιπόν να υποθέσωμεν ότι εις το εξής η Πύλη, υπείκουσα εις τας συμβουλάς των Δυνάμεων, θα κλίνη τον αυχένα; Τούτου μη διδομένου, πώς θα δυνηθώσι να ανθέξωσιν οι Πελοποννήσιοι Έλληνες; Αν δε κατ' αυτήν την ώραν υποκύπτωσι, πώς είναι δυνατόν να ελπίσωσιν αι Δυνάμεις να φθάσωσι τον σκοπόν της συνθήκης των, φυλλάττουσαι την ειρήνην, ή τουλάχιστον μη λαμβάνουσαι μέτρα, άτινα ως εκ των περιστάσεων ήθελον προκαλέσει τον πόλεμον, τον οποίον θέλουσι ν' αποφύγωσι; Δεν ανήκει εις ημάς να συζητήσωμεν αυτά τα βαρέα ζητήματα, ειμή κατά μόνην την έποψιν, ήν κατεδείξαμεν εις το υπόμνημα της 31 Αυγούστου.

Και δυνάμεθα να βεβαιώσωμεν ότι, καίτοι έλαβεν ο Ιμπραχίμ νέας δυνάμεις αξιολόγους, δύναται ακόμη και η Πελοπόννησος να σωθή και η Πύλη να βιασθή βραδύτερον να δεχθή την μεσιτείαν των Δυνάμεων χωρίς πόλεμον, αν αύται χορηγήσωσιν από της σήμερον εις τους Έλληνας τα ζητηθέντα χρηματικά βοηθήματα. Λέγομεν δ' από της σήμερον, διότι το παν συνίσταται εις τον αρμόδιον καιρόν· και τούτο αποδεικνύεται εναργώς από την άφιξιν των Αιγυπτίων εις τα Μεθοκόρωνα, οίτινες δεν θα ήρχοντο, αν οι στόλοι της Αγγλίας και της Γαλλίας ήρχιζον να περιπλέωσι διά να τους εμποδίσωσιν, άμ' αφ' ού η Πύλη διεδήλωσεν επισήμως ότι δεν εδέχετο ποτέ μεσιτείαν ξένων εις τα της Ελλάδος· ότε και ο Μεχμεταλής φειδόμενος της απαιτουμένης διά την εκστρατείαν ταύτην δαπάνης, δεν θα επέτρεπε να εκπλεύση ο στόλος του από τον λιμένα της Αλεξανδρείας, και τα Αυστριακά πλοία δεν θα προσεφέροντο ευκόλως εις την υπηρεσίαν του υπό ναύλον. Όθεν αι σύμμαχοι Δυνάμεις, εφαρμόζουσαι την παρατήρησιν ταύτην εις τας παρούσας περιστάσεις, θα καταπεισθώσιν ότι δεν είναι δυνατόν να εκπληρωθή η συνθήκη εν ειρήνη, έκτος αν παραιτήσωσι την τύχην της Ελλάδος εις το επί τοσούτον αβέβαιον και κινδυνώδες του χρόνου, καθόσον οι Έλληνες δεν υπάρχουν εις την σήμερον, ειμή διά των ολίγων βοηθημάτων, τα οποία τους έστειλαν, μετά την πτώσιν των Αθηνών, οι εις τα ξένα ομογενείς των, και καθ' όσον τα μένοντα εισέτι φρούρια είν' εφωδιασμένα μόλις δι' ολίγας ημέρας. Αφ' ού δε οι Άραβες θερίσωσι τα γεννήματα των Ελλήνων, τότε ποία ελπίς μένει να πολεμήση προς τόσον ανωτέρας δυνάμεις και να νικήση αυτός ο κακόμοιρος λαός; αλλά και αν, ως διά θαύματος, σωθή, διατηρούμενος υπό τα τείχη του Ναυπλίου, της Μονεμβασίας και της Κορίνθου, ο τόπος πάλιν θα κατερμηωθεί και θα μείνη διά πολύν καιρόν άφορος. Και όμως από μόνην αυτού του τόπου την ύπαρξιν εξαρτάται το πλήρωμα των συντηρητικών σκοπών, οίτινες χαρακτηρίζουσι την γενομένην διά της συνθήκης της 6 Ιουλίου συμμαχίαν.

Αν μας ερωτήσωσι πώς εις την παρούσαν κρίσιν των πραγμάτων τα ζητούμενα υπέρ της Ελλάδος δύνανται να την προμηθεύσωσι τους τρόπους, να εξέλθη νικήτρια από το στάδιον του πολέμου; αποκρινόμεθα ότι, αφ' ού μεταχειρισθώμεν μέρος αυτών των βοηθημάτων εις το να συλλέξωμεν λόχους τινάς αγαθών Ελβετών, διά να την βοηθήσωσι με τους βραχίονάς των και με την τάξιν των, βοηθουμένη άλλως τε από τους συμμαχικούς στόλους ως εμποδίζοντας την συγκοινωνίαν του Ιμπραχίμ με την Αίγυπτον, η Ελλάς, όχι μόνον θα αντιτάξη αντίστασιν ισχυράν εις τα στρατεύματά του, αλλά και θα τα βιάση να ρίψωσι κάτω τα όπλα. Η δε συλλογή των Ελβετών θα εκτελεσθή ευκόλως και αμέσως, αν αι μεσιτεύουσαι Δυνάμεις υποστηρίξωσιν εμπιστευτικώς διά της επιρροής των τας περί τούτου ενεργείας της Ελληνικής Κυβερνήσεως εις την Ελβετίαν. Τελεστώντες επικαλούμεθα και αύθις τας μεσολαβούσας Δυνάμεις να λάβωσιν εις σκέψιν τας παρατηρήσεις όσας εκτίθεμεν εις τε το υπόμνημα και εις ταύτην

την διακοίνωσίν μας. Παρακαλούμεν δε να τας δεχθώσιν ευμενώς διά τε το συμφέρον του δυστυχούς Ελληνικού Έθνους και διά την διατήρησιν της ειρήνης».

Μετά το εκ Λονδίνου υπόμνημα και την εκ Παρισίων διακοίνωσιν ο φιλόπατρις Καποδίστριας εις την ανάγκην της εξευρέσεως δανείου αποβλέπων, τη 1η Οκτωβρίου απηύθυνε τήν δε την διακοίνωσιν προς τα ανακτοβούλια των τριών ευεργετίδων δυνάμεων:

«Η Ελλάς ήδη τεθειμένη, καθ' ό δεχθείσα την συνθήκην της 6 Ιουλίου, υπό την σκέπην της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας, ελπίζει να απολαύση εντός ολίγου τας εκ της συνθήκης αυτής παρεπομένας σχέσεις με τας ειρηνένας Δυνάμεις· αλλά πιεζομένη από τας ανάγκας, τας οποίας οφείλει να θεραπεύση όσον τάχος, καθυποβάλλει από τούδε τας ευχάς εις τα τρία μυστικοσυμβούλια αυτών, θαρρούσα ότι αι Δυνάμεις εν τη ευμενεία των θα μεριμνήσωσι να τας εκπληρώσωσι. Μη θέλουσα, μηδέ δυναμένη πλέον να προσδράμη εις τας φιλελληνικάς εταιρίας, αίτινες προ έξ ετών συνεστήθησαν εις την Ευρώπην και την εβοήθησαν, θα παραδεχθή ως αρχήν και κανόνα της πολιτείας της απαράτρεπτον τα να εντείνη όλας τας προσπαθείας της, διά να εξασφαλίση εις εαυτήν μόνας τας βοηθείας των τριών μεσιτευουσών Δυνάμεων, και όλων των άλλων, όσαι θελήσωσιν εφεξής να γίνωσιν ωσαύτως μεσίτριαι και να φανή αξία των επικουριών των. Απ' αυτήν την αρχήν η Ελλάς ορμωμένη, ελπίζει να λάβη από σήμερα την συνδρομήν των τριών Δυνάμεων, αν η Ελληνική Κυβέρνησις θελήση να διαπραγματευθεί προς τους Ελβετούς στρατιωτικήν τινα σύμβασιν. Την δε σημερινήν συνδρομήν των δύνανται να ενεργήσωσιν οι πράκτορες αυτών, εμπιστευτικώς εξηγούμενοι προς τους σχετικούς των, εις τας συναναστροφάς περί ως ειρηνένης συμβάσεως· αρκεί δε να έχωσιν άδειαν να φανερώσωσιν ότι οι Βασιλείς των ευχαρίστως θ' ακούσωσιν ότι οι Ελβετοί προσφέρουσιν όλας τας ευκολίας εις τα της συμβάσεως, και μάλιστα θα τους γνωρίσωσι χάριν διά τούτο· ούτω θα ενεργήσωσι δραστηρίως οι φιλέλληνες, θα συμπράξωσι θαρρήσαντες και όσοι δειλοί, και θ' αρθώσιν εκ μέσου πολλά μικρά εμπόδια τα οποία είναι ενδεχόμενον να παρεμπέσωσι και ν' αντικόψωσιν ή να βραδύνωσι την έκβασιν της συμβάσεως».

Θεωρήσας δε ως ανεπαρκή την ανωτέρω διακοίνωσιν αυθημερόν (1 Οκτωβρίου) πέμπει και την εξής:

«Εν ώ αι Δυνάμεις ασχολούνται αναμφιβόλως να διορίσωσιν αντιπροσώπους των εις την Ελλάδα, ίσως συμφέρει να θεωρηθή τούτο ως προς την σκοπόν αυτών. Εις την ενεστώσαν κατάστασιν των πραγμάτων ο σκοπός των δεν αφορά επί του παρόντος να οργανώσωσι διά των αντιπροσώπων των εμπορικάς σχέσεις, αλλά να λάβωσιν όλα τα μέτρα, διά να θέσωσι την Ελλάδα εις κατάστασιν να τους συστήση επωφελώς διά τε εαυτήν και τας ειρηνένας Δυνάμεις. Δεν πρέπει διά τούτο να διορίσωσι προξένους, αλλά να διορίσωσι πολιτικούς πράκτορας, προς ούς θα διαπιστεύσωσιν εις το εξής αύται τους στοχασμούς και τους σκοπούς των. Αν δε τους ονομάζωσιν αντιπρέσβεις ή επιτετραμμένους τας υποθέσεις των, θα πράξωσιν άξια ευχής και θα ωφελήσωσι· διότι οι Έλληνες θα γνωρίσωσι διά των τίτλων αυτών πράκτορας, έχοντας εντολήν να επαγρυπνώσιν εις την εκτέλεσιν της συνθήκης, και προσέτι θα νομίσωσι δυνατόν ν' αντιπροσωπευθώσι και αυτοί παρά τρισί Δυναμέσι παρά τινων ομογενών των, δυναμένων να εκπληρώσωσιν αυτά τα χρέη αξιοπρεπώς με ευχαρίστησιν των αυλών και της ιδίας πατρίδος των. Ο τίτλος του προξένου ίσως εις την αρχήν θα βλάβη ως προς την υπόληψιν, την οποίαν πρέπει να απολαύωσιν οι ξένοι πράκτορες, οι μέλλοντες να έλθωσιν εις την Ελλάδα· διότι οι Έλληνες έχουσι προ πολλού συνειθισμένους τους τοιούτον τίτλον φέροντας πράκτορας, ό εστι τους προξένους. Διά την αυτήν αιτίαν ο τίτλος αυτός δεν αρκεί ίσως να υποχρεώση τους Έλληνας, όσοι ευρίσκονται εις την αλλοτρίαν ν' αφήσωσι τας υποθέσεις των και να υπάγωσιν εξ ιδίων δαπανώντες εις το Λονδίον, εις τους Παρισίους και εις την Πετρούπολιν.

Η δε Ελλάς πτωχή ούσα δεν δύναται να πληρώση πράκτορας εις το εξωτερικόν, εν ώ η παρουσία τούτων είναι αναγκαία, διότι τα συμφέροντα του δυστυχούς έθνους, άνευ αυτών δεν θα υπεξαίρεθώσιν από την επιρροήν των ιδιωτών».

Ταύτα δε γράφων ο κυβερνήτης εφρόνει ότι η Ελλάς, ήτο ανάγκη να πέμπη και να δέχεται πρέσβεις, ών το πρακτικόν αποτέλεσμα εγίνωσκεν εκ των προτέρων διπλωματικώτατος αυτός γενόμενος, ως είδομεν εν τοις έμπροσθεν. Διό και εγκαίρως φροντίζων περί τούτου, έγγραψε μετ' ολίγον προς τον εν Βουκουρεστίω διαμένοντα Έλληνα έμπορον *Χριστόφορον Σακελλάριον* τάδε:

«Πολλάς μεν έχει σήμερον η Ελλάς ανάγκας, αλλ' έχει ουχ ήττον ανάγκην και ανθρώπων τινών να την αντιπροσωπεύσωσι και να την υπερασπίσωσιν εις το εξωτερικόν και παρά ταις συμμάχοις Αυλαίς. Υμείς, επειδή ο θεός σας εχάρισε πλούτη, δύνασθε να την υπερασπίσητε εντιμότατα άνευ αντιμισθίας· διά δε της εξόχου υπολήψεως, την οποίαν απολαύετε δικαιότατα εις τον εμπορικόν κόσμον, θα δυνηθήτε να διευθετήσητε ωφελίμως τα του χρέους, της δημοσίας πίστεως, όθεν και του προορισμού της Ελλάδος. Και γνωρίζετε ότι άνευ πίστεως δεν υπάρχουνσι χρήματα, και άνευ πολλών χρημάτων ουδεμία βελτίωσις των πραγμάτων ελπίζεται εις την Ελλάδα, στερηθείσαν ήδη και καταξηρανθείσαν από τον πόλεμον και από την αναρχίαν» .

Φοβούμενος δε μη τυχόν αι Δυνάμεις δεν αποφασίσωσι ταχέως περί της εκδόσεως του αιτουμένου δανείου διά τε του υπομνήματος και των διακοινώσεων αυτού της 1 Οκτωβρίου, έγγραφεν επίσης και ετέραν διακοίνωσιν, ως συμπληρωματικήν τρόπον τινά του υπομνήματος, δι' ής ζητεί πρόχειρόν τι δάνειον διά τας ανάγκας της πατρίδος, εις ήν έσπευδε να κατέλθη· διότι η επί εννέα μήνας βραδύτης του εκλεγέντος κυβερνήτου της Ελλάδος Καποδιστρίου, καθ' ούς περιερχόμενος τας Αυλάς της Ευρώπης εξήτει δάνεια δι' ών κατερχόμενος εις Ελλάδα να δυνηθή να διοικήση καλώς αυτήν, έδωκαν λαβήν εις διαδόσεις ήκιστα αληθείς περί της μη αποδοχής του Καποδιστρίου της κυβερνήσεως της Ελλάδος και περί της μη μελλούσης καθόδου αυτού εις Ελλάδα· αι τοιαύται δε φήμαι διεδίδοντο υπό των φίλα φρονούντων τω Αλεξάνδρω Μαυροκορδάτω, όν εσκέπτοντο πολλοί να εκλέξωσι Κυβερνήτην· διότι δυστυχώς οι χρυσοί εκείνοι λόγοι οι αποτελούντες το δικαιολογητικόν της του Καποδιστρίου εκλογής ως κυβερνήτου εγράφοντο μεν, δεν ετηρούντο όμως· πολλοί μεταξύ των υπογραψάντων το ψήφισμα εκείνο, ίνα μη είπωμεν πάντες σχεδόν, ταχέως ελησμόνησαν τα ορθότατα αυτών έπη, ελησμόνησαν ότι η *πολιτική επιστήμη απαιτεί πολλήν πείραν και πολλά φώτα, τα οποία φυσικώς οι πλείστοι αυτών εστερούντο, διότι ο βάρβαρος Τούρκος δεν επέτρεψε τοις Έλλησι να αποκτήσωσι*, και εγένοντο οι λυσσώδεις του κυβερνήτου αντιπολιτευόμενοι, ούτως ώστε μετά τινας μήνας «ο κατά πράξιν και θεωρίαν Έλλην πολιτικός» εκηρύσσετο αδίκως ανίκανος να κυβερνήση την Ελλάδα. Ουχ ήττον ο καλός καγαθός Καποδίστριας εξηκολούθει την ανά την Ευρώπην, προς όφελος της Ελλάδος, περιοδείαν αυτού, ελπίζων να εξεύρη δάνειόν τι, άνευ του οποίου, ως ενόμιζεν εικότως, δεν ήτο δυνατόν να διοικήση την καθόλου εξηντλημένην χώραν. Εν άπασι δε τοις εκτεθείσιν εγγράφοις του Καποδιστρίου, ως είδον οι αναγνώσται, και εν άπάσαις αυτού ταις προσπαθείαις και εν τη παρά πόδας διακοινώσει, διαλάμπει η άγαν του ανδρός φιλοπατρία:

«Και αν γίνη δεκτόν από τας τρεις Αυλάς ότι, η Ελλάς έχει κατεπείγουσαν ανάγκην ετοιμής χρηματικής βοηθείας, και κριθή δίκαιον, ίσως και υποχρεωτικόν, να την βοηθήσωσι, πλην ενδέχεται ν' αντιλέξωσιν ότι εις την συνθήκην της 6 Ιουλίου δεν προείδον το πράγμα, και διά τούτο είν' αδύνατον σήμερον να λάβωσι το νέον τούτο μέτρον διά το κατεπείγον της ανάγκης άνευ κοινής των μυστικοσυμβουλίων προηγουμένης συνδιασκέψεως. Ενδέχεται ν' αντιλέξωσιν ότι η Ελληνική Κυβέρνησις δεν συνεστήθη εισέτι κατά τας πράξεις της εν Τροιζήνι συνελεύσεως, και δεν γνωρίζουσιν εις ποίας χείρας θα διαπιστεύσωσι την χρηματικήν βοήθειαν. Αλλ' αι Αυλαί δύνανται και τας δύο τούτας δυσκολίας να υπερπηδήσωσιν, εις το κατεπείγον των περιστάσεων αποβλέπουσαι, δύνανται να διορίσωσιν

ευθύς κατά την συνθήκην τους αντιπρέσβεις των, και να τους στείλωσιν την Ελλάδα φέροντας χρήματα, και έχοντας άδειαν να χωρηγώσιν εξ αυτών προσωρινώς εις την Κυβέρνησιν της οσάκις γνωρίσωσι την αναπόδραστον ανάγκην του να την βοηθήσωσιν».

Εκ Λονδίνου, ένθα ουδέν περί του δανείου κατώρθωσεν, αλλά μόνον την υπόσχεσιν του τον Κάνιγγ διαδεξαμένου πρωθυπουργού λόρδου *Γκόδεριχ* έλαβεν, ο Καποδίστριας μετέβη τη 20 Σεπτεμβρίου 1827, ως είπομεν, εις Βρυξέλλας και εκείθεν εις Παρισίους τη 27 του αυτού μηνός, ένθα διέτριψεν επί ένα και πλέον μήνα και δι' άλλους μεν σπουδαίους υπέρ του έθνους λόγους, ίσως δε και επί τη ελπίδι να εξευμενίση εκείθεν την Αγγλίαν διά των φίλων αυτού και ιδίως διά του φιλανθρώπου και αληθούς φιλέλληνος βασιλέως Καρόλου του Γ, τον βασιλέα Γεώργιον τον Δ'. Αλλά τα πάντα δυστυχώς απέβησαν εις μάτην· διότι αμφοτέραι αι Κυβερνήσεις της Δύσεως δεν είδον μετ' ευχαριστήσεως την εκλογήν του Καποδιστρίου ως κυβερνήτου της Ελλάδος. Ενταύθα διαμένων συνενοήθη μετά των διαφόρων φιλελληνικών κοιμιτάτων και των άλλων συνηγόρων του Ελληνισμού. Αλλά και ενταύθα αποτυχών των περί δανείου διαπραγματεύσεων, υπέρ ών ειργάζοντο και οι της Ελλάδος προστάται, ηναγκάσθη να αρκεσθή εις γλίσχρα τινά χρηματικά ποσά, δι' ών έμελλε να κυβερνήση την αναγεννωμένην Ελλάδα. Εκ Παρισίων ο Καποδίστριας διηυθύνθη, κατά τας αρχάς Νοεμβρίου, εις Βασιλείαν, Ζυρίχην Βέρνην και εκείθεν εις Γενεύην ένθα διέμεινεν επτά περίπου ημέρας. Αποχαιρετήσας δε τους φίλους και συστήσας εις την εύνοιαν αυτών την Ελλάδα, ανέθηκεν εις την φροντίδα του καθηγητού *Αλεξ. Ι. Ραδινού*³⁶ τριάκοντα ορφανούς ελληνόπαιδας, αναλώμασιν ιδιαιτέρου ταμείου συστηθέντος υπό των φίλων του Καποδιστρίου παρακαλέσας τον φίλον αυτού *Χ. Βερνέ* να συντάξη σχέδιον ποινικού Νόμου και πολιτικής δικονομίας και Εμπορικού, το μεν κατά τον πρωσοικόν νόμον, τα δε κατά τον Γαλλικόν, απήλθεν εις Βενετίαν, ένθα διά νέων προσφορών των ομογενών, ών το πρώτιστον παράδειγμα έδωκαν οι παρεπιδημούντες εκεί Κερκυραίοι, συνέστησε δεύτερον ταμείον προς περίθαλψιν και διάσωσιν των ανά την Ιταλίαν άνευ προστασίας περιπλανωμένων ενδεών Ελλήνων, την δε διαχείρισιν του ταμείου τούτου ενεπιστεύθη τω φιλογενεί εμπόρω *Αλεξίω Νικολαΐδη*. Ιδρύσας δε αυτόθι και Σχολείον Ελληνικόν, όπερ επλούτησε και διά βιβλιοθήκης, μετέβη εις Τουρίνον και Βολωνίαν προς συνάντησιν του *Ανδρέου Μουστοξύδου* και εκείθεν μετέβη εις Αγκώνα (20 Νοεμβρίου) οπόθεν εξητήσατο παρά του εν Επτανήσω αρμοστού *Αδάμ* την άδειαν να μεταβή διά του Ιονίου ατμοπλοίου η «Επτανήσος» εις Κέρκυραν και εκείθεν εις την Ελλάδα· αλλ' ο αρμοστής ηρνήθη τούτο, προφασιζόμενος, ότι το Ιονικόν ατμόπλοιο, αν τεθή εις τας διαταγάς αυτού, ώφειλε ν' ανυψώση την ελληνικήν σημαίαν, ήτις ούτε ανεγνωρισμένη εισέτι ήτο και ερεθισμόν μέγαν ήθελε προξενήσκει εν Κερκύρα. Η άρνησις αύτη ήτο, καθ' ημάς, δευτέρα τις ειδοποίησις προς τον Κυβερνήτην της Ελλάδος περί της δυσαρεσκείας της Αγγλίας· αλλ' ο Καποδίστριας, αποβλέπων μόνον εις το καθήκον, προσεποιήθη ότι δεν ενόησε την άρνησιν ταύτην.

Εν τω μεταξύ όμως τα εν Ελλάδι ολονέν έβαινον επί τα χείρω· διότι η Τουρκία μη υπακούσασα εις το υπό των τριών ευεργετίδων δυνάμεων τη 24)6 Ιουλίου 1827 από κοινού γενόμενον προς αυτήν πρωτόκολλον περί της μετά των Ελλήνων ανακωχής, έστειλεν, ως είδομεν, στρατόν και στόλον εις Ελλάδα. Το τοιούτον εθεωρήθη ως προσβολή και κατά το μυστικόν άρθρον του πρωτοκόλλου εκείνου απεφάσισαν να εκβιάσωσι την Πύλην εις την παραδοχήν της ανακωχής.

Οι εν τω Αιγαίω περιπλέοντες στόλοι των τριών μεγάλων δυνάμεων, Ρωσίας υπό τον ναύαρχον *Έιδεν*, Αγγλίας υπό τον ναύαρχον *Εδουάρδον Κόδριγκτον* και Γαλλίας υπό τον αντιναύαρχον *Δερινγύ* κατέπλευσαν πάραυτα εις τον όρμον του Ναυαρίνου, ένθα είχαν αποβιβασθή οι Αιγύπτιοι, παρά την διακοίνωσιν των οικείων Κυβερνήσεων, και υπεχρέωσαν αυτούς να δεχθώσιν ανακωχήν μέχρις επιστροφής των απεσταλμένων, ούς ο Ιβραήμ είχεν

³⁶ Ούτος είναι ο κατόπιν γυμνασιάρχης Πατρών, ο εν έτει 1836 εν Αθήναις εκδούς τον Ηρόδοτον. Πρβλ *R. Nicolai, Geschichte der neugriechischen Literatur, Leipzig 1876* σελ. 116, 139, 201.

αποστέλλει εις Κωνσταντινούπολιν και εις Αλεξάνδρειαν αιτούμενος οδηγίας· ότε δε ο Ιβραήμ, αθετήσας την δοθείσαν υπόσχεσιν, εξηκολούθει καταδιώκων τους επαναστάτας, οι ναύαρχοι εισήλθον εντός του όρμου, ελπίζοντες να πείσωσι διά φιλικής γλώσσης αυτόν ίνα δεχθή τας προτάσεις των οικείων κυβερνήσεων άνευ περαιτέρω αιματοχυσίας.

Αι διαπραγματεύσεις έβαινον καλώς και ο σκοπός ήθελεν επιτευχθή, ίσως άνευ συγκρούσεως, ότε συνέβη τόδε το απρόοπτον γεγονός: Τη 8)20 Οκτωβρίου 1827, ότε η λέμβος αγγλικής τινος φρεγάτας εστάλη, ίνα προσκαλέση τουρκικών πυρπολικόν να μένη εις απόστασιν, οι Τούρκοι επυροβόλησαν κατ' αυτής. Το πυρ εξηκολούθει και καθ' ετέρας αγγλικής λέμβου, σταλείσης προς βοήθειαν της πρώτης, και αυτή δε η γαλλική φρεγάτα προσεβλήθη υπό σφαίρας. Τούτο ιδόντες οι σύμμαχοι και την προσγενομένην υπό των Τούρκων προσβολήν ζητούντες ν' εκπλύνωσιν, ήρξαντο πυροβολούντες. Το πυρ ήρξατο τότε όλην την γραμμήν και ο όρμος του Ναυαρίνου εγένετο θέατρον ναυμαχίας, καθ' ήν τα πλοία, ως εκ του στενού του χώρου, εμάχοντο σχεδόν εκ του συστάδην, του συμμαχικού στόλου διατελούντος υπό τας διαταγάς του άγγλου ναυάρχου *Κόδριγκτον*· μετά τρίωρον πάλην, η νίκη έκλινε προς τον συμμαχικόν των Χριστιανών στόλον. Αλλά το γεγονός τούτο το σώσαν από μεγάλου κινδύνου την Ελλάδα, ηδύνατο συνάμα ν' επενέγκη και τον θρίαμβον της Ρωσίας· διά τούτο εν Αγγλία υπεδέχθησαν την περί τούτου είδησιν μετά κατηφείας, και ο βασιλεύς της Αγγλίας Γεώργιος ο Δ', κατά την έναρξιν Κοινοβουλίου, εχαρακτήρισεν αυτό ως *αξιοθρήνητον συμβάν*. Την τοιαύτην του Τουρκικού στόλου καταστροφήν ήκουσε μετ' ευχαριστήσεως ο Καποδίστριας εν Τουρίνω ευρισκόμενος και ολονέν επετάχυνε την εις Ελλάδα κάθοδον μη παραμελών, εν τούτοις, να φροντίζη αείποτε περί εξευρέσεως πόρων παρά τε των ομογενών και των ξένων φιλελλήνων.

Ο Καποδίστριας αφίκετο, ως είπομεν, εις Αγκώνα τη 8)20 Νοεμβρίου 1827 συνοδευόμενος υπό του Γεωργίου Δουρούτη απελθόντος εις Σενεγαλλίαν μετά του υιού αυτού Κωνσταντίνου προς προϋπάντησιν του Κυβερνήτου κατά την επιστολήν του μητροπολίτου Άρτης Ιγνατίου του Σκαλιόρα και κατέλυσαν εν τω *Ξενοδοχείω της Ειρήνης*.

Η συνοδεία του κυβερνήτου συνέκειτο εκ του Ιακώβου Ρίζου του Νερουλού, του Ιταλού Γεωργίου Μπέτσου, του ελβετού Σ. Μπετάν, του Νικολάου Μαυρομμάτη, του Σταματίου Βούλγαρη, του είτα μεγάλου εθνικού ευεργέτου γενομένου Ιωάννου Δομπόλη ή Τομπόλη ηπειρώτου, καταλιπόντος εν Ρωσία τω 1850 285,744 ρουβλίων αργυρών όπως τω 1906 ιδρυθή *Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον* εν τη τότε πρωτεύουση της Ελλάδος, περί ου εγράψαμεν τα εικότα³⁷, του θαλαμηπόλου Φεδερίκου και του υπηρέτου Νικολέτου.

Του κυβερνήτου εις Αγκώνα ελθόντος, βαρύς επεκράτησε χειμών. Η πόλις και τα περίξ εκαλύφθησαν υπό παχείας χιόνος, ο δ' Αδρίας εξαγριωθείς εμαίνετο επί μακρόν κωλύων την των πλοίων εις Αγκώνα προσέγγισιν. Η αδημονία του Καποδιστρίου οσημέραι ηύξανε· μετά παρέλευσιν δ' εικοσαημέρου, της τρικυμίας καταπαυσάσης και του προσδιορισθέντος Αγγλικού πλοίου μη καταπλέοντος, η ανυπομονησία του κυβερνήτου εκορυφώθη εις τοσούτον, ώστε καθ' εκάστην επεσκέπτετο τον εκεί άγγλον πρόξενον *Ερρίκον Κεν*, ίνα μάθη τι περί του αναμενομένου αγγλικού πλοίου και ανερχόμενος είτα επί της υψηλής πλατείας του ναού του *Αγίου Κυριακού*, πολιούχου του Αγκώνος παρεθήρει ανά το αχανές πέλαγος διά του τηλεσκοπίου μη τυχόν ίδη το αναμενόμενον πλοίον. Την τοιαύτην δε αδημονίαν του κυβερνήτου εν Αγκώνι επί τοσαύτας ημέρας αργούντος, της πατρίδος ήδη αγωνιζομένης, περιέγραψεν άριστα ο συνοδεύων αυτό Ιάκωβος Ρίζος Νερουλός εν τω εξής ποιήματι αυτού: «Ο κυβερνήτης εν Αγκώνι» διά των δε των στίχων:

³⁷ Ιδέ την ημετέραν πραγματείαν εν τη «Νέα Εφημερίδι» της 20 Μαΐου 1894, δι' ής συμπληρούμεν τα εν τη «Ακροπόλει» της 11 του αυτού μηνός εκ Κερκύρας δημοσιευθέντα. Πρβλ. και τα εν τη «Ακροπόλει» της 19 και 30 του αυτού μηνός υπό του ανεψιού του Δομπόλη Νικολάου Πάρκα γραφέντα.

Τι τάχα; θα περάσωμεν ερημιτών χειμώνα
Εις όχθην Αδριατικήν, 'στον βροχερόν Αγκώνα;
Από τα ύψη των κρημνών και των χαρακωμάτων
Θα βλέπωμεν 'στο πέλαγος τους λόφους των κυμάτων;
Κι' από την γην θ' ακούωμεν με βάσιν στηριγμένην
Την θάλασσαν 'στα σύννεφα υπερτινασσομένην;
Δεν θέλομεν ασφάλειαν τοιαύτην ολεθρίαν
Αισχράν μισούμεν των δειλών φιλαύτων ησυχίαν.
Με ηδονήν του θεωρεί κινδύνους καταιγίδος
'Όστις ορμά 'στό πέλαγος δι' έρωτα πατρίδος.
Τις ήχος τόσοσιν λιγυρός, μελών τις αρμονία
'Στην ακοήν του φαίνεται τόσοσιν βαθμόν γλυκεία,
'Η όταν τάρμενα ηχούν και τα κατάρτια τρίζουν
Κι' εις τα πανιά οι άνεμοι οι πτερωτοί συρίζουν;

Πού είσαι και δεν φαίνεσαι δελφινοδόμον πλοίον,
'Σ' το ιερόν ταξείδι σου το εναντίον ποίον;
Τάχα Κροάτης Αίολος, και αν λυσσά κι αφρίζη
Την τόλμην σου, την τέχνην σου ποτέ την εμποδίζει;
Οξύπτερον, ατρόμητον, θαλασσινόν ιεράκι
Ωκεανούς δεν τρώμαξες, θα φοβηθής αυλάκι;
Στον ναύτην τον αγέρωχον της κραταιάς Αγγλίας
Ωσάν λεκάνη φαίνεται ο κομπαστής Αδρίας.
Ελθέ λοιπόν, ω Πάραλε, 'στόν Δωρικόν Αγκώνα
Στήσε και συ μιαν εποχήν 'στόν τωρινόν αιώνα.
Ο Ουρανός είν' ευμενής, ο Ποσειδών φιλέλλην
Κι' ο μέλλων επιβάτης σου πρώτος Ελλήνων Έλλην.³⁸

Ουχ ήττον εν Αγκώνι μένων ο Καποδίστριας και της εκ της αργίας ανίας θέλων να κατισχύση, εφρόντισε περί της εκπαιδεύσεως των εκεί εγκατοίκων και προσφύγων Ελλήνων, ών οι παίδες δεν ετύγχανον της δεούσης μορφώσεως ελλείψει μέσων· διότι, καίπερ οι αυτόθι έμποροι από του 1823 επέβαλλον εαυτοίς, καθώς και οι εν Βενετία και Λειψία και Τεργέστη δικαίωμα της Εκκλησίας 1 0)0 επί των κατά παραγγελίαν αγοροπωλησιών, εν τούτοις, οι πόροι της κοινότητος δεν εξήρκουν διά την συντήρησιν σχολείου. Ο Καποδίστριας όμως συστήσας πενταμελή επιτροπήν, ανέθηκε τω πρεσβυτέρω αυτής Γεωργίω Φραγκιάδη, Χίω πρόσφυγι, την εποπτείαν του σχολείου, χορηγήσας τη επιτροπή 300 δίστηλα και πολλά διδακτικά βιβλία, υποσχεθείς να παρέχη το αυτό ποσόν κατ' έτος, δι' ών διωρίσθησαν διδάσκαλοι ο Λέσβιος Δημ. Βρανάς, ο Ιωσήφ Γκινάκας και ο Ιταλός Δομένικος Ρέκης.

Αλλά και περί της εκκλησίας επιμέλειαν εποιήσατο ο Κυβερνήτης, γράψας εις Βαρλέτταν και ζητών τον εκεί εφημέριον Νεόφυτον Βιάντην, παραιτηθέντος του τέως τοιούτου εν Αγκώνι και περί αποστολής τροφίμων εις Ελλάδα διά του παπικού πλοίου «Νίκη» αξίας 2,550 διστήλων.

Τέλος του αναμενομένου πλοίου καταφθάσαντος, ανεχώρησε τη 26η Δεκεμβρίου εις Μελίτην διά της αγγλικής φρεγάτας «Λύκου»³⁹, υπό τον πλοίαρχον Χίες, ακολουθούμενος υπό μικράς συνοδείας, ως είπομεν, προσώπων, μεταξύ των οποίων ήτο και ο Κερκυραίος Σταμάτιος Βούλγαρης, λοχαγός του Γαλλικού Επιτελείου, όν προσέλαβεν όπως αναθέση αυτό

³⁸ Ιδέ Εθν. Ημερολόγιον Μ. Π. Βρετού του 1866 σελ. 260-261.

³⁹ Κατ' άλλους Λέοντος.

διαφόρους υπηρεσίας αναγομένας εις τον οικείον κλάδον. Το πλοίον περιπλέν την νησίδα Σαζένον μεταξύ Οτράντου και Αυλώνος, συνηντήθη μετά δικρότου, όπερ προς μείζονα τιμήν ο Άγγλος ναύαρχος Κόδριγκτον έστειλεν όπως επιβιβασθή ο Κυβερνήτης. Εν μέσω δε της θαλάσσης ο Καποδίστριας από της φρεγάτας μεταβιβασθείς εις το επί του μεσαίου ιστού έχον αναπεπταμένην την *Ελληνικήν σημαίαν*, *δίκροτον «Ουάροσιτ»*⁴⁰ υπό τον πλοίαρχον *Πάρκερ* έφθασεν εις Μελίτην περί τα τέλη του αυτού μηνός (28 Δεκεμβρίου) εν μέσω των κανονιοβολισμών των φρουρίων. Εν Μελίτη έτυχεν επισήμου υποδοχής υπό της Διοικήσεως, ήτις χάρις αυτού απηλευθέρωσεν 100 περίπου Έλληνας, οίτινες ως υπόδικοι πειρατείας κατεκρατούντο προς εκδίκασιν.

Αυτόθι η αγγλική διοίκησης είχε παρασκευάσει αυτό ανάλογον κατάλυμα, αλλ' ο Καποδίστριας, ευχαριστήσας αυτή προντίμησε να καταλύση παρά τω Έλληνι εμπόρω Α. *Κοντοσταύλω*. Παρέμεινεν αυτόθι επί πενήντημερον, καθ' ο εγένετο αντικείμενον πολλών περιποιήσεων και τιμών εκ τε των Άγγλων και των Ελλήνων. Εις τιμήν δ' αυτού απελύθη προσέτι και το Ελληνικόν βρίκιον «Έκτωρ» του εκ Ψαρρών ιδιώτου *Νικολάου Γιαννίτση* το υπό της *αντικυβερνητικής επιτροπής* αποσταλέν προς παραλαβήν του Καποδιστρίου, όπερ οι έμποροι ως εθνικόν υπολαβόντας είχαν κατάσχει. Τέλος ο κυβερνήτης αναχωρήσας εκ Μελίτης επί του «Ουάροσιτ» συνοδευομένου και υπό δύο φρεγατών τη 2)14 Ιανουαρίου 1828 εντός πέντε ή έξι ημερών, ως εκ των επικρατουσών τρικυμιών κατέφθασε προ του γενναίου της Πελοποννήσου προμαχώνος, του Ναυπλίου, κωλυθέντος του πλοίου να πλεύση προς την έδραν της αντικυβερνητικής επιτροπής, την Αίγιναν.

Τοιαύτη υπήρξεν, εν ολίγοις, η ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου κατά τον, προ της εκλογής και μετά την εκλογήν αυτού ως κυβερνήτου, μέχρι της μετά εννεάμηνον καθόδου αυτού εις Ελλάδα, μακρόν χρόνον, ήν εν είδει Εισαγωγής ανεγράψαμεν. Έδη εισερχόμεθα εις την κυρίως ιστορίαν του κυβερνήτου Καποδιστρίου (6 Ιανουαρίου 1828 – 27 Σεπτεμβρίου 1831) μεθ' ήν θέλομεν, ως εν Παραρτήματι, συνεχίσει την ιστορίαν του έθνους ημών, κατά την ολεθρίαν, μετά την δολοφονίαν του Κυβερνήτου, αναρχίαν μέχρι της αφίξεως του πρώτου βασιλέως ημών Όθωνος του Α', ούτινος πέρυσιν εξεδώκαμεν την ιστορίαν, εις ήν παραπέμπομεν τους ημετέρους αναγνώστας, ως συνεχίζουσιν την παρούσαν ιστορίαν.

⁴⁰ Τούτο ο μεν Στέφανος Ξένος μετέφρασε; «Πολεμοποιέσμων», άλλοι δε «Πολεμοπτύων» Ημείς αφίεμεν την αγγλικήν ονομασίαν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Άφιξις Κυβερνήτου εις Ναύπλιον. – Ελεεινή του Ναυπλίου ιδίως και εν γένει της Ελλάδος κατάστασις. – Εισβολή Στερεοελλαδιτών εις Πελοπόννησον – Απαιτήσεις του Θ. Γρίβα και φόβος των Ναυπλιέων. – Έγκαιρος άφιξις Καποδιστρίου προς πρόληψιν των εμφυλίων σπαραγμών. – Ανακούφισις Ναυπλιέων επί τη αφίξει του Κυβερνήτου. – Αποβίβασις Καποδιστρίου εις Ναύπλιον. – Χαρά του λαού. – Επίσκεψις των κατεχόντων τα φρούρια Ναυπλίου Γρίβα και Στράτου και των άλλων προυχόντων. – Συμφιλίωσις αυτών. – Επιστολαί Καποδιστρίου προς τε τον Γρίβαν, τον Στράτον και τον Κωλέττην. – Αναχώρησις Καποδιστρίου διά την έδραν της αντικυβερνητικής επιτροπής, την Αίγιναν. – Η εν Αιγίνη υποδοχή του Κυβερνήτου. – Πανηγυρικός λόγος Θεοφίλου Καΐρη. – Υποδοχή των Γραμματέων

Η έκτη Ιανουαρίου του 1828 είναι μεγίστης μνήμης αξία διά τον Ελληνισμόν σύμπαντα· διότι άνευ της αφίξεως του εννεαμήνου, από της εκλογής αυτού, αναμενομένου Μεσσίου του κυβερνήτου Καποδιστρίου, η τύχη της Ελλάδος θα ήτο κατεστραμμένη. Την επαύριον ακριβώς της αφίξεως αυτού, 7 Ιανουαρίου, εσκόπει ο τα φρούρια του Ναυπλίου κατέχων Θ. Γρίβας να λεηλατήση και διαρπάση την πόλιν. Ήτο ημέρα εορτής του «Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου» και ο κόσμος άπας εν εορτασίμω περιβολή περιέμενε την εκ του πλοίου έξοδον του Κυβερνήτου. Άμα τη ημέρα εν μέσω των πυκνών κανονιοβολισμών του τε Αγγλικού «Ουάρσπιτ» χαιρετώντος την εν τω μέσω ιστώ ελληνικήν σημαίαν, του γαλλικού και του ρωσικού πλοίου και του φρουρίου του Ναυπλίου, ο Καποδίστριας απεβιβάσθη εις την ξηράν. Ο λαός σύσσωμος έσπευσεν εις υποδοχήν αυτού εν ευφημίαις και ζητωκραυγαίς κρατών κλάδους ελαίας εις ένδειξιν της επελθούσης ειρήνης. Ο Κυβερνήτης ωδηγήθη εις τον ναόν του Αγίου Γεωργίου και ψαλείσης της επί τη οσία ελεύσει αυτού δοξολογίας ως και υπέρ των τριών ευεργετίδων δυνάμενων, επορεύθη εις τον ευπρεπέστερον του Ναυπλίου οίκον, τον του Εμμανουήλ Ξένου, εν ώ εδέξατο τους θέλοντας να ιδωσιν αυτόν. Ο Γρίβας δεν κατήλθε του Παλαμηδίου αλλ' εις των του Ναυπλίου προυχόντων, ο Σ. Σκούφος αφανισθείς προ του Κυβερνήτου, είπεν αυτός: «Ότι ο Γρίβας δεν τολμά να εμφανισθή προ της Υ. Εξοχότητος· εν τούτοις είναι εις τας διαταγάς σας· έχετε εις την διάθεσίν σας αυτόν τε και τους υπ' αυτόν. Εάν μοι είναι επιτραμμένον να εκφράσω μίαν ευχήν, παρακαλώ την Υ. Εξοχότητα να ευδοκήση να με καταστήση εντολοδόχον αυτής· διότι κολακεύομαι ότι γινώσκω τον Γρίβαν ειπέρ τις και άλλος κάλλιον».

Ο Κυβερνήτης ηρνήθη την αυτεπάγγελτον του Σ. Σκούφου προσφοράν και απεκρίθη ότι επιθυμεί να ίδη αυτοπροσώπως τον Γρίβαν και συνομιλήση μετ' αυτού άνευ μεσίτου τινός. Ο Γρίβας παρουσιάσθη προς τον Καποδίστριαν ευσεβάστως και εγένετο δεκτός λίαν φιλοστόργως και ενθαρρυντικώς παρά του Κυβερνήτου, εις ού τας χείρας παρέδωκε τας κλεις των φρουρίων, καταληφθέντων αμέσως υπό φρουράς εκ νησιωτών αποτελουμένης. Ομοίως υπεδέξατο τον Στράτον και τον Κωλέττην και πάντας όσοι επεθύμουν να επισκεφθώσιν αυτόν και είτα επεβιβάσθη επί του *Ουάρσπιτ*, οπόθεν την επαύριον, 8 Ιανουαρίου, έγγραψε προς τε τον Γρίβαν και τον Στράτον τάδε: «Δέχομαι ευγνωμόνως την οποίαν μου εδώκατε υπόσχεσιν εκάτερος υμών ου να φυλάξητε την ησυχίαν και ευταξίαν και να αφήσητε

ελευθέρους όσους έχετε φυλακισμένους ένεκα της εις Άργος γενομένης ρήξεως». Προς δε τον *Ιωάννην Κωλλέττην* έγραψεν αυθημερόν τα εξής: «Είσαι ρουμελιώτης και έχεις φιλίαν με τους εμπιστευμένους τα φρούρια ταύτα και την ασφάλειαν των κατοίκων· επειδή θέλεις να παύσωσιν αι αταξίαι και επειδή, ως μοι εξηγήθης, έχεις επιρροήν εις αυτούς τους δύο φρουράρχους, δεν αμφιβάλλω ότι θα συνεργήσης να παύσωσιν αι αταξίαι και να ησυχάσωσιν ασφαλιζόμενοι οι κάτοικοι της πόλεως ταύτης και επαρχίας ως και των πέριξ επαρχιών».

Ούτω δε συμβιβάσας τα διεστώτα εν Ναυπλίω διά της πατριωτικής αυτού φρονήσεως, ής πρώτον τούτο σημείον κατέδειξεν άμα τη εις Ελλάδα καθόδω ο Κυβερνήτης και του σφοδροτάτου εναντίου ανέμου κοπάσαντος, τη επαύριον 9 Ιανουαρίου επί του αυτού αγγλικού *Ουάρσπιτ* επιβαίνων και παρακολουθούμενος και υπό πολλών άλλων πλοίων απέπλευσεν εν μέσω των κανονιοβολισμών και επευφημιών του λαού δι' Αίγιναν, καταλιπών εν Ναυπλίω τον *Σταμάτιον Βούλγαρην* μετά διαταγών να ανακαινίση την πόλιν ερείπια ούσαν, και ένεκα των ανυποφόρων μiasματικών αναθυμιάσεων της ατμοσφαιρας αυτής ακατοίκητον, να θεμελιώση το προάστειον, όπερ και θεμελιωθέν ωνομάσθη *Πρόνοια*, εις ένδειξιν της ήν επεδείξατο προνοίας να κτίση στρατώνας και οικήματα διά τας πολυαρίθμους πτωχάς οικογενείας, άς ο της Τουρκικής αιχμαλωσίας φόβος και τα δεινά της επαναστάσεων ηνάγκασαν να συγκεντρωθώσιν εν μια μόνον πόλει, εν ή πολλοί απέθνησκον ή εκ πείνης, ή εκ της αναπνυχθείσης κακής ατμοσφαιρας. Ταύτα δε πάντα ο Βούλγαρης κατά γράμμα εκπληρώσας εστάλη μετά ταύτα εις Πάτρας, ίνα και ταύτας ανακαινίση. Τότε δε προς τοις άλλοις εποίησε και το λαμπρότατον σχέδιον της ωραίας πόλεως των Πατρών, επί τη βάσει του οποίου έτι και σήμερα οικοδομείται η νέα δευτερεύουσα του Κράτους πόλις.

Μετά διήμερον πλουν ο Κυβερνήτης κατέπλευσεν εις την έδραν της αντικυβερνητικής επιτροπής, την νήσον του Αιακού Αίγιναν, εν ή, κατά την μαρτυρίαν των συγχρόνων, επέκεινα των 100,000 ψυχών είχαν συγκεντρωθή. Το πλοίον ώρμισε περί λύχνων αφάς εν τω ορμίσκω της νήσου· τη επαύριον δε 12 Ιανουαρίου άπαντα τα πολεμικά Ελληνικά σκάφη και η γαλλική φρεγάτα *Ήρα* εχαιρέτησαν την επί του μεσαίου ιστού του *Ουάρσπιτ* κυματίζουσαν κυανόλευκον Ελληνικήν σημαίαν.

Τα τρία μέλη της αντικυβερνητικής επιτροπής, ο *Γεώργιος Μαυρομυχάλης* αυτός εκείνος, όστις μετά τρία έτη έμελλε να απόστειλε εις τον Άδην τον εκλεκτόν της εν Τροιζήνι Γ' Εθνικής συνελεύσεως, ο *Ι. Μιλαίτης* και ο *Ι. Νάκος*, οι γραμματείς του Κράτους, και η Δημογεροντία ανήλθον επί του Αγγλικού πλοίου ίνα προσφέρωσι τω Κυβερνήτη την υποταγήν αυτών.

Περί την 11ην δε της πρωίας ο Καποδίστριας συνοδευόμενος υπό τε του πλοιάρχου του αγγλικού *Ουάρσπιτ* Πάρκερ, του Γαλλικής *Ήρας* Λεβλάν και του της ρωσικής «Ελένης» Πέτροβιτς, άνευ ουδενός στρατιωτικού ακολούθου⁴¹, απεβιβάσθη εν μέσω κανονιοβολισμών εις Αίγιναν επί λέμβου Ελληνικού πολεμικού πλοίου, φέροντος την δίχρουν Ελληνικήν σημαίαν. Άμα τη αποβιβάσει εγένετο δεκτός υπό της Βουλής και του απανταχόθεν της νήσου προσδραμόντος πλήθους εν ευφημίαις και ζητωκραυγαίς μέχρι του καθεδρικού ναού της Παναγίας (Βουλευτηρίου) ένθα, ψαλείσης επισήμου δοξολογίας επί τη αισία αφίξει του αναμενομένου Μεσσίου της αναγεννωμένης Ελλάδος, ο διάσημος της εποχής ιεροκήρυξ *Θεόφιλος Καΐρης* εξ υπογύου εξεφώνησε τόν δε τον πολυσήμαντον και ρητορικώτατον πανηγυρικών:

⁴¹ Τούτο εγένετο κατ' απαίτησιν αυτού του Κυβερνήτου, όστις προς τους γράψαντας εκ τε Κερκύρας και αλλαχόθεν να λάβη πρόνοιαν περί της προσωπικής ασφαλείας απήντησε: «Δεν φρονώ ότι η νέα Ελληνική κυβέρνησις πρέπει να έλθη εις την Ελλάδα επί κεφαλής λόχων και πυροβόλων· τούτο είναι έξω των δυνάμεών μου αλλά και αν ηδυνάμην, δεν θα ηρχόμην τοιουτοτρόπως» και άλλοτε: «Όλα τα γραφόμενα είναι καλά εις γνώσιν, αλλά καθώς και προ ολίγου το είπον (εννοεί τα ανωτέρω γραφέντα τη 27 Νοεμβρίου 1827) δεν είναι επ' εμοί να φθάσω εις την Ελλάδα παραπεμπόμενος από Πραιτοριανήν φρουράν και επ' εμοί δ' αν ήτο, πάλιν θα το απέφευγον και ίσως απατώμαι, όμως δεν πταίω εγώ.» Ταύτα έγραψε κατά την 7 Δεκεμβρίου 1827.

«Ουκ άρξω εγώ, ουκ άρξει ο υιός μου εν υμίν,
Κύριος άρξει υμών, Κύριος κυβερνήσει υμάς».

(*Κριτών Κεφάλαιον ΙΓ', 23*).

«Εις τοιαύτην λαμπράν και επίσημον ημέραν, Κυβερνήτα της Ελλάδος, κατά την οποίαν σε υπήντησε και σε υπεδέχθη η πατρίς, εν τω μέσω ανεκφράστου χαράς και αγαλλιάσεως, εις τοιαύτην λαού των Ελλήνων ομήγυριν, εν ώ υψώνει φωνήν ευχαριστήριον προς τον Ύψιστον διά την τόσην επιθυμητήν και ευκαίαν έλευσίν σου, ποίαν αγγελίαν πλέον χαροποιάν ηδύνατο τις να φέρη εις το μέσον εκ μέρους σου, σύμφωνον τω όντι με τα φρονήματα της ψυχής σου, με τα συναισθήματα της καρδιάς σου, με τας εγκαρδίους ευχάς όλων των αληθινών τέκνων της Ελλάδος και με τας μεγάλας ελπίδας, τας οποίας έχουσιν εις σε! Τι άλλο ηδύνατο να αναγγείλη πλέον χαρμόσουν, κατάλληλον μάλιστα εις τας παρούσας της πατρίδος περιστάσεις, και εχέγγυν της διά σου ελπιζομένης ευτυχίας της, παρ' ό,τι αρχηγός λαού ελευθέρου, ελευθέρως εκλεχθείς υπ' αυτού, και υπέσχετο προς αυτόν τον ίδιον και προσπάθησε να φέρη εις έκβασιν!

» Ακούσατε λοιπόν, λειτουργοί του Υψίστου, ακούσατε, σεβάσμιε Πρόεδρε και Βουλευταί, ακούσατε, πολιτικοί, στρατιωτικοί, όλος ο λαός της Ελλάδος, ακούσατε: «Κύριος άρξει υμών Κύριος κυβερνήσει υμάς». Δεν θέλουσιν εξουσιάσει εις το εξής πλέον ολέθρια πάθη, όχι χαμερπείς ιδιοτέλειαι, όχι ραδιουργίαι, όχι οικείος, εάν δεν είναι άξιος, όχι συγγενής, εάν είναι ανεπιτήδειος, όχι φίλος του Κυβερνήτου, εάν δεν έχη ικανότητα, αλλ' η ιερά δικαιοσύνη και οι αιώνιοι και αμετάβλητοι νόμοι του Θεού, οι προς κυβέρνησιν ελευθέρου ανθρώπου διορισθέντες, θέλουσι κυβερνά.

»Το συμφέρον της πατρίδος, η ευνομία της, η ευτυχία της, η δόξα της, ο θρίαμβος της θέλουσι διευθύνει και τον νουν και την καρδίαν και τους σκοπούς και τους λόγους και τας πράξεις του Κυβερνήτου: «Κύριος άρξει υμών Κύριος κυβερνήσει υμάς».

» Όσοι είδετε την γην της γεννήσεώς σας πυρποληθείσαν και καταστραφείσαν, τους γεννήτορας σφαγέντας έμπροσθέν σας, τα φίλτατά σας από τας αγκάλας σας αρπαγέντα και αιχμαλωτισθέντα, όσοι εγείνατε θύματα της παρανομίας και της αναρχίας των ιδίων αδελφών σας, ακούσατε και χαίρετε. Χαίρετε, διότι παύουσιν εις το εξής τα δεινά μας· διότι θέλομεν ιδεί την δικαιοσύνην ισχύουσαν, τους νόμους ενεργουμένους, την κακίαν τιμωρουμένην, την αρετήν βραβευομένην και ευδαιμονούσαν εις τα έσω, τροπαιούχον και θριαμβεύουσιν εις τα έξω· την πίστιν όχι πενθούσαν αλλά λαμπροφоруούσαν και χαίρουσαν.

»Χαίρε και συ Κυβερνήτα της Ελλάδος· διότι μετά τοσούτον πολυχρόνιον αποδημίαν επιστρέφεις εις την κοινήν πατρίδα, την βλέπεις, την χαιρετάς όχι πλέον δούλην και στενάζουσιν υπό τον ζυγόν, αλλ' ελευθέραν, αλλά δεχομένην σέ κυβερνήτην και περιμένουσιν να σε ίδη να οδηγήσης τα τέκνα της εις την αληθινήν ευδαιμονίαν και εις την αληθινήν δόξαν. Ζήθι! αλλ' έχων ιερόν έμβλημα: «ο Θεός και η Δικαιοσύνη κυβερνήσουσι την Ελλάδα». Ζήθι! αλλά κυβερνών ούτως, ώστε να αισθανθή η πατρίς, να καταλάβωμεν και ημείς, να επαναλάβη η αδέκαστος ιστορία, να αντηχήσωσιν όλοι οι αιώνες ότι ου συ, ουδέ ο υιός σου, ουδέ ο οικείος σου, ουδέ ο φίλος σου, ουδέ πνεύμα φατρίας, αλλ' αληθώς αυτός ο νόμος του Θεού, αυτό το δίκαιον, αυτοί της Ελλάδος οι θεσμοί κυβερνήσουσι την Ελλάδα διά σου.

Και τω όντι, εάν οποιονδήποτε έθνος διά να υπάρχη ελεύθερον, διά να συντηρήται κραταιούμενον, διά να ευτυχή βελτιούμενον είναι ανάγκη να κυβερνάται διά μόνων των νόμων, τους οποίους ο θεός διέταξεν ως κανόνας ελευθέρας ελευθέρου λαού κυβερνήσεως, πολύ μεγαλειότεραν ανάγκην έχει σήμερα η Ελλάς να διευθύνηται υπό μόνων των τοιούτων νόμων διά σου.

»Αλλ', ω σεβάσμιε Πρόεδρε και βουλευταί, ω ευτυχί της Ελλάδος λαέ! τι άρα γε δύναται να δικαιώση την τοσαύτην χαράν μας! Τι να υποστηρίξη τας ελπίδας μας! τι να μας παραστήση τον άνδρα, εις τον οποίον η πατρίς επιστεύθη την υποστήριξιν και ενέργειαν των νόμων της! Τι να μας δείξη την επιρροήν, την οποίαν θέλει μεταχειρισθή προς εκτέλεσιν όλων όσα και εις την γενικήν και εις την μερικήν ενός εκάστου ευδαιμονίαν συντείνουνσιν!

»Η πολιτική σύνεσις του και εμπειρία, ο λαμπρός δρόμος, τον οποίον εις τον πολιτικόν κόσμον διέτρεξεν, ο υψηλός βαθμός τον οποίον εις ένα των δυνατωτέρων θρόνων της οικουμένης είχε και τον οποίον διά την πατρίδα παρέβλεψεν, η προς αυτήν αγάπη και αφοσίωσις του μας βεβαιώνουσι τα πρώτα· το δε τελευταίον μας πιστοποιούσι και άλλα μεν πολλά, και μάλιστα δε όσα εις την εν Τροιζήνι συνέλευσιν συνέβησαν.

»Τίποτε αληθώς δεν ημπορεί να παραστήση λαμπρότερον την προς αυτόν όλου του έθνους μεγάλην και υπόληψιν και πεποίθησιν, παρά το αξιομνημόνευτον εκείνο ψήφισμα, διά του οποίου ομοφώνως εκλήθη Κυβερνήτης της Ελλάδος.

»Όσοι ευρέθητε εις την Εθνικήν εκείνην συνέλευσιν, ενθυμείσθε ακόμη ποια άγρια πάθη ηγέρθησαν διά να καταστρέψωσιν ό,τι η μανία των τυράννων ή παρέβλεψεν ή δεν ηδυνήθη να αφανίση. Ποία φλοξ διχονοιών εξήφθη διά να κατακαύση όσα το εχθρικόν πυρ δεν ημπόρεσε να καταφλέξη· πώς ο Έλλην κατά του Έλληнос, ο συγγενής κατά του συγγενούς, ο αδελφός κατά του αδελφού καθωπλίζετο και ο άσπλαχνος και αδυσώπητος εμφύλιος πόλεμος ητοιμάζετο να καταφέρει εις την πνέουσαν τα λoίσθια πατρίδα πληγήν. Τότε μόλις το όνομα προφέρεται του Καποδίστρια και όλα καταπραύνονται· η ορμή των αγρίων παθών κατέπαυσε και τα ολέθρια των διχονοιών αποτελέσματα ημποδίσθησαν. Φέρετε ακόμη κατά νουν πόσην χαράν επροξένησεν η εκλογή του, με ποίαν αγαλλίασιν την εδέχθησαν οι εκεί ευρεθέντες, πόσην ταχύτητα διεδόθη εις όλον το έθνος και ποίας ελπίδα του ενέπνευσεν.

»Αλλ' αν, ω κυβερνήτα της Ελλάδος, αι λαμπρότεραι στιγμαί της εις αυτήν πολιτικής ζωής σου εφάνησαν από την εν Τροιζήνι Συνέλευσιν, το μεγαλειότερον όμως του βίου σου κατόρθωμα αρχίζει από την σήμερα και μέλλει ακόμη να κατορθωθή.

»Και είναι η κατάπαυσις των διχονοιών, η διάλυσις των φατριών, η ορθή, η δικαία, και μη ψευδομένη το όνομα κυβέρνησις της Ελλάδος, η αναγέννησις ανθρώπων, η ανάπλασις αληθινών Ελλήνων. Κατόρθωμα, τω όντι, όσον δύσκολον, όσον εργώδες, όσον μέγα, αλλά τόσον περιφανές, λαμπρόν, ένδοξον. Διά να επιτύχης δε τον υψηλόν τούτον και μόνον σκοπόν, άκουσον την αλήθειαν και από άνθρωπον, όστις δεν έχει καμμίαν πρόφασιν να σε είπη ψεύδος.

»Αφού αποβλέψης πρώτον εις εκείνον, όστις κυβερνά τα σύμπαντα, αφού στοχασθής όσα η μετ' επιμελείας έρευνα του και της καρδιάς του ανθρώπου, και μάλιστα του Έλληнос, όσα η ακριβή παρατήρησις της ιστορίας των ελευθέρων εθνών, η αρχή, η πρόοδος, η ακμή και παρακμή των, τα αίτια της επιτυχίας ή αποτυχίας των, της δόξης ή αδοξίας των, της κακοδαιμονίας ή ευδαιμονίας των, όσα τέλος αι βαθείαι πολιτικά σου γνώσεις σε υπαγορεύουσιν, αφού συλλογισθής όλα τα αναγκαία μέσα, τα οποία πρέπει να βάλης εις πράξιν διά την καλήν έκβασιν του μεγάλου αυτού εγχειρήματος, ενθυμού προσέτι, ότι αν στρέψης ολίγον μόνον τους οφθαλμούς προς το μέρος τούτο, βλέπεις την γην του Σόλωνος και του Αριστείδου· εάν προς εκείνο, την γη του Λυκούργου και του Λεωνίδα· ότι ευρίσκεσαι εις το μέρος εκείνο της Ελλάδος, όπου ηφανίσθησαν όλαι του μεγαλειότερου τυράννου του κόσμου αι δυνάμεις, ετάφησαν όλαι της τυραννίας αι ελπίδες και εστερεώθη η φαεινή, η λαμπρά της ελευθερίας κρηπίς, εις την οποίαν όποιον έθνος θέλει αναβαίνει και μένει ελεύθερον· ότι το έδαφος το οποίον πατείς, είναι ερείπια επισήμου και ελευθέρας πόλεως της Ελλάδος· αυτή την οποίαν τώρα βλέπεις, ανηγέρθη παραδόξως από την τέφραν τόσων υπέρ της ελευθερίας πυρποληθεισών πόλεων· ο λαός όστις σε περικυκλώνει έμεινεν άπολις και άοικος δι' αυτήν.

»Ενθυμού, ότι έμπροσθεν του Θεού, όλων των ανθρώπων όλων των αιώνων, αυτής της συνειδήσεώς σου, ανεδέχθης να κυβερνήσης τους αδελφούς σου, το έθνος σου, έθνος τα

οποίον πρώτον edίδαξε τους ανθρώπους ότι έχουσι δικαιώματα και πρώτον έδειξεν εις αυτούς ότι είναι δυνατόν να ζώσιν ελεύθεροι και ευτυχείς, το οποίον εις τον καιρόν της ελευθέρως κυβερνήσεώς του εγέννησε τους μεγαλειτέρους άνδρας όλου του κόσμου και το οποίον όλως τας δυστυχίας και τας συμφοράς ημπορεί να υποφέρει, όχι όμως και να μένη διά παντός δεδουλωμένον.

»Φέρε πάντοτε κατά νουν, ότι προ ολίγων ήδη ετών συνέτριψε τας αλύσεις με τας οποίας ήτο δεμένον και ετίναξε τον βαρύτερον της δουλείας ζυγόν, ότι απεφάσισεν ή να ζήση αυτόνομον και ανεξάρτητον, ή να ταφή υπό τα ερείπια της επισημοτέρας διά την ελευθερίαν γης του κόσμου, ότι διά να την αναλάβη πάλιν, είδε τους ιερείς της ιεράς θρησκείας του κρεμαμένους και συρομένους εις την γην ως καταδίκους, την Σμύρνην, πολλάί της Ασίας, της Ευρώπης και τας των περί αυτάς νήσων χώρας, βαμμένας με το αίμα των τέκνων του, τας Κυδωνίας, πρώτην των ελληνίδων πόλεων, θύμα γενομένην της μανίας των τυράννων, πυρποληθείσας και καταστραφείσας. Από την Θράκην έως την Ήπειρον, και από την Ήπειρον έως εις το έσχατον της Πελοποννήσου ακρωτήριο, τας επισημοτέρας πόλεις και κωμοπόλεις κατηδαφισμένας και ηρημωμένας, ότι με όλως τας ταλαιπωρίας, με όλως τας ελλείψεις και τας πολυειδείς εναντιώσεις, με όλην την φρίκην, την οποίαν εμπνέουσιν αι τρομεραί σκηναί των πυρπολήσεων, των αναστατώσεων, του ανδραποδισμού, των σφαγών, εθριάμβευσε και κατά ξηράν και κατά θάλασσαν· και διά την ανδρίαν του στρατιωτικού και ναυτικού του, έσεισεν εκ θεμελίων τον θρόνον του Σουλτάνου, και το θαυμασιώτερον, ότι εν τω μέσω των φλογών και της συγκρούσεως των παθών, εσυλλογίσθη και ηδυνήθη να συντάξη πολιτικόν Σύνταγμα, κατά το οποίον ηθέλησε να πολιτεύηται και το οποίον με το αίμα του απεφάσισε να υπερασπίζεται.

»Μη λησμονήσης ποτέ, ότι έπειτα το ψεύδος, η διαβολή, αι συκοφαντίαι, η ύπουλος και ραδιούργος αντενέργεια, αι κατά χάριν και κατά βίαν γενόμεναι εκλογαί, η παράβασις αυτού του ιδίου συντάγματος, οι εμφύλιοι πόλεμοι μας έκαμαν να θρηνήσωμεν διά την Χίον, να κλαύσωμεν διά την Κρήτην, διά την Κάσσον, διά τα Ψαρρά, διά το Νεόκαστρον, να στενάζωμεν ακόμη πικρά διά το Μεσολόγγι και διά τας Αθήνας, να χύνωμεν δάκρυα δι' όσα εις την Στερεάν Ελλάδα και εις την Πελοπόννησον συνέβησαν και συμβαίνουν κακά, βλέπομεν εκ του ενός μέρους τον Αιγύπτιον και εκ του άλλου τους Τούρκους, περιφερομένους, πυρπολούντας, αιχμαλωτίζοντας, σφάζοντας και το χειρότερον και το πολλής λύπης και αθυμίας και πολλών δακρύων άξιον ως να επρόκειτο αγών όχι της ελευθερίας και της σωτηρίας της πατρίδος, όχι της δόξης, αλλά της αρπαγής, της καταδυναστείας των ιδίων αδελφών μας, να βλέπωμεν εν ταυτώ αυτούς εκείνους εις των οποίων την δύναμιν και επιρροήν και σύνεσιν είχομεν τας ελπίδας μας, συνεριζομένους τις τίνα να υποσκελίση, τις τίνα να καταβάλη και να αφανίση· αυτούς εκείνους εις των οποίων τον βραχίονα και την ανδρίαν ηλπίζομεν· φιλοτιμουμενους τις τίνα να υπερβή κατά την κακουργίαν και κατά την εις τους νόμους απείθειαν, τας δε συμφοράς της πατρίδος να κορυφωθώσι τόσοι και τας πληγάς της να γίνωσι τόσοι αφόρητοι και η δόξα και η τιμή και η λαμπρότης του υπέρ πάντας τους υπέρ ελευθερίας αγώνας ιερωτέρου και δικαιοτέρου αγώνος μας, να αμαυρωθή τόσοι, ώστε ολόκληρον το Ελληνικόν έθνος εις σέ μόνον να αποβλέπη και σέ από ημέρας εις ημέραν και από στιγμής εις στιγμήν να περιμένη διά να φθάση, να παύσης τα δεινά του, να θεραπεύσης τας πληγάς του, να το εκβάλη από το χάος της αναρχίας και ακοσμίας, διά του οποίου περιεκαλύφθη και να το αναδείξη ευνομούμενον, λαμπρόν και περίδοξον.

»Έχε λοιπόν πάντοτε προ οφθαλμών ότι όσον αι συμφοραί του είναι δεινά, αι πληγαί του δυσίατοι, ο κίνδυνος προφανής, όσον η διά την εκλογήν σου χαρά μας, η διά την έλευσίν σου αγαλλίασίς μας, αι εις σέ ελπίδες μας υπάρχουσι μεγάλαι, τόσοι μεγαλειτέρας και προσοχής και προφυλακής είναι χρεία, μην εύρη χώραν εις την ψυχήν, εις την καρδίαν σου, εις τας πράξεις σου, εις τας εκλογάς τας οποίας μέλλεις να κάμης των διαφόρων υπουργών σου, καμμία από τας ολεθρίας εκείνας αφορμάς διά τας οποίας εκινδύνουν να ματαιωθώσι

βέβαια όλαι αι θυσίαι, όλοι οι αγώνες, όλα τα αίματα, τα οποία εχύθησαν υπέρ της ελευθερίας του έθνους μας, εάν μεγάλοι και σεβασταί δυνάμεις δεν το ευσπλαγχνίζοντο και δεν το ελάμβανον υπό την ιδίαν προστασίαν και υπεράσπισιν.

»Μη συγχωρήσης εις κανένα να πράξη μηδέ το παραμικρόν όσα έκαμαν να κινδυνεύη να σπαραχθή η Ελλάς και εν τω των υπέρ αυτής θριάμβων αυτών των σεβαστών μεγάλων δυνάμεων.

»Ενθυμού τελευταίον, ότι η Ευρώπη, όλος ο κόσμος, όλοι οι φίλοι της δικαιοσύνης, της ανθρωπότητας, αυτή εκείνη η Ελλάς διευθύνουσιν εις σε τα όμματα, ως εις το ωραιότερον, το λαμπρότερον και ενδοξότερον στάδιον κατά της βαρβαρότητας της ανομίας πρωταγωνιζόμενον.

»Εάν ταύτα και τα τοιαύτα ενθυμούμενος κατορθώσης, ώστε να παύσωσιν αι διχόνοιαι, να διαλυθώσιν αι φατρίαι, να ενεργώνται και να ισχύωσιν οι νόμοι, να ασφαλισθή εκάστου η ζωή, η τιμή, η ιδιοκτησία· εάν εμπνεύσης την ομόνοιαν, την συμφωνίαν και την προς την πατρίδα αγάπην· εάν οδηγήσης τους πολιτικούς της εις τα αληθινά αυτής συμφέροντα και τους πολεμικούς της εις την αληθινήν αυτής δόξαν· εάν κάμης ώστε να ευδαιμονή εσωτερικώς ευνομούμενη και να θριαμβεύσωσι τα όπλα κατά του ασπόνδου εχθρού της, να μένη ασάλευτος και ακλόνητος η ανεξαρτησία της, άθικτος η αυτονομία της, ω, ποία δόξα τότε!, αλλά τότε και μόνον σε περιμένει, ποίοι στέφανοι σου ετοιμάζονται! ποίοι αιώνες θέλουσι παραλάβει το όνομά σου!

»Εάν άνθρωπος δεν ανεδέχθη ακόμη κυβέρνησιν έθνους με οποίας και εις οποίας περιστάσεις αναδέχεται συ την κυβέρνησιν του Έθνους σου, ήξευρε ότι και άνθρωπος δεν εδοξάσθη ακόμη, ως συ μέλλεις να δοξασθής, εάν κατορθώσης το μέγα τούτο κατόρθωμα..

»Αλλ, ω κυβερνήτα του παντός! σε από το βάθος της καρδιάς επικαλούμεθα! διαφύλαξε τον κυβερνητών ημών καθαρόν από το ολέθριον των φατριών, μίασμα! φώτισέ τον να μάθη όλας τας αληθινάς των μεγάλων δυστυχιών και συμφορών μας αιτίας και να τας εξαλείψη· να γνωρίση όλας τας πληγάς μας και να τας θεραπεύση· να μη απατάται από τους λόγους μηδέ από το φαινόμενο, αλλά να ερευνά και τους σκοπούς και τα έργα και την ικανότητα όλων εκείνων, εις τους οποίους μέλλει να εμπιστευθή τα ιερά της πατρίδος υπουργήματα, ενίσχυέ τον να βάλη εις πράξιν όλα όσα εις την ευνομίαν και αληθινήν αυτής ευδαιμονίαν συντείνουν. Αξίωσε δε και ημάς να ίδωμεν τελευταίον τας τόσον επιθυμητάς και ευκαταίας ημέρας της δικαίας και αληθινής κυβερνήσεως, την πατρίδα αληθώς ελευθέραν, αυτόνομον ανεξάρτητον και να καυχώμεθα ότι ουχί πάθος χαμερπές, ουδ' ιδιοτέλεια, ουδέ πνεύμα φατρίας, αλλ' αυτό το δίκαιον, αυτό της Ελλάδος το πολιτικόν Σύνταγμα, αυτός συ κυβερνάς την Ελλάδα δια του αυτής Κυβερνήτου. Γένοιτο»⁴².

Τοιούτος τις ήτο ο πανηγυρικός λόγος του διασήμου της εποχής φιλοσόφου Θεοφίλου Καΐρου και τοιαύτην εντύπωσιν ενεποίησε τώ τε κυβερνήτη, τοις πολιτικούς και τοις λοιποίς κλησιαζόμενοις Έλλησιν, ώστε οι πάντες εν συγκινήσει προήρχοντο εκ του ναού υπό την ζωηράν επιρροήν του λόγου διατελούντες.

Μετά την εκφώνησιν του λαμπρού και φιλοσοφικού τουτού όντως λόγου του Καΐρου, ο Καποδίστριας εξήλθε του ιερού ναού συνοδευόμενος υπό της αυτής ακολουθίας και σύμπαντος σχεδόν του Αιγιναίου λαού μέχρι της προς κατοικίαν αυτού ορισθείσης μικράς οικίας της μόλις τότε ηρξαμένης οικοδομείσθαι πόλεως της Αιγίνης.

Ο Καποδίστριας ηθέλησεν ίνα η τελετή γίνη ως απλουστάτη. «Πάσα πομπή, είπε, συνεπαγομένη δαπάνας είναι ασυμβίβαστος προς την δυστυχή κατάστασιν της Πατρίδος. Αν δυνάμεθα να διαθέσωμεν χρήματά τина, έχομεν πολλές πληγάς να επουλώσωμεν». Εκ του προοιμίου τούτου φανερά γίνεται η κατάστασις του Κράτους, όπερ ανελάμβανε να

⁴² Ιδέ Γενικήν Εφημερίδα της Ελλάδος 1828 αριθμός 7 και 8 Ημερολόγιον Βρετού του 1871 σελ. 497-506 και Α. Γούδα. Παραλλήλους βίους. Τόμ. β' σελ 175-182.

συντάξη. Επτά έτη πολέμου και εσωτερικής ανωμαλίας κατέλιπον την Ελλάδα έρμαιον τριακοντακισχιλίων περίπου στρατιωτών διεσπαρμένων και είκοσι σχεδόν χιλιάδων ναυτών άνευ εργασίας. Τα οικονομικά ήσαν κατεστραμμένα. Στερεά και Πελοπόννησος ουδεμίαν παρείχον πρόσδοον· ό,τι δε ηδύνατο το Κράτος να συναγάγη εν τω Αιγαίω είχεν εκ των προτέρων καταναλωθή προς εκτέλεσιν σχεδίων ήκιστα συναρμοζομένων προς τα γενικά συμφέροντα της Ελλάδος. «Ο λαός, έγγραφεν ο Καποδίστριας τω ναυάρχω Δε Ρινύ, υφίσταται τα πάνδεινα· ο στρατιώτης, χωρίς να μάχηται, κατατρώγει τα προς το ζην αναγκαία αυτώ· ο ναύτης καταθλίβει αυτόν διά των συνεπειών πειρατείας. Μεγάλη ευθύνη βαρύνει, επ' εμέ, και κατά τοσούτον βαρύτερα, καθ' όσον εκουσίως ανέλαβον αυτήν. Όσω και αν είναι απεριόριστος η εμπιστοσύνη δι' ής με τιμά το έθνος, η δοκιμή ήν επιχειρώ, δεν δύναται ν' αχθή εις πέρας, εάν δεν ευρεθώ ταχέως εις θέσιν να πληρώνω τακτικώς τον στρατόν και το ναυτικόν, και παράσχω μέσα τινά εις τον καταλιπόντα τας εστίας αυτού λαόν, όπως επαναγάγω ούτω τον γεωργόν εις τα μόνα έργα, άπερ δύνανται να παράσχωσι βάσιν εις πραγματικόν κοινωνικόν οργανισμόν».

Τοιαύτη ήτο η απαίτησις του Κυβερνήτου, όπως η τελετή γίνη απλουστάτη, αλλ' ο λαός, ο ενθουσιώδης λαός επέδειξε και αύθις τα καταφλέγοντα αυτόν αισθήματα υπέρ του πρώτου της αναγεννωμένης Πατρίδος Κυβερνήτου.

Της μέχρις αποθεώσεως ταύτης υποδοχής αποπερατωθείσης και των πάντων εις τα ίδια απελθόντων και μόνων των γραμματέων (υπουργών) της Κυβερνήσεως απομεινάντων παρ' αυτώ, ο Καποδίστριας και εξ όσων είδεν εν Ναυπλίω έκρινεν αμέσως περί της οικτράς καταστάσεως εν ή ευρίσκετο η Ελλάς, και περί ής διεβεβαίωσαν αυτόν οι γραμματείς.

Και ο μεν γραμματεύς του τμήματος των Εσωτερικών και της Αστυνομίας Α. Λόντος είπε προς αυτόν: «Εξοχώτατε, το Κράτος δεν είναι άλλο ειμή η Αίγινα, ο Πόρος, η Σαλαμίς, η Ελευσίς και τα Μέγαρα. Έχομεν ακόμη και τινας νήσους εις το Αρχιπέλαγος, αλλ' εις μικράς σχέσεις μεθ' ημών ευρίσκονται οι εκεί Νομάρχαι· διότι οι Ολυμπιείς και οι πειραταί έγιναν πραγματικοί δεσπότες αυτών των νήσων».

Ο Γραμματεύς του τμήματος των Οικονομικών, Π. Ν. Λοιδωρικής: «Εξοχώτατε, όχι μόνον χρήματα δεν υπάρχουν εις το ταμείον, αλλ' ούτε ταμείον είναι· ουδέποτε υπήρξεν. Η οικονομική διαχείρισις δεν συνίσταται παρά μόνον εις κονδύλια απλά. Μη θαυμάση η Υψηλότης Σας, εάν εις τα βιβλία μου δεν είναι όλα γεγραμμένα. Πολλά πράγματα έγιναν εν καλή τη πίστει, άλλως τε και αι περιστάσεις εμπόδισαν να βάλη τις εις τάξιν τα κατάστιχα. Πρέπει να προσθέσω, ότι ηναγκάσθημεν να προπωλήσωμεν την δεκάτην εις το Αρχιπέλαγος προ του έτους. Τα μέλη του Νομοθετικού Σώματος ήθελον τους μισθούς των, αλλ' ημείς δεν είχομεν άλλο μέσον διά να τους πληρώσωμεν. Επί τέλους, το λέγω με εντροπήν, δεν ήμην εις θέσιν να πληρώσω εις τους κτίστας και τους ξυλουργούς, τα έξοδα των επισκευών, αίτινες έγιναν εις το οίκημα το οποίον κατέχει η Υψηλότης Σας και παρακαλώ αυτήν να λάβη οίκτον περί των ανθρώπων τούτων, οίτινες απαιτούσι τα ημερομίσθιά των.

Ο δε γραμματεύς των στρατιωτικών Α. Βλαχόπουλος: «Δεν έχομεν στρατόν, είπεν, ουδέ πολεμεφόδια· διότι το Ναύπλιον και ο Ναύσταθμος ευρίσκονται εις τας χείρας του Γρίβα. Δεν έχω λοιπόν τίποτε να είπω προς την Υ. Εξοχώτητα, όσον αφορά το υπουργείον, όπερ εγώ διευθύνω».

Η προφορική έκθεσις του γραματέως των Ναυτικών και των Εξωτερικών Γ. Γλαράκη, υπήρξε λακωνικώτερα: «Η φρεγάτα «Ελλάς» ευρίσκεται εν Πόρω καθώς και η κορβέττα «Υδρα» αμφοτέραι άνευ εξαρτημάτων».

Ο γραμματεύς της Δικαιοσύνης Μ. Σούτσος ουδέν είχε να είπη· διότι δεν υφίσταντο ούτε δικαστήρια ούτε δικασταί.

Ως προς δε τον επί των Εξωτερικών γραμματέα Γ. Γλαράκην το μόνον έγγραφον όπερ ηδυνήθη να διασώση εν τοις αρχείοις αυτού, ήτο η επιστολή των Ναυάρχων⁴³.

Τοιαύτη ήτο η κατάσταση, εν ή ευρίσκετο η Ελλάς και τοιούτον το χάος εξ ου έμέλλε να εξαγάγη αυτήν η ισχυρά χειρ του Καποδιστρίου.

Αυθημερόν τα μέλη της αντικυβερνητικής επιτροπής έσπευσαν να υποβάλωσι την οικείαν παραίτησιν συμφώνως τω άρθρω 5 του ΣΤ' ψηφίσματος της Γ' εν Τροιζήνι συνελεύσεως λέγοντι: «Διορίζεται τριμελής επιτροπή γνωριζομένη υπό το όνομα *Αντικυβερνητική Επιτροπή*, διά να κυβερνήση την Ελλάδα εν απουσία του και θέλει παύσει άμα φθάση ο κυβερνήτης εις την Πατρίδα», διά διακηρύξεως αυτών προς το Πανελλήνιον, εν ή λέγουσιν ότι χαίρουσιν ότι παραδίδουσι τας ηνίας της Κυβερνήσεως εις χείρας ανδρός σεβαστού, εμπείρου και μόνου δυναμένου να φέρη το Έθνος εις την απόλαυσιν των αγαθών της διά τοσούτων αιμάτων κτηθείσης ελευθερίας, αλλ' ο Καποδίστριας ανέβαλε την παραδοχήν της παραιτήσεως μέχρι της εκδόσεως Ψηφίσματος υπό της Βουλής, τροποποιούντος κατά τι το Σύνταγμα εν Τροιζήνι Εθνοσυνελεύσεως.

Και όντως ο Καποδίστριας κατελθών εις Ελλάδα εύρεν ισχύον το «*Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος*» (Μάιος 1827), όπερ συνέταξεν η Γ' εν Τροιζήνι εθνική συνέλευσις εις αντικατάστασιν του «*Νόμου της Επιδάουρου*» (Απρίλιος 1823). Και κατά μεν τον Νόμον της Επιδάουρου, όσον αφορά τον τρόπον του προσδιορισμού του *Βουλευτικού* και του *Εκτελεστικού* εισήχθη η καθολική ψηφοφορία διά την εκλογήν του βουλευτικού, αλλά κατά σύστημα εκλογής εμμέσου, συνεστήθη τουτέστιν εκλογή *εκλεκτόρων*· κατ' επαρχίας, οίτινες συνερχόμενοι επί το αυτό εξέλεγον του *Βουλευτικού* τα μέλη. Όσον αφορά το *Εκτελεστικόν* και πάλιν εις υπερίσχυσιν της δημοτικής ιδέας εν τω πολιτεύματι τούτω, ο Νόμος της Επιδάουρου προσδιώριζε την εκλογήν αυτών, ουχί αμέσως υπό του λαού, αλλ' από της θελήσεως του Βουλευτικού.

⁴³ Ιδέ Renseignement sur la Grèce et sur l' administration du Compté Capodistrias par un Grec.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.